

BLIK OP HET STUDENTENLEVEN: STEDELIJKE PRAKTIJKEN EN ONGANG MET DE STAD

Analyse van de enquête 2019-2020

DECEMBER 2020

INHOUDSTAFEL

1.	Doelstellingen van de studie	4
2.	Gewestelijke context.....	5
3.	Methodologie.....	9
3.1.	Ontwerp en uitvoering van de enquête.....	9
3.2.	Analyse van de gegevens.....	11
4.	Analyse van de resultaten.....	13
4.1.	Beschrijving van het panel.....	13
4.2.	Internationale studenten	19
4.3.	Huisvesting	27
4.4.	Mobiliteit.....	46
4.5.	Buurt/Stadsleven.....	50
4.6.	Sportactiviteiten.....	52
4.7.	Culturele activiteiten	57
4.8.	Onveiligheidsgevoel	61
4.9.	Budget en consumptie.....	66
4.10.	Tewerkstelling.....	68
4.11.	Hoe kijken studenten naar hun leven in het Brussels Gewest?	75
5.	Conclusies en aanbevelingen.....	81
5.1.	Nationale en internationale aantrekkingskracht.....	81
5.2.	Communicatie door het Gewest.....	82
5.3.	Internationale studenten	82
5.4.	Huisvesting	83
5.5.	Budget en tewerkstelling.....	84
5.6.	Mobiliteit en relatie met de buurt.....	85

COLOFON

Auteurs

Rodrigo Albea, Elisa Donders, Alice Glorie.

Met ondersteuning van Virginie Maghe en Morgane Van Laethem (BISA)

We bedanken de volgende mensen voor het nalezen van het eind rapport:

Benoît Demeester, Nathalie Duchene, Augustin Habra, Carole Thays

Verantwoordelijke uitgever

Gert Nys

perspective.brussels

Naamsestraat 59 – 1000 Brussel

Wettelijk depot D/2020/14.054/24

Datum realisatie

December 2020

Contact

Rodrigo Albea - ralbea@perspective.brussels

Elisa Donders - edonders@perspective.brussels

Alice Glorie - aglorie@perspective.brussels

1. DOELSTELLINGEN VAN DE STUDIE

Met meer dan 104.000 studenten is het Brussels Gewest de grootste studentenstad van het land. Om een stedelijk beleid te kunnen voeren dat inspeelt op de noden van de studenten, moet het Brussels Gewest een nauwkeurig zicht hebben op hun levensomstandigheden en dagelijkse gebruiken, evenals hun verwachtingen.

Tussen 2013 en 2015 werd al een enquête gehouden onder studenten, wat in 2015 leidde tot de eerste 'Blik op het studentenleven: stedelijke praktijken en omgang met de stad'. Sindsdien wordt er een gewestelijk beleid gevoerd dat specifiek op studenten is gericht en de huidige regering wil deze dynamiek verderzetten. Vijf jaar na de eerste enquête was het tijd om de gegevens te actualiseren over deze doelgroep die strategisch belangrijk is voor het Brussels Gewest.

Daarom besloot **perspective.brussels om een nieuwe enquête af te nemen**. Deze vragenlijst focuste op de relatie van de studenten met de stad (wat betreft huisvesting, mobiliteit, tewerkstelling, cultuur, sport ...) en werd opnieuw afgenomen onder de Brusselse studenten tussen oktober 2019 en april 2020.

De enquête houdt geen rekening met de gevolgen van de Covid-19-gezondheids crisis omdat ze vóór de pandemie werd gelanceerd en de meeste antwoorden dateren van vóór het begin van de eerste lockdown op 17 maart 2020.

Voor perspective.brussels als expertisecentrum voor ruimtelijke ordening heeft de enquête twee **centrale doelstellingen**:

- > Het gebruik van en de behoeften (huidige of toekomstige) aan stadsvoorzieningen evalueren, in het bijzonder op het gebied van huisvesting, mobiliteit, consumptie, vrijetijdsaanbod (cultuur, hobby's, sport enz.) en werk (studentenjobs);
- > een **geterritorialiseerde visie** van dit gebruik weergeven (in kaart brengen, van wijkniveau tot gewestelijk niveau) om een zo goed mogelijk zicht te hebben op de situatie in het Brussels Gewest.

De resultaten die in dit rapport worden voorgesteld, hebben betrekking op studenten **van de meeste Nederlandstalige en Franstalige gesubsidieerde instellingen voor hoger onderwijs** (universiteiten, hogescholen en kunsthogescholen) in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

2. GEWESTELIJKE CONTEXT

Brussel is een belangrijke studentenstad, zowel wat het aantal inschrijvingen als het aantal personeelsleden betreft. In het academiejaar 2019-2020 telde het Gewest 50 instellingen die door de Vlaamse Overheid of de Fédération Wallonie-Bruxelles gesubsidieerd werden:

- > 5 universiteiten: Université Libre de Bruxelles (ULB), Vrije Universiteit Brussel (VUB), Université Saint Louis-Bruxelles (USL-B) en Université Catholique de Louvain (KULeuven en UCL) met 63.578 studenten voor het schooljaar 2019-2020;
- > 10 hogescholen met minstens 36.368 studenten;
- > 9 kunsthogescholen met meer dan 4.311 studenten¹;
- > 26 instellingen voor sociale promotie².

We willen de aandacht vestigen op twee belangrijke aspecten: het grote aantal fusies tussen onderwijsinstellingen en de verschillen tussen de Franstalige en Nederlandstalige onderwijsnetten.

Zo maken twee Nederlandstalige kunsthogescholen (RITCS en KCB) deel uit van de Erasmushogeschool (een hogeschool), terwijl de LUCA School of Arts een onafhankelijke instelling is. Volwassenenonderwijs ('promotion sociale') wordt aan Franstalige zijde als apart onderwijstype beschouwd. Aan Nederlandstalige zijde is het equivalent hiervan sinds 2018 in de hogescholen geïntegreerd.

Behalve het kwantitatieve gewicht (een groot aantal studenten en instellingen) van Brussel, heeft het Gewest ook een positieve nationale en internationale uitstraling. Zo ontvangt het Gewest niet alleen veel studenten uit de verschillende provincies van het land, maar ook uit alle hoeken van de wereld.

De instellingen voor hoger onderwijs zijn bijzonder wijd verspreid over het gewestelijke grondgebied. Niet minder dan 14 van de 19 Brusselse gemeenten huisvesten een of meer sites voor hoger onderwijs.

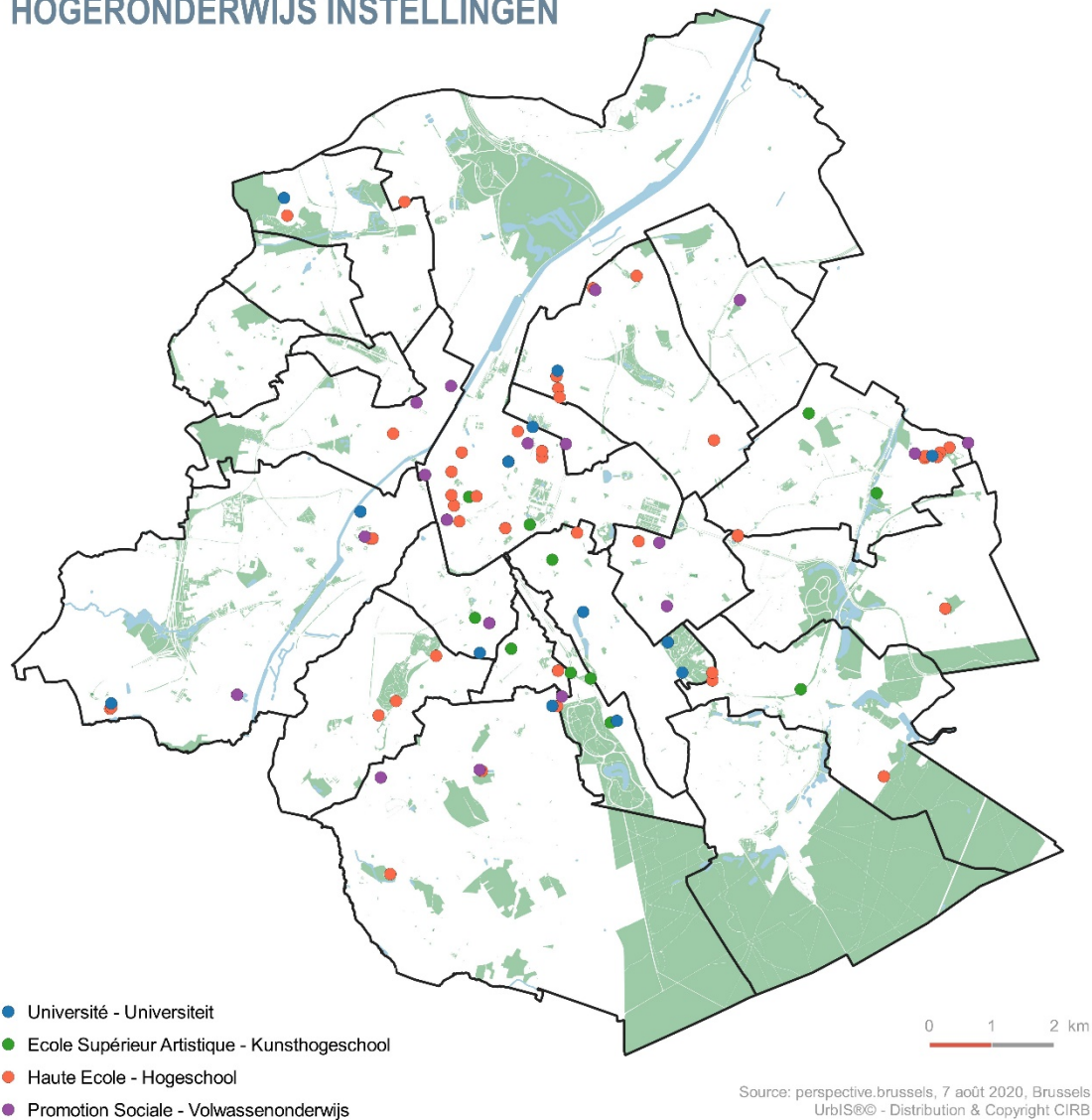
---

¹ Sommige hogeronderwijsinstellingen hebben het aantal ingeschreven studenten niet meegegeed.

² De resultaten houden geen rekening met dit type onderwijs, zoals beschreven in §3.2. Op het moment van de enquête telde het volwassenenonderwijs/'promotion sociale' 28 instellingen.

FIGUUR 1: KAART MET DE LOCATIES VAN DE HOGERONDERWIJSINSTELLINGEN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

INSTITUTIONS D'ENSEIGNEMENT SUPERIEUR
HOGERONDERWIJS INSTELLINGEN

Het studentenleven heeft een aanzienlijke impact op verschillende aspecten van de stad (huisvesting, mobiliteit, openbare ruimte, handelszaken ...) maar studenten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn niet altijd zichtbaar en duidelijk te onderscheiden. De verschillende functies en identiteiten van het Gewest (Europese hoofdstad, nationale hoofdstad, gemeenschapshoofdstad, grootstad) dragen bij aan dit gebrek aan zichtbaarheid. De verspreide ligging van de instellingen (tot buiten het centrum) zorgt er ook voor dat Brussel niet aanvoelt als grootste studentenstad van het land.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest erkent de toegevoegde waarde van studenten op zijn grondgebied en dat het belangrijk is om hierop in te spelen. Deze uitstraling van Brussel als studentenstad moet gekoesterd en verder ontwikkeld worden, zowel in België als internationaal, zowel op sociaal als economisch vlak.

Daarom heeft de Brusselse Hoofdstedelijke Regering al een aantal stappen gezet zoals:

1. Actieplan voor studentenhuisvesting sinds juli 2015:

- > Vijf maatregelen om het aanbod en de kwaliteit van de studentenhuisvesting in het Brussels Gewest te verhogen:
  - oprichting van een sociaal verhuurkantoor voor studenten (eind 2015) dat werkt zoals andere sociale verhuurkantoren maar dan uitsluitend op studenten gericht;
  - ondersteuning van intergenerationele woonprojecten (kangoeroewoningen), waaronder studentenwoningen;
  - oprichting van een kwaliteitslabel voor studentenwoningen (2017);
  - wijziging van de gewestelijke stedenbouwkundige verordening (2017);
  - ontwikkeling van een internationale studentenwijk (op de vroegere site van de kazerne van Elsene, nu Usquare).
- > Een maatregel om de rechtszekerheid van de student op het gebied van huisvesting te verbeteren via de invoering van de 'Huuvereenkomst voor studentenwoningen' (eind 2016);
- > Twee maatregelen om studenten te begeleiden bij hun zoektocht naar huisvesting:
  - partnerschappen met Verenigingen voor Integratie via Huisvesting (2016);
  - tools om de zoektocht naar studentenwoningen te vergemakkelijken (2016).
- > Een transversale maatregel om de evolutie van de studentenhuisvesting continu op te volgen.

Een stuurgroep met vertegenwoordigers van de twee betrokken ministers staat in voor de opvolging van de maatregelen.

2. De oprichting van een cel Studentenleven binnen perspective.brussels eind 2018 (ondertekening van een partnerschapsovereenkomst):

- > De oprichting van de cel was het logische gevolg van verschillende vaststellingen en aanbevelingen uit een reeks studies, enquêtes en raadplegingen bij studenten en actoren op het terrein. De cel Studentenleven vormt een aanvulling op de diensten die de instellingen voor hoger onderwijs al aanbieden. Ze zal werken aan thema's die eigen zijn aan het stadsleven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
- > De cel Studentenleven binnen perspective.brussels bestaat momenteel uit twee ambtenaren en kreeg vier opdrachten:
  - studenten informeren;

- diensten en voorzieningen faciliteren;
- de studenten bewustmaken (gewestelijke uitdagingen);
- Brussel mee promoten als studentenstad.

Dit werk werd in een eerste vijfjarig actieplan gegoten voor de periode 2020-2025 in samenwerking met een expertisecomité met deskundigen uit de praktijk. De Gewestregering keurde dit plan in februari 2020 goed.

3. Opwaardering van 'universiteitsbuurten' en promotie van Brussel als studentenstad, zoals bepaald in het Gewestelijke Regeerakkoord van de huidige legislatuur (2019-2024):

- > "Het Gewest is weliswaar niet bevoegd voor hoger onderwijs, maar de activiteiten van de universiteiten, hogescholen en academische ziekenhuizen hebben een invloed op vele domeinen waarvoor het Gewest wél bevoegd is (opleiding en werk, huisvesting, mobiliteit enz.). De hogeronderwijsinstellingen, en de universiteiten in het bijzonder, maken onlosmakelijk deel uit van het stadsweefsel en zijn nauw verbonden het Gewest en de gemeenten. De Gewestregering wil deze dynamiek ondersteunen door haar onthaalbeleid voor studenten verder te zetten en vooral door middelen voor studentenwoningen vrij te maken. Bijzondere aandacht zal daarbij uitgaan naar het opwaarderen van verschillende universiteitsbuurten." (blz. 64 van het Regeerakkoord)
- > De Regering "... zal Brussel blijven promoten als een plaats voor congressen, maar ook als een stad voor studenten, cultuur en sport, en ze zal daar ook verder in investeren." (blz. 128 van het Regeerakkoord)

Deze acties en intenties geven aan hoe belangrijk het studentenleven is voor het Gewest. Toch staat Brussel nog steeds aan het begin van dit proces³. Vergeleken met andere steden, moet het Brussels Gewest nog een tandje bijsteken om deze gunstige situatie voor Brussel te bestendigen. De inspanningen moeten ervoor zorgen dat:

- 1. studenten Brussel blijven kiezen om er hoger onderwijs te volgen**, omwille van de stedelijke kwaliteiten van Brussel (net als de kwaliteit van het onderwijs);
- 2. studenten zich hun buurt, de stad en het Gewest eigen maken**, omdat ze zo bijdragen aan het leven, de identiteit, de dynamiek en de creativiteit van de stad. Naast de onmiddellijke positieve effecten voor het economische, sociale en culturele leven in de stad, versterkt deze vertrouwdheid van de studenten met de stad hun verankering en gehechtheid aan de stad en hun waardering voor de stedelijke kenmerken;
- 3. studenten Brussel niet verlaten als zij hun studie beëindigd hebben, maar in Brussel blijven wonen**, omdat zij de voordelen appreciëren en omdat zij op het gewestelijk grondgebied een leefomgeving vinden die mee evolueert met hun behoeften (kinderen enz.).

Dit onderzoek biedt een antwoord op een grote bezorgdheid van de laatste jaren in de Brusselse context, namelijk de veerkracht versterken van jongeren om succesvol om te gaan met uitdagingen zoals werkgelegenheid, concurrentie en bevolkingsgroei. Betere levensomstandigheden voor studenten is een – weliswaar gedeeltelijke, maar essentiële – manier om de toegang tot hoger onderwijs te verbeteren en om de levenskwaliteit tijdens de studiejaren te vergroten. Zo leggen ze de basis voor hun volwassen leven in Brussel.

³ De studiedag 'Studenten in de stad' – georganiseerd door perspective.brussels op 24 april 2019 in Usquare – vormde de officiële start van de Brusselse cel Studentenleven. Op het programma stonden debatten met o.a. sprekers uit Straatsburg (Frankrijk) en Antwerpen die hun studentenvoorzieningen voorstelden.

3. METHODOLOGIE

3.1. ONTWERP EN UITVOERING VAN DE ENQUÊTE

De ondervraagden

Het **steekproefkader** bestond uit alle 50 hogeronderwijsinstellingen op het grondgebied van het Brussels Gewest en gesubsidieerd door de Vlaamse Overheid of de Fédération Wallonie-Bruxelles. In oktober 2019 waren dat:

- > 5 universiteiten (ULB, VUB, USL-B, KU Leuven en UCL) met 63.578 studenten;
- > 10 hogescholen met minstens 36.368 studenten;
- > 9 kunsthogescholen met meer dan 4.311 studenten;
- > 26 instellingen voor volwassenenonderwijs/promotion sociale.

De vragenlijst

De gestructureerde, anonieme vragenlijst omvatte meer dan 200 mogelijke vragen, die naargelang van het profiel van de student (Belg, internationaal, met een baan, woonachtig in een studentenwoning ...) gesteld werden. Het waren vooral gesloten vragen, vaak aangevuld met een open vraag ('waarom?' of 'specificeer'). De kwantitatieve analyse wordt dus versterkt met een kwalitatieve analyse van de antwoorden op de open vragen. Een reeks variabelen werden met elkaar gekruist om eventuele verklarende verbanden te ontwaren.

De resultaten van de enquête kunnen ook achteraf, op specifieke punten, aangevuld worden met andere methodieken (interviews, observatie op het terrein enz.).

De verspreiding

De vragenlijst wordt door de respondent zelf ingevuld (op vrijwillige basis). De instellingen hielpen met de verspreiding. Op de campussen werden affiches gehangen om de studenten uit te nodigen om aan de enquête deel te nemen.

De vragenlijst werd naar alle ingeschreven studenten gemaild (bachelor, master ...) door de hogeronderwijsinstellingen zelf, in samenwerking met de koepelorganisaties: de Pôle Académique de Bruxelles voor de Franstalige instellingen en vzw Brik voor de Nederlandstalige.

Na een eerste rondzending eind oktober 2019 werden er ook herinneringen verstuurd om het responspercentage van bepaalde instellingen te verhogen. De eerste herinneringen werden in januari-februari 2020 gemaïld en de tweede golf in april 2020. Bij de eerste herinneringsgolf in januari 2020, werden ook flyers uitgedeeld op verschillende locaties, inclusief study spaces. In februari 2020 werd er ook op Facebook campagne gevoerd.

Een laatste campagne die aanvankelijk voor maart 2020 was gepland (met stewards op verschillende campussen) kon vanwege Covid-19 en de gezondheidsmaatregelen niet doorgaan. De laatste herinnering vond in april plaats, opnieuw via Facebook en e-mail.

De gegevensverzameling

De vragenlijst werd eind oktober 2019 online gezet en eind april 2020 afgesloten.

De enquête houdt dus geen rekening met de gevolgen van de gezondheidscrisis omdat ze vóór de pandemie gelanceerd werd en afgesloten in april 2020. De meeste antwoorden dateren van vóór het begin van de lockdown op 17 maart 2020. Ter informatie, 385 van de 4.857 antwoorden werden ontvangen na midden maart 2020.

3.2. ANALYSE VAN DE GEGEVENS

Responspercentage en verwijderde instellingen

In totaal hebben 4.857 studenten de vragenlijst beantwoord. Voor deze analyse werden er **4.643 antwoorden** in aanmerking genomen:

- > Hogeronderwijsinstellingen met een responspercentage van minder dan 1 % werden uit de analyse verwijderd: Hogeschool Léonard de Vinci, Hogescholengroep « Groupe ICHEC-ECAM-ISFSC », École Supérieure des Arts du Cirque, (ESAC), ESA, Le 75, École Supérieure des Arts de l'Image, École Supérieure des Arts en École de Recherche Graphique (ERG);
- > De instellingen voor volwassenenonderwijs en 'promotion sociale' werden eveneens uitgesloten, gezien het vrij lage responspercentage (voor de meerderheid < 1 %) en het zeer verschillende profiel van deze studenten.

De 4.643 antwoorden komen overeen met een responspercentage van 4,9 % op **een geanalyseerde populatie van 94.902** studenten die in de betreffende hogeronderwijsinstellingen ingeschreven waren. De werkelijke **studentenpopulatie in Brussel telt meer dan 104.000 studenten**, als we rekening houden met de uitgesloten instellingen (en zonder de instellingen voor volwassenenonderwijs/promotion sociale), waarvan 57 % vrouwen en 43 % mannen. De analyse van deze enquête gaat dus over bijna **90 % van de werkelijke studentenpopulatie**.

Correcties

Er werd een eerste correctie van de steekproef uitgevoerd op basis van het geslacht. Van de 4.643 weerhouden antwoorden was 68,7 % afkomstig van vrouwen, terwijl vrouwen 57 % van de werkelijke studentenpopulatie uitmaken.

Aangezien het responspercentages van de verschillende **instellingen** niet overeenkomt met **hun werkelijke gewicht ten opzichte van de werkelijke studentenpopulatie** corrigeerden we de antwoorden van elk hogeronderwijsinstelling in de steekproef volgens het werkelijke aandeel.

Beperkingen

Hoewel het responspercentage voor dit soort enquête hoog is, constateren verschillende instellingen dat ze almaar meer vragen krijgen om mee te doen aan enquêtes en onderzoek bij studenten. De communicatiemiddelen en de voorkeuren van jongeren veranderen ook snel. E-mails zijn niet altijd de meest doeltreffende manier om de studentenpopulatie te bereiken (sommige resultaten gaan trouwens in die richting, zie §4.11).

We stotten nog op een andere moeilijkheid bij de gegevensverzameling via de hogeronderwijsinstellingen. De gegevens van Franstalige, niet-universitaire instellingen voor hoger onderwijs (met inbegrip van instellingen voor sociale promotie) vallen onder het decreet van 27 december 1993 met betrekking tot diverse maatregelen inzake cultuur, gezondheid, onderwijs en budget. Hierdoor mogen de inschrijvingsgegevens per instelling niet verspreid worden. Daarom moesten we elke instelling afzonderlijk vragen of ze hun gegevens wilden delen. Of we moesten de officiële geaggregeerde gegevens opvragen. Die gegevens zijn pas een schooljaar later beschikbaar. De gegevens van de Franstalige universiteiten moesten bij de universiteiten zelf opgevraagd worden, want er is op dit moment geen enkele officiële bron die recente gegevens heeft over het aantal universiteitsstudenten. Maar hier

komt binnenkort verandering in. Aan Nederlandstalige zijde zijn de gegevens per instelling als open data beschikbaar. Maar zoals bij alle onderwijsgegevens worden ze met een jaar vertraging gepubliceerd.

4. ANALYSE VAN DE RESULTATEN

4.1. BESCHRIJVING VAN HET PANEL

Gender en leeftijd

In totaal ontvingen we 4.643 antwoorden op de vragenlijst, waarvan 68,7 % vrouwen, 30,6 % mannen en 0,6 % die een andere genderidentificatie opgaf. Dit duidt op een oververtegenwoordiging van vrouwen, aangezien maar 57 % van de werkelijke studentenpopulatie vrouw is. In dit opzicht werd er een eerste correctie van de steekproef uitgevoerd (zie hoofdstuk 'methodologie').

Hoewel de enquête de mogelijkheid bood om een 'ander' gender dan mannelijk en vrouwelijk aan te geven, maken de cijfers van de hogeronderwijsinstellingen dit onderscheid nog niet. Bijgevolg werd er geen rekening gehouden met deze antwoorden.

De meeste respondenten zijn tussen 1998 en 2000 geboren. **De mediane leeftijd van de studenten in de steekproef is 22 jaar.** Dit komt ook overeen met de gemiddelde leeftijd van de studenten in de eerste enquête tussen 2013 en 2015.

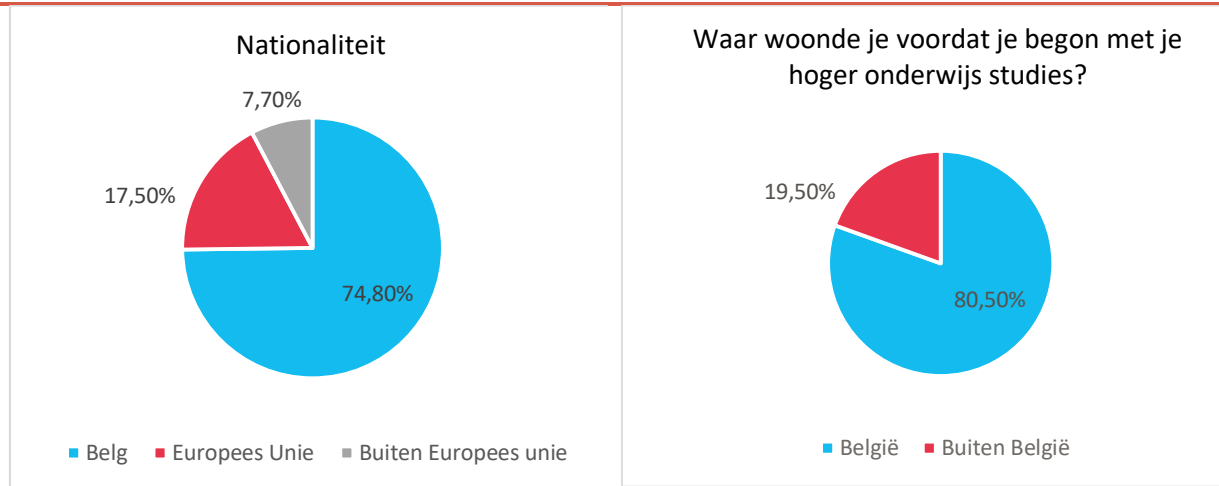
Nationaliteit en herkomst

De overgrote meerderheid van de respondenten heeft de Belgische nationaliteit (74,8 %). Dit is **een lichte stijging van het aantal buitenlandse studenten vergeleken met de eerste enquête, uitgevoerd tussen 2013 en 2015. Toen bedroeg het aandeel buitenlandse studenten 21 % terwijl hun aandeel nu 25,2 % bedraagt.**

17 % van de ondervraagde studenten komen uit andere Europese landen en 8 % uit landen buiten de Europese Unie.

80 % van de studenten woonden in België voor ze aan hun studies begonnen en 20 % dus buiten België. Ongeveer 9 % van de niet-Belgische studenten woonde al in België voordat ze met hun studies begonnen en 19,5 % van de studenten (Belgische en niet-Belgische) woonde voor hun studie buiten België. Deze laatste groep vertegenwoordigt de internationale studenten (zie §4.2) die België kozen om er te studeren.

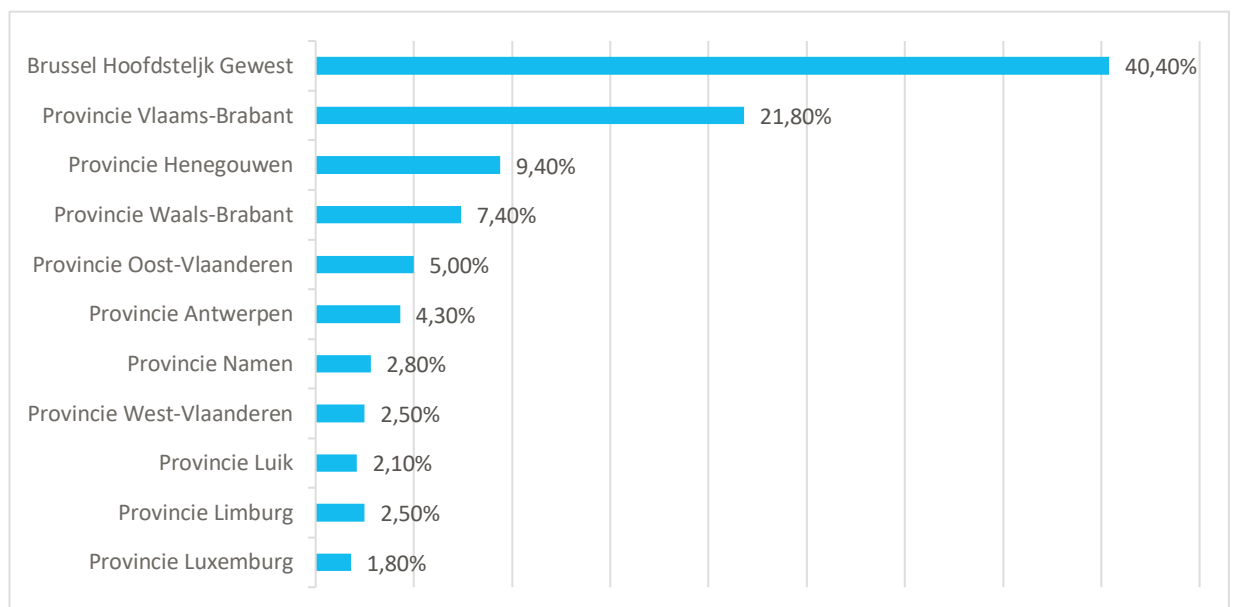
FIGUREN 2&3: NATIONALITEIT EN WOONPLAATS VOOR AANVANG VAN DE HOGERE STUDIES

40,4 % van de Belgische studenten komt uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Ze vertegenwoordigen 32,4 % van het totale panel, wat vergelijkbaar is met de eerste enquête. Met andere woorden, 67,6 % van de respondenten woonden niet in het Brussels Gewest voor ze hun studies aanvatten.

Van de Belgen is 21,8 % afkomstig uit de provincie Vlaams-Brabant, 9,4 % uit Henegouwen en 7,4 % uit Waals-Brabant. De andere provincies, verder weg van Brussel, vertegenwoordigen minder dan 5 %.

FIGUUR 4: WOONPLAATS VOOR AANVANG HOGERE STUDIES

Burgerlijke staat en moedertaal

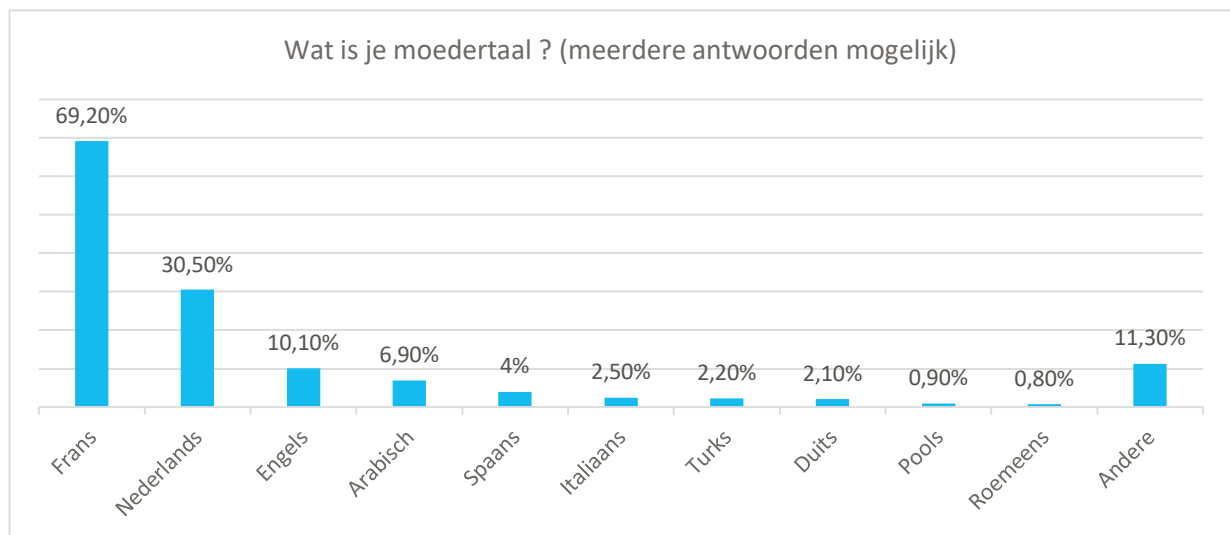
De overgrote meerderheid van de ondervraagde studenten is vrijgezel. 3,4 % van de studenten heeft een kind.

Ongeveer de helft van de ouders van de bevroegde studenten heeft een diploma hoger onderwijs van het korte of lange type.

69,2 % van de studenten die op de enquête geantwoord hebben, heeft Frans als moedertaal, 30,5 % Nederlands, 10 % Engels en 7 % Arabisch (meerdere antwoorden waren mogelijk). Andere veel gesproken talen zijn Spaans, Italiaans en Turks.

32% van de studenten heeft twee moedertalen en zijn dus tweetalig, 9 % is zelfs drietalig.

FIGUUR 5: MOEDERTAAL

Verdeling per instelling en per type onderwijs

In totaal beantwoordden 4.857 studenten de vragenlijst. Voor deze analyse werden er 4.643 antwoorden in aanmerking genomen, waarvan 2.542 antwoorden van universiteitsstudenten, 1.836 antwoorden van hogeschoolstudenten en 265 antwoorden van studenten aan een kunsthogeschool.

In de instellingen die deel uitmaken van deze analyse waren er 94.902 studenten ingeschreven in het academiejaar 2019-2020⁴.

Met andere woorden, 4.643 (ofwel 4,9 %) van de totale studentenpopulatie heeft de vragenlijst ingevuld, waarvan:

- > 2.542 of 67,1 % universiteitsstudenten;
- > 1.836 of 27 % hogeschoolstudenten;
- > 265 of 5,9 % studenten van kunsthogescholen.

⁴ Voor de volgende scholen werd het aantal inschrijvingen in het schooljaar 2018-2019 gebruikt: Hogescholengroep ICHEC/ISC Saint-Louis-IFSC, EPHEC, HE2B en het Koninklijk Conservatorium van Brussel. Deze instellingen gaven ons hun aantal inschrijvingen voor 2019-2020 niet door.

TABEL 1: RESPONSPERCENTAGE EN HET GEWICHT VAN ELKE HOGERONDERWIJSINSTELLING IN DE WERKELIJKE STUDENTENPOPULATIE

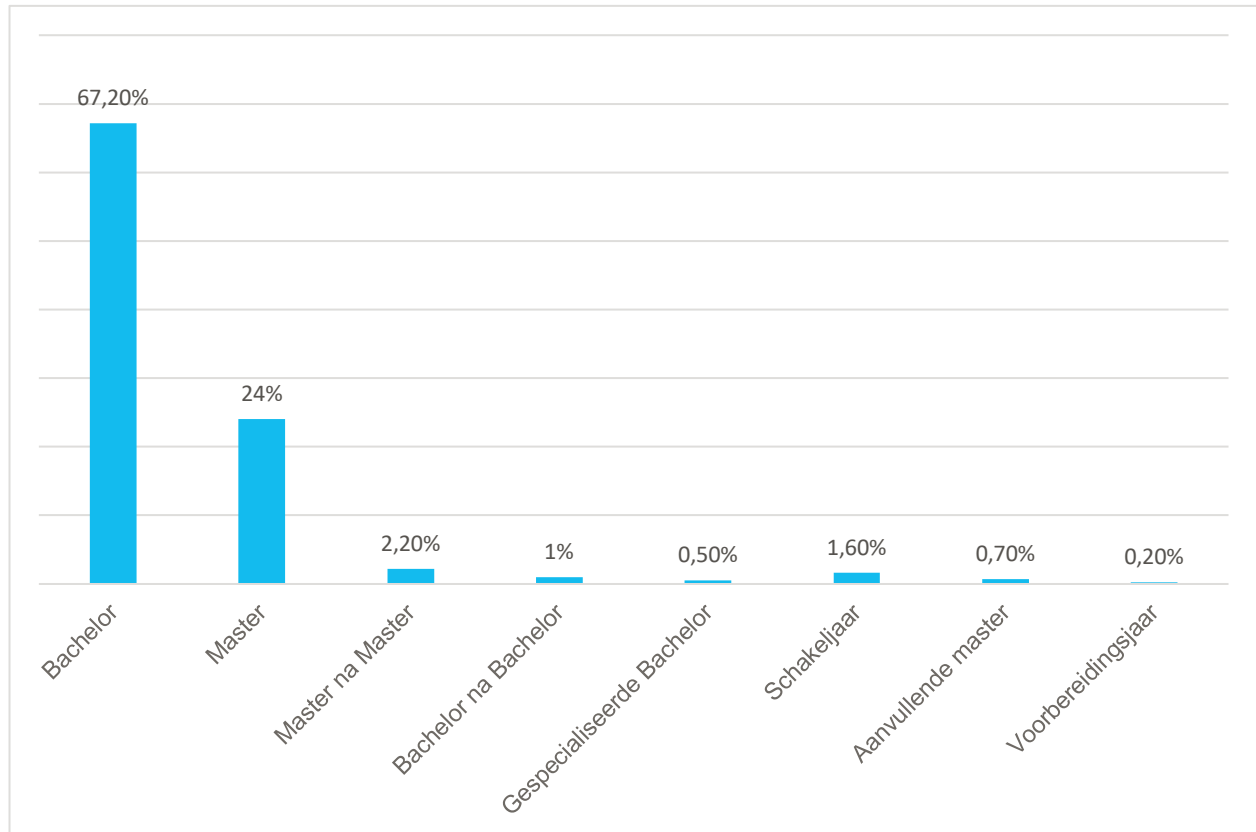
	Responspercentage (%)	Aandeel van HOI studenten in de totale studentenpopulatie
HOGESCHOLEN		
Lucia de Brouckère	5,91	1,36
Haute École de Bruxelles - Brabant (HE2B)	7,91	3,79
Haute École Libre de Bruxelles - Ilya Prigogine	7,31	3,00
Haute École Francisco Ferrer	2,63	3,53
EPHEC	2,86	3,95
Haute École Galilée	41,22	1,15
Odisee	4,71	5,07
Erasmushogeschool	6,16	6,69
TOTAAL HOGESCHOLEN	6,77	28,52
KUNSTHOGESCHOLEN		
LUCA School of ARTS (campus Lucas)	2,94	1,36
Conservatoire royal de Bruxelles	1,74	0,73
INSAS	9,18	0,33
ESA Saint-Luc	5,30	0,73
Académie royale des Beaux-Arts de la Ville de Bruxelles (ARBA)	18,16	0,56
ENSAV la Cambre	7,15	0,77
TOTAAL KUNSTHOGESCHOLEN	6,23	4,49
UNIVERSITEITEN		
Université Libre de Bruxelles (ULB)	3,75	32,75
Université Catholique Louvain (UCL)	6,40	7,90
Vrije Universiteit Brussel (VUB)	2,24	17,26
Université Saint Louis-Bruxelles (USL-B)	1,43	4,05
KU Leuven/campus Brussel	10,96	4,36
KU Leuven/faculteit architectuur	3,33	0,66
TOTAAL UNIVERSITEITEN	4,00	67,00
TOTAAL	4,89	100,00

Studieniveau

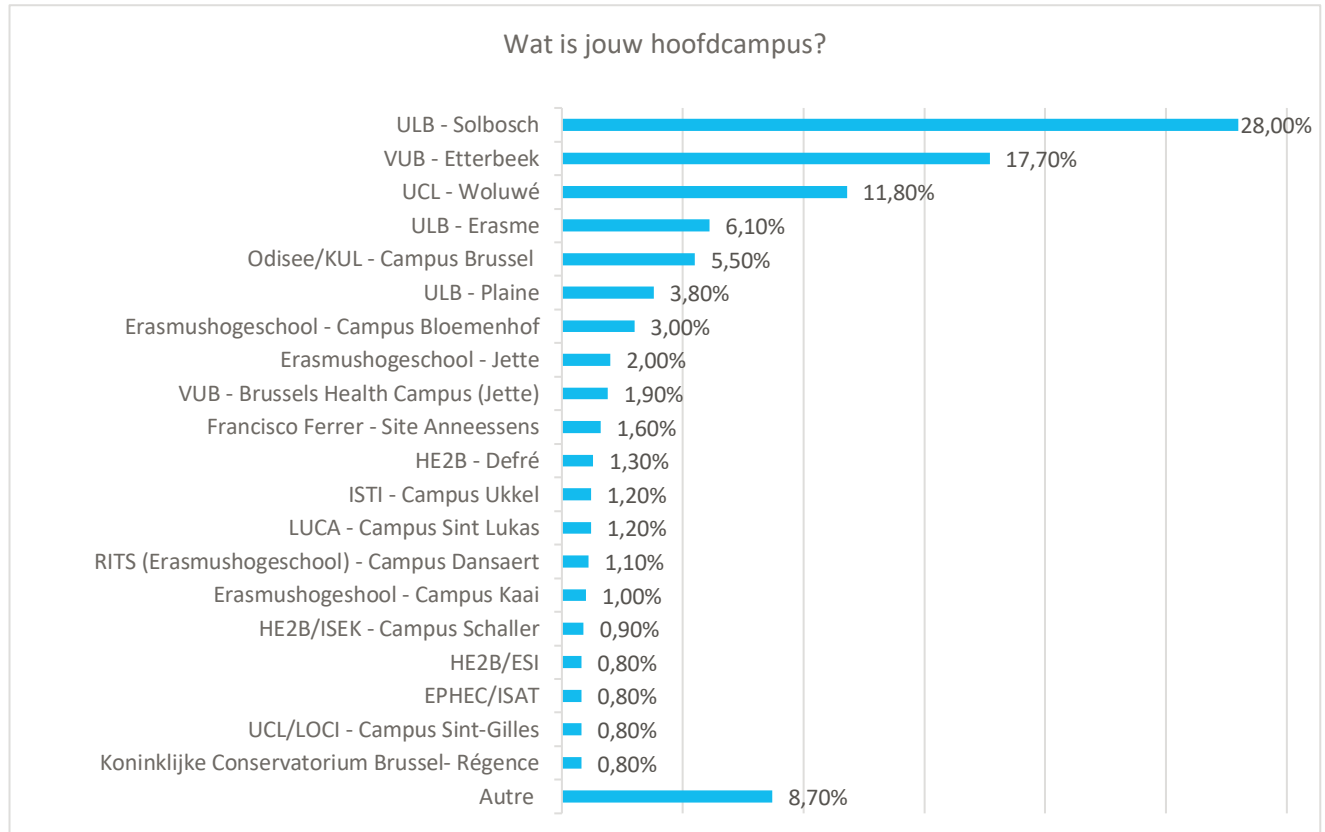
67,2 % van de respondenten volgen een bacheloropleiding en 24 % een masteropleiding. Het was onmogelijk om de steekproef op te splitsen volgens studieniveau omdat we hiervoor niet genoeg gegevens hadden van de hogeronderwijsinstellingen.

FIGUUR 6: STUDIENIVEAU

Wat betreft de instellingen met meerdere sites, de verdeling van de studenten over de verschillende campussen is als volgt.

FIGUUR 7: CAMPUS/SITE

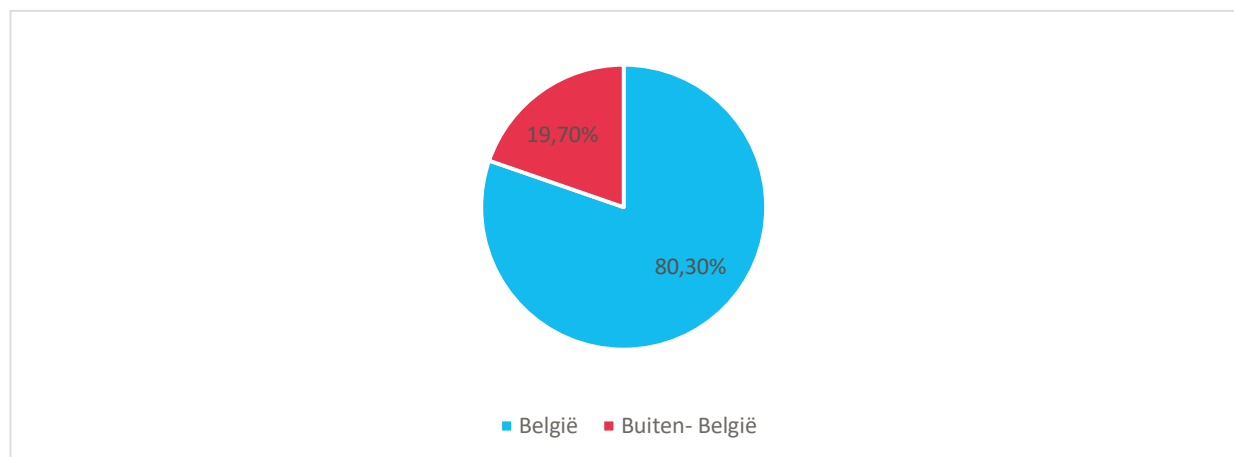
4.2. INTERNATIONALE STUDENTEN

We definiëren de **internationale student als een student die voor zijn of haar hogere studies niet in België woonde**. De internationale student heeft dus de keuze gemaakt om naar Brussel te komen om er te studeren. We bekijken verderop de redenen voor deze keuze.

Deze definitie beïnvloedt de manier waarop we internationale studenten in de statistieken verwerken. We nemen immers niet hun nationaliteit als hoofdcriterium, maar het feit of ze vóór hun studies al dan niet in België woonden. Hier vallen ook Belgische expats onder die voor hun studies naar Brussel terugkeren⁵. Volgens deze definitie bedraagt het percentage internationale studenten onder onze respondenten 20 % (of 915 studenten). Dit percentage is vergelijkbaar met de eerste gewestelijke enquête.

Een belangrijk deel van het contingent internationale studenten (63,9%) woonde niet in België voor de aanvang van zijn/haar studies maar in een ander Europees land. 36,1 % van de internationale studenten is afkomstig van buiten de Europese Unie.

FIGUUR 8: WOONPLAATS VOOR AANVANG STUDIES

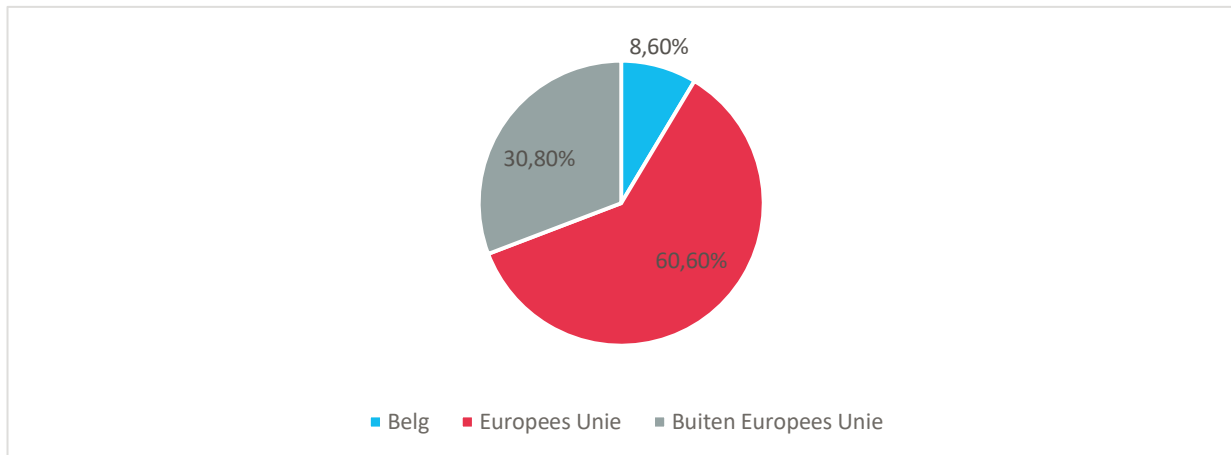
Nationaliteit

Van de 915 respondenten die vóór aanvang van hun studies niet in België woonden, heeft een grote meerderheid (91,4 %) niet de Belgische nationaliteit. 57,7 % zijn vrouwen en 42,3 % zijn mannen.

Onder de niet-Belgische studenten heeft de overgrote meerderheid een Europese nationaliteit, goed voor 60,6 % van de internationale studenten.

⁵ Brussel wordt erkend als de tweede meest internationale stad ter wereld, na Dubai (volgens de Internationale Organisatie voor Migratie). Veel inwoners van de hoofdstad hebben niet de Belgische nationaliteit hebben maar schrijven zich wel in in een instelling voor hoger onderwijs. Dit is de groep buitenlandse studenten die vóór hun hogere studies al in België woonden.

FIGUUR 9: NATIONALITEIT

TABEL 2: VERDELING VOLGENS NATIONALITEIT

Nationaliteit	%
Belg	8,6
EU	60,6
- Frans	54,6
- Italiaans	8,6
- Spaans	6,7
- Nederlands	5,9
- Ander	24,2
Buiten de EU	30,8
- Congolees	9,4
- Kameroens	8,0
- Marokkaans	7,4

De meerderheid van de Europese studenten heeft de Franse nationaliteit (54,6 %), gevolgd door Italianen (8,6 %), Spanjaarden (6,7 %) en Nederlanders (5,9 %). Opvallend is dat de meerderheid van de studenten met de Franse nationaliteit in een hogeschool (68,1 %) of kunsthogeschool (64,9 %) is ingeschreven. Dit kan worden verklaard door de verschillen in toelatingsprocedures en de aantrekkingskracht van bepaalde instellingen in België, vergeleken met Frankrijk.

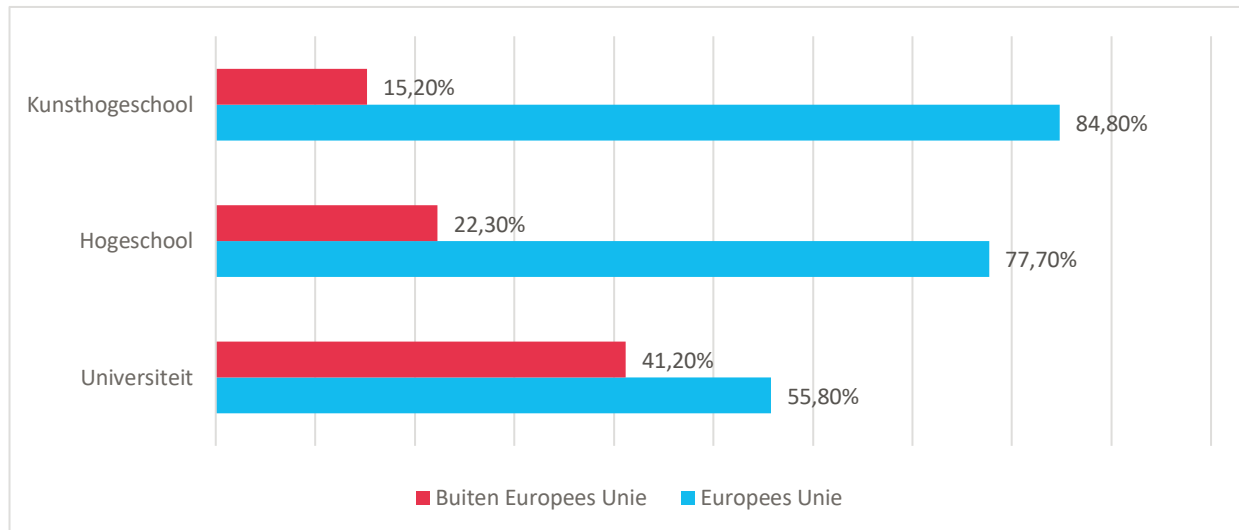
Onder de 24,2 % ‘andere’ Europese nationaliteiten vinden we vooral Duitsers, Luxemburgers, Roemenen en Grieken.

Onder de 30,8 % respondenten die niet de Europese nationaliteit heeft, is de diversiteit groot. De drie meest genoemde nationaliteiten zijn Congolees, Kameroens en Marokkaans.

Als we de nationaliteit van internationale studenten (EU versus niet-EU) met het type onderwijsinstelling kruisen, stellen we vast dat het verschil tussen EU- en niet-EU-studenten groter is in de hogescholen en kunsthogescholen dan in de universiteiten.

Een verklaring hiervoor is dat een groot deel van de studenten aan kunsthogescholen en hogescholen uit Frankrijk afkomstig is.

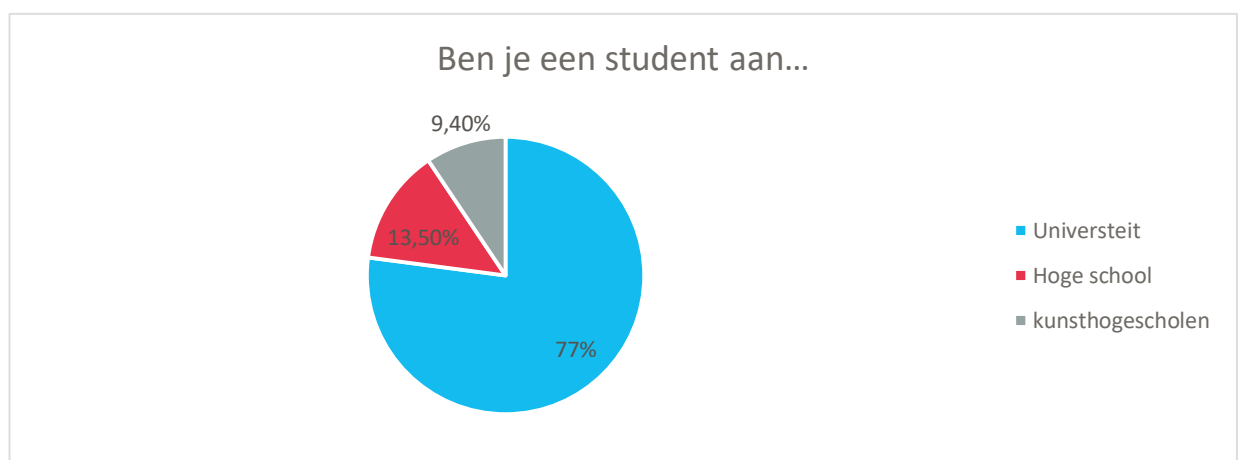
FIGUUR 10: NATIONALITEIT VOLGENS INSTELLING

Type instelling en studieniveau

Van de internationale studentenpopulatie is 77 % op een universiteit ingeschreven, 13,5 % in een hogeschool en 9,4 % in een kunsthogeschool. De universiteiten hebben dus het grootste aandeel inschrijvingen van internationale studenten.

FIGUUR 11: INSCHRIJVING VOLGENS TYPE HOI

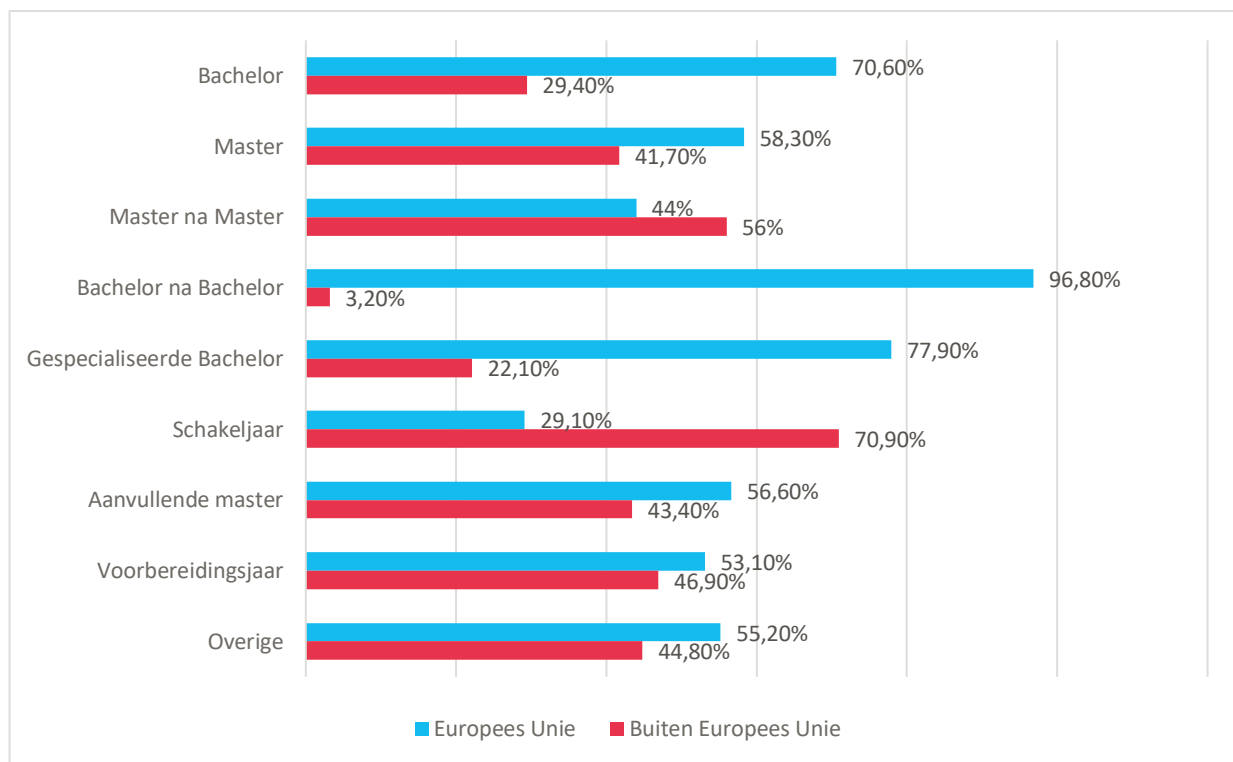
De ULB telt het grootste aantal internationale studenten (41,6 %, waarvan 29,9 % op campus Solbosch).

Wat het studieniveau betreft, is 49,1 % van de internationale studenten in een bacheloropleiding ingeschreven en 37,8 % in een masteropleiding. Van de 4,9 % studenten die 'overige' antwoordde (dus geen bachelor of gespecialiseerde/complementaire master) is de meerderheid voor doctoraatsstudies ingeschreven (79,8 %).

Als we het studieniveau combineren met herkomst, zien we dat 70,6 % uit de Europese Unie een bacheloropleiding volgt en 58,3 % een master. Het meest voorkomende studieniveau bij EU-studenten is de bachelor na bachelor (96,8 %) en de gespecialiseerde bachelor (77,9 %).

Van de studenten afkomstig van buiten de Europese Unie is 29,4 % ingeschreven in een bacheloropleiding en 41,7 % in een masteropleiding. De meest voorkomende studieniveaus zijn een schakeljaar (70,9 %) en een gespecialiseerde master (56%).

FIGUUR 12: STUDIENIVEAU VOLGENS NATIONALITEIT

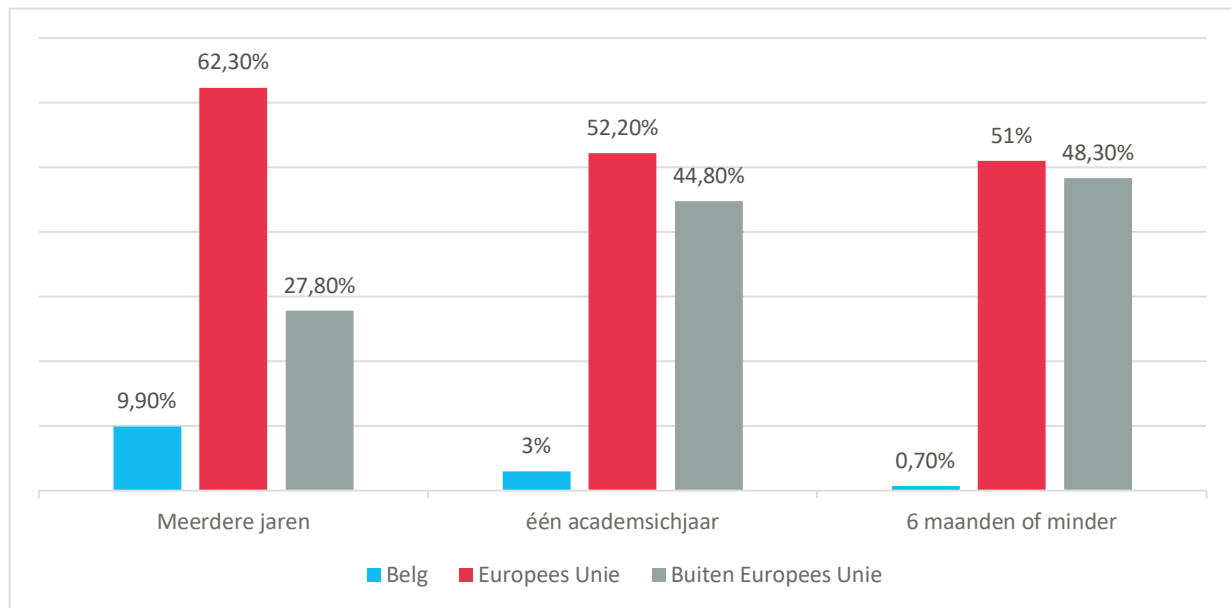
Wat de duur en het soort inschrijving betreft, is 83,9 % van de internationale studenten voor meerdere academiejaren ingeschreven. Slechts 7,8 % van de studenten is voor slechts een academiejaar ingeschreven en 8,4 % voor 6 maanden of minder.

Wat het type inschrijving betreft, **verklaarde 89,3 % van de internationale studenten dat ze zich voor de gehele duur van hun studies in het Brussels Gewest hadden ingeschreven.** 6 % van de respondenten zijn Erasmusstudenten (d.w.z. met een hoofdschrijving in een instelling buiten Brussel) en 4,7 % maakt deel uit van een ander uitwisselingsprogramma.

Als we de duur van de studies in het Brussels Gewest kruisen met het feit of de student(e) al dan niet Europeaan is, dan zien we dat 62,3 % van de studenten dat zich voor meerdere jaren inschrijft, uit de Europese Unie afkomstig is (België niet inbegrepen) en 27,8 % van buiten de Europese Unie. 51 % van de studenten uit de EU, en 48,3 % van de studenten van buiten de EU, schreven zich in voor een opleiding van 6 maanden of minder.

We merken op dat 71 % van de internationale studenten die de enquête beantwoordden, voor een Franstalige instelling koos. Dit hoge cijfer is hoogstwaarschijnlijk te verklaren door de kennis van het Frans. Dit aandeel is vergelijkbaar met het globale aandeel van de ondervraagde studentenpopulatie in het Brussels Gewest. Zoals hierboven vermeld, heeft 69,2 % van de studenten (die in het Brussels Gewest wonen) Frans opgegeven als hun moedertaal.

FIGURE 13: DUUR UITWISSELINGSPERIODE EN NATIONALITEIT

Onthaal van internationale studenten en administratieve procedures

Een meerderheid van de internationale studenten nam deel aan een welkomstdag (53,1 %) en een informatiesessie (40,9 %). Een derde (31,3 %) heeft bij zijn aankomst geen informatie ontvangen.

Van de aangeboden welkomstprogramma's vermeldden ze in dalende volgorde de welkomstdag, informatiesessies, het peter- en meterschap, brochures en de welcome packs.

Wat administratieve diensten betreft, bezochten 67,7 % van de internationale studenten de administratieve diensten van de gemeente waarin ze verblijven. De gemeentelijke diensten spelen een belangrijke rol voor studenten die in België aankomen.

De drie voornaamste redenen waarom internationale studenten zich tot de gemeente wendden (wetende dat studenten verschillende vakjes konden aankruisen), zijn in dalende volgorde: domiciliëring (66,4 %), verblijfsvergunning (44,9 %), informatievragen (19,5 %).

De ontevredenheid over de gemeentelijke diensten lijkt zeer groot, hoewel slechts weinig studenten de vraag hebben beantwoord (21 % van de studenten dat een beroep had gedaan op de administratieve diensten). 78,1 % is niet tevreden hoe deze administratieve stappen gelopen zijn.

53,8 % van de internationale studenten ging ook naar andere diensten zoals de bank (55,3 %), de dienst voor de gelijkstelling van diploma's (53,1 %) en het ziekenfonds (45,5 %).

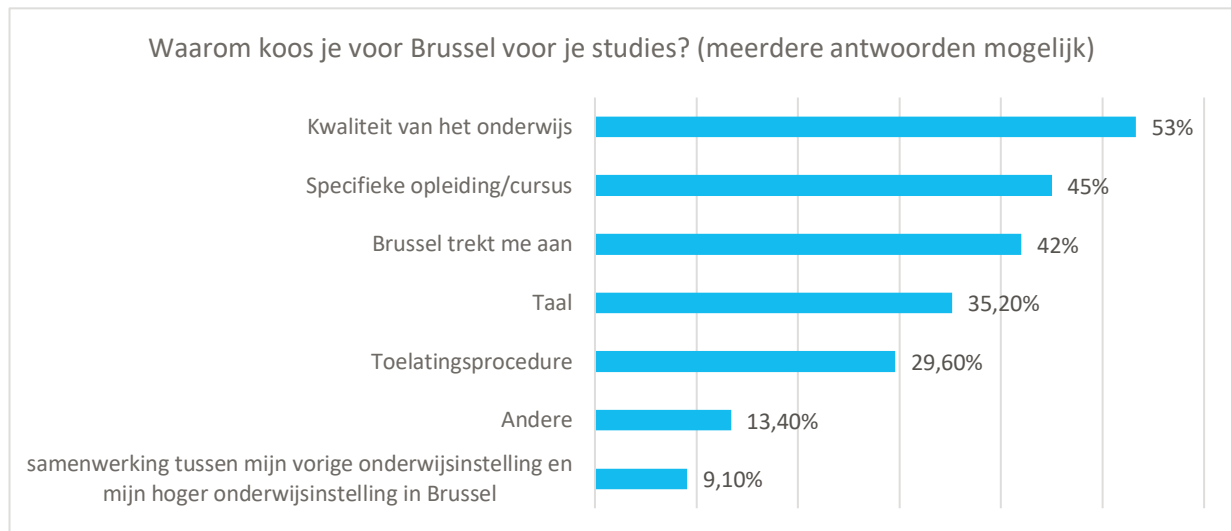
De keuze van Brussel voor hun studies

Waarom kozen internationale studenten voor Brussel en zijn ze tevreden met hun keuze?

Bij deze vraag hadden de internationale studenten de keuze om meer dan één antwoord te geven. De gewogen resultaten tonen aan dat meer dan de helft (53,3 %) van de internationale studenten koos Brussel voor de kwaliteit van het onderwijs, 45 % voor de specifieke opleidingen en 42 % voor de aantrekkingskracht van Brussel.

Volgens de ruwe data (eerste keuze in de rangschikking van de vraag in volgorde van prioriteit) werd de kwaliteit van het onderwijs het vaakst gekozen (34,6 %), gevolgd door de taal (35,2 %) en de toelatingsprocedures (29,6 %).

FIGUUR 14: KEUZE VOOR BRUSSEL - REDENEN

Tussen de 13,4 % 'andere redenen' waarom studenten voor Brussel kozen, vinden we vooral familiale redenen.

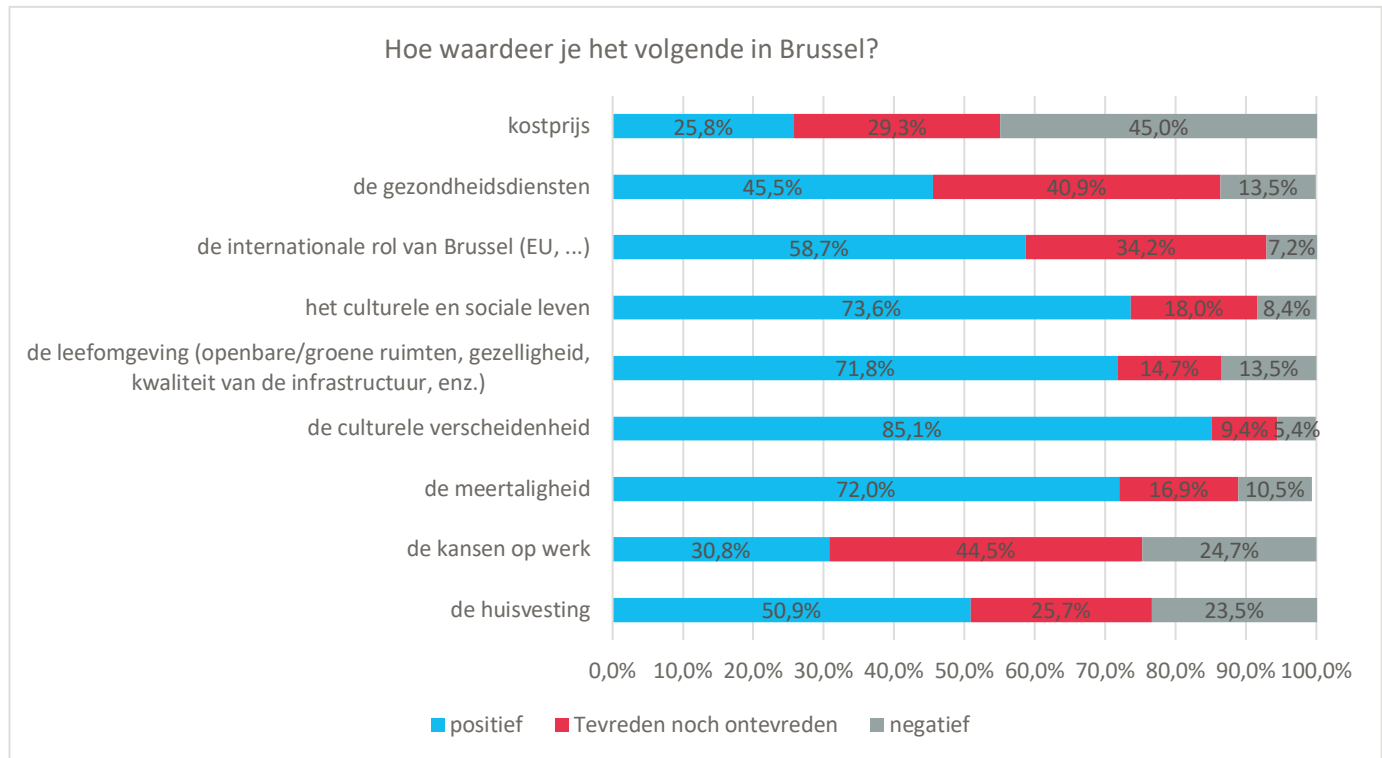
Wat de tevredenheid bij internationale studenten betreft:

- > 85,1 % is tevreden met de culturele diversiteit;
- > 73,6 % is tevreden met het sociale en culturele leven in het Brussels Gewest;
- > 72,6 % is tevreden met de meertaligheid in Brussel;
- > 71,8 % is tevreden met de leefomgeving (openbare ruimte/groen, gezelligheid, infrastructuur);
- > 50,9 % is tevreden met de huisvesting;
- > 30,8 % is tevreden met de werkgelegenheidskansen;
- > 58,7 % is tevreden met de internationale rol van Brussel;
- > 45,5 % is tevreden met de gezondheidszorg;
- > 45 % van de internationale studenten is ontevreden met de levensduurte in het Brussels Gewest.

FIGUUR 15: EVALUATIE BRUSSEL

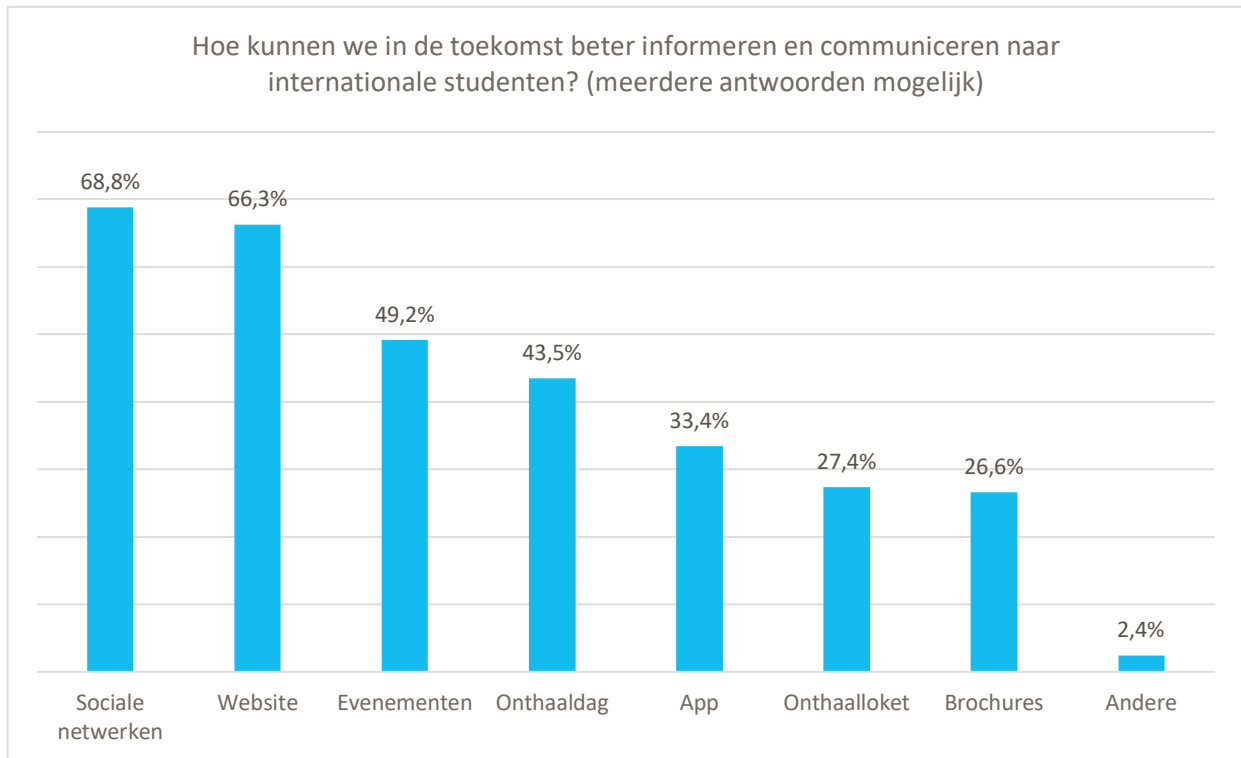

Tevredenheid van de studenten met de informatie voor en tijdens hun verblijf

We vroegen hoe we studenten in de toekomst beter kunnen informeren. 67,5 % van de internationale studenten vindt dat de communicatie via sociale netwerken moet plaatsvinden. 65,2 % is van mening dat een website nuttig zou zijn.

Iets minder dan de helft (48,4 %) vindt dat communicatie op evenementen een goed idee zou zijn en minder dan 30 % kiest voor een onthaaldesk of brochures.

FIGUUR 16: COMMUNICATIE

67,3 % van de internationale studenten had graag meer informatie gekregen over de administratieve procedures en 56,4 % over huisvesting. Studenten hebben het minst behoefte aan informatie over vervoer (24,5 % van de antwoorden).

Op het einde van de vragenlijst voor internationale studenten vroegen we hen om aanbevelingen aan toekomstige studenten te doen. 40 % van de studenten heeft deze niet-verplichte vraag beantwoord.

De meeste studenten raden aan om goed op tijd te beginnen zoeken naar huisvesting en om geld te sparen omdat Brussel duur is.

Ze bevelen aan om Brusselaars te leren kennen, om niet te aarzelen om informatie te vragen en om rond te lopen in de stad. Voor de administratieve formaliteiten is de kennis van het Frans of Nederlands een pluspunt. In het algemeen raden internationale studenten ook aan om wat basiskennis van Frans of Nederlands op te doen. Indien ze die talen niet spreken, kunnen ze zich best laten begeleiden door iemand die de taal kent.

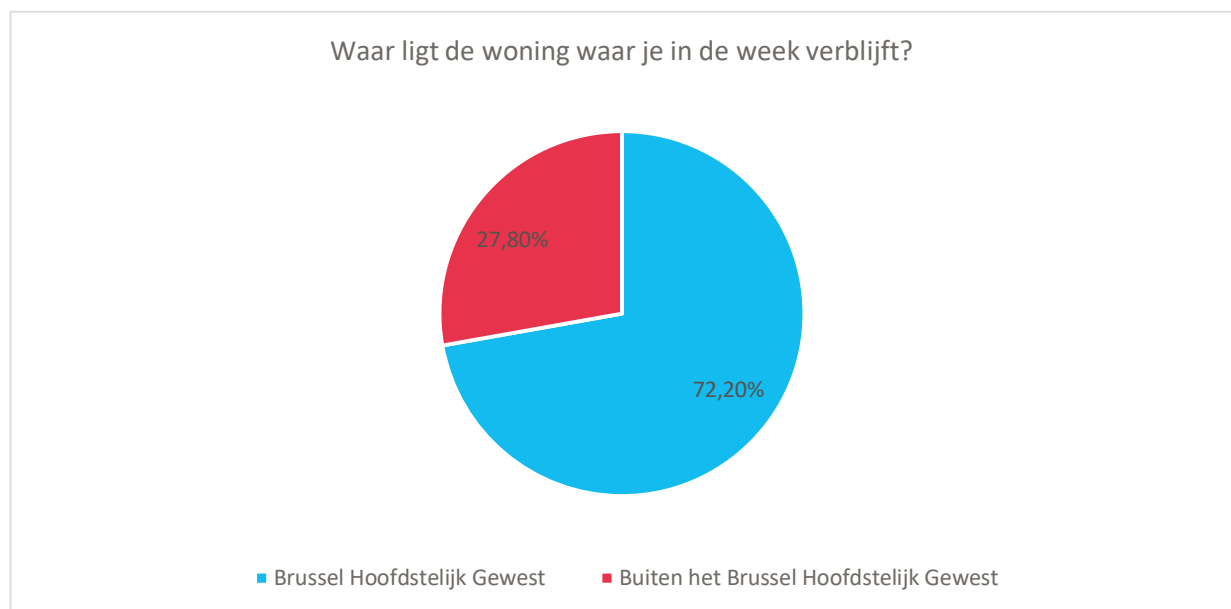
4.3. HUISVESTING

Waar wonen de studenten? Wonen ze nog bij hun ouders, in een gedeelde woning of alleen? In welk type studentenwoning? Hoeveel huur betalen ze hiervoor? Welke moeilijkheden ondervonden ze in hun zoektocht naar een studentenwoning? Studentenhuisvesting is een belangrijk thema in het studentenleven en speelt een belangrijke rol in de ruimtelijke planning in Brussel.

Woonplaats van de studenten in de week

We vroegen eerst waar ze tijdens de week wonen. We stellen vast dat 72 % van de ondervraagde studenten in het Brussels Gewest woont.

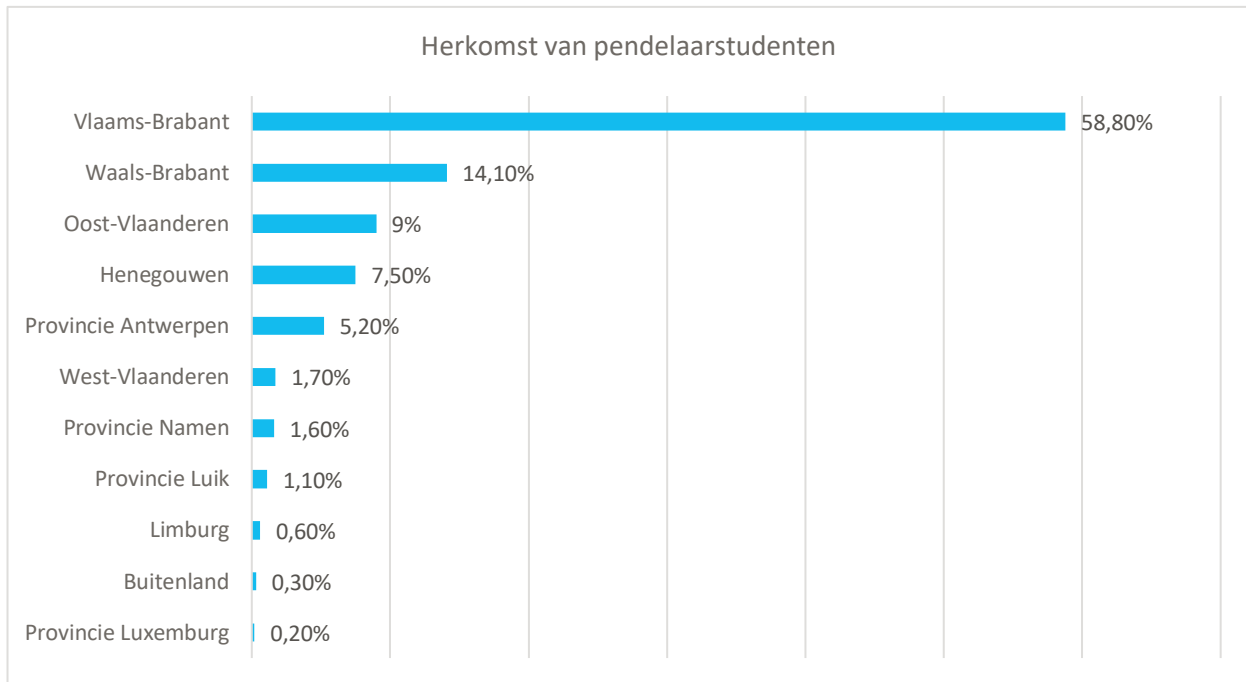
FIGUUR 17: WOONPLAATS

Als we deze 72% extrapoleren naar de globale studentenpopulatie van 94.902 studenten, dan zijn er 68.329 studenten die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wonen.⁶ Van de pendelaars (een extrapolatie van 26.572 studenten) komt de meerderheid uit Vlaams-Brabant (58,8 %), gevolgd door Waals-Brabant (14,1 %), Oost-Vlaanderen (9 %) en Henegouwen (7,5 %).

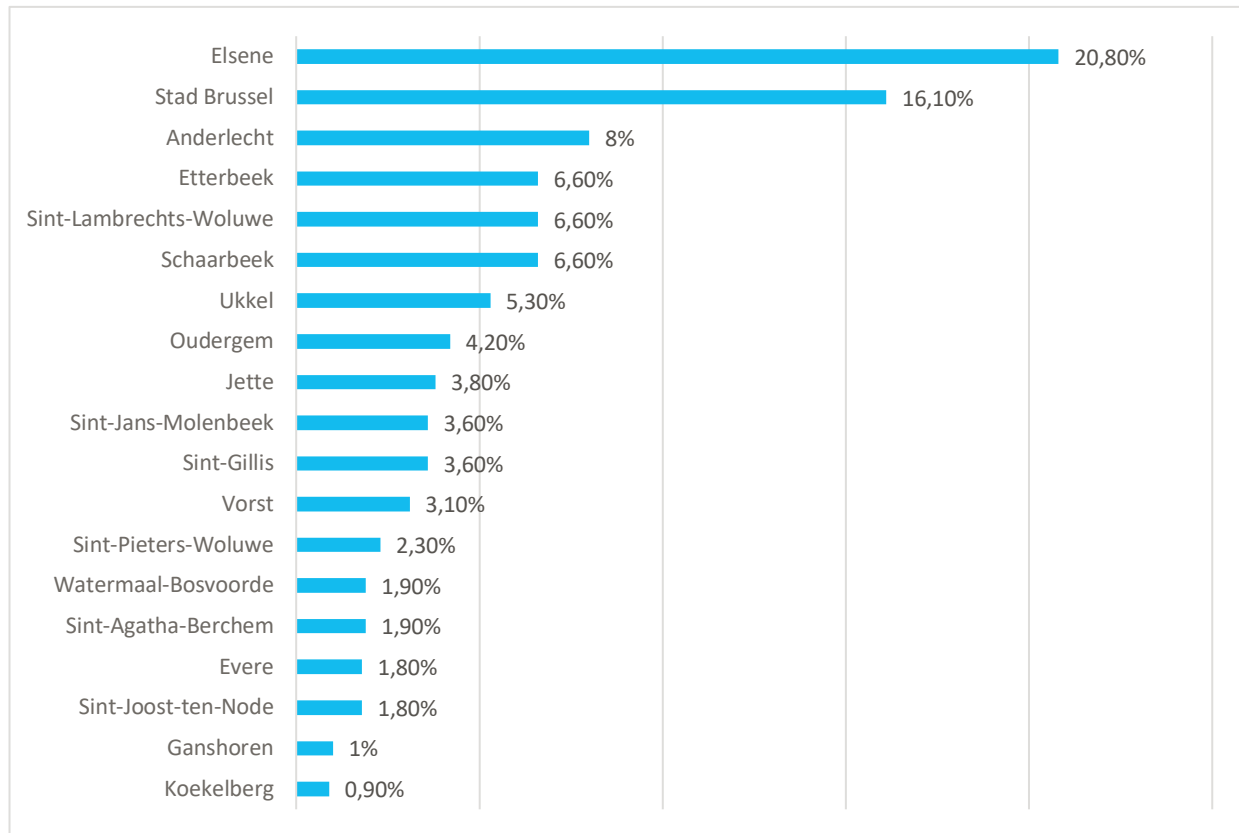
⁶ Zoals we boven verklaarden (§ 3.2.1), werken we met een aandeel van ongeveer 90% van de totale studentenpopulatie. De extrapolatie bedraagt dus 74.880 voor de totale populatie van 104.000 studenten.

FIGUUR 18: WOONPLAATS BUITEN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

We vroegen de 72% studenten die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest woont naar de gemeente waar ze wonen. Ook al liggen de hogeronderwijsinstellingen verspreid over 14 van de 19 Brusselse gemeenten, we stellen vast dat 70% van de studenten die in het Brussels Gewest wonen zich in **zeven Brusselse gemeenten** concentreren. In deze gemeenten (Elsene, Etterbeek of Anderlecht ...) situeren zich de grootste onderwijsinstellingen van het Gewest (ULB, VUB, UCL, USL-B). De zeven gemeente zijn in dalende volgorde: Elsene, Brussel-Stad, Anderlecht, Etterbeek, Sint-Lambrechts-Woluwe, Schaarbeek en Ukkel.

FIGUUR 19: WOONPLAATS VOLGENS BRUSSELSE GEMEENTE

Internationale studenten kiezen vrijwel dezelfde gemeenten als de Belgen om zich te vestigen, maar nog in grotere getalen. Elsene, Brussel-Stad, Anderlecht, Etterbeek en Sint-Lambrechts-Woluwe (5 gemeenten) huisvesten 70,7 % van de internationale studentenpopulatie. **Elsene en Brussel-Stad huisvesten samen bijna de helft van de internationale studentenpopulatie (47,7 %).**

De woonplaats van de student varieert ook naargelang het type onderwijs. Studenten die aan een universiteit, een kunsthogeschool of in een Nederlandstalige instelling zijn ingeschreven, wonen doorgaans, in licht variabele percentages, in Elsene en Brussel-Stad.

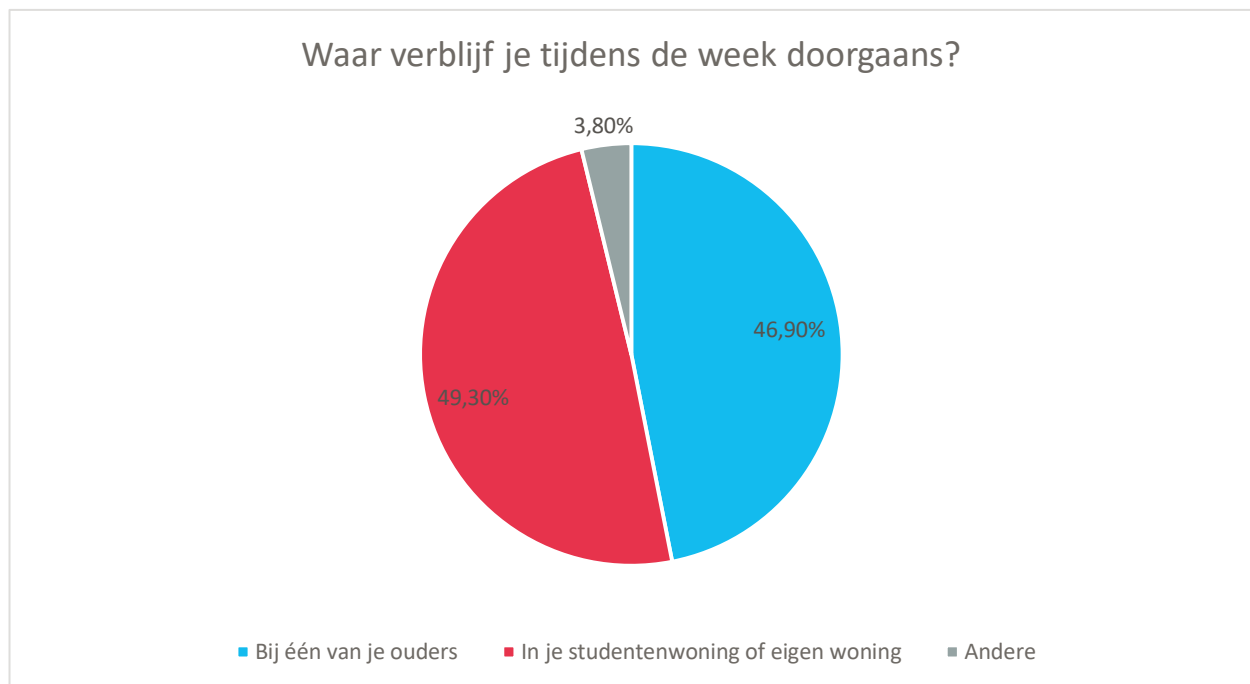
Bij hogeschoolstudenten komt Elsene pas op de vijfde plaats wat betreft de woonplaats, achter Brussel-Stad, Anderlecht, Schaarbeek en Jette. 61,4 % van de hogeschoolstudenten woont bij hun ouders en daardoor ook meer verspreid in het Brussels Gewest. **Bij de universiteitsstudenten is Elsene de meest voorkomende woonplaats. Elsene concentreert een kwart van de studenten in het Brussels Gewest.**

Ouderlijke woning

Na de vraag in welke gemeente de Brusselse student woont, vragen we door naar de keuze wat betreft huisvesting. Wonen ze nog altijd in de ouderlijke woning, of hebben ze het ouderlijk huis verlaten?

Bijna de helft van de ondervraagde studenten woont bij hun ouders of een familielid (bij de optie 'ander' werden vooral familiebanden aangehaald). We zien variaties naargelang het type onderwijs: zo woont 61,4 % van de hogeschoolstudenten bij hun ouders. Bij universiteitsstudenten bedraagt dit cijfer 42,7 %

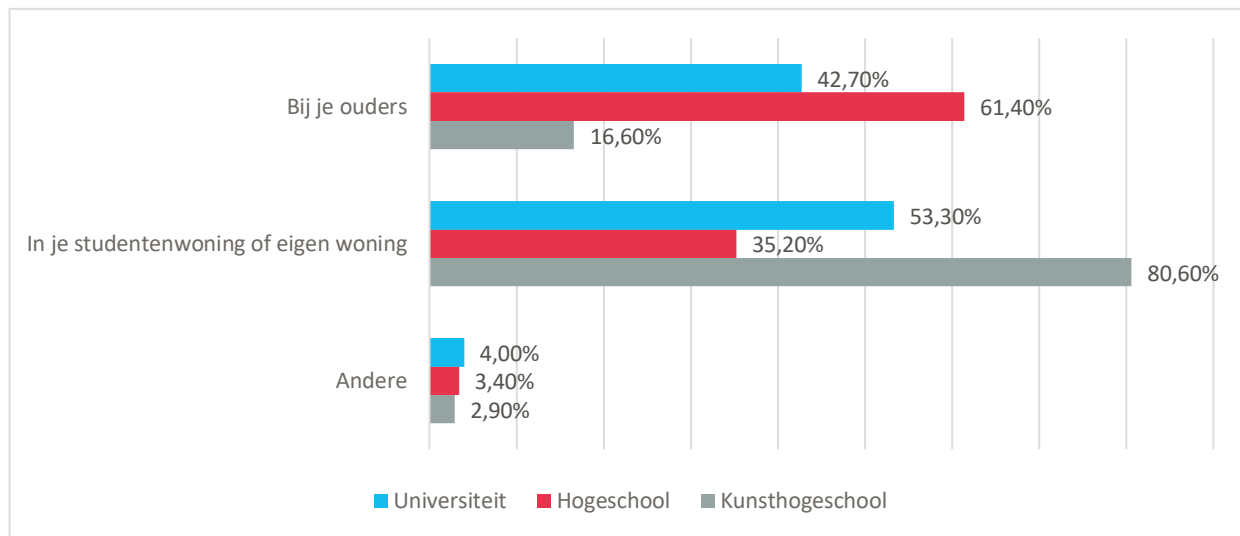
FIGUUR 20: WOONPLAATS- BIJ OUDERE/ANDERE

Een derde van de studenten die bij hun ouders wonen, doet dit om financiële redenen. Tegelijk is voor 23,6 % van de ondervraagden de ouderlijke woning de 'ideale huisvesting' (zie §ideale huisvesting).

FIGUUR 21: OUDERLIJK WONING VOLGENS TYPE INSTELLING

Studentenwoning

We definiëren een 'studentenwoning' als elk type woning waar de student woont buiten het ouderlijke huis (studio, studentenresidentie, gedeelde huurwoning, kamer in een privéwoning enz.). De categorie 'eigen woning' verwijst naar studenten die er vast verblijven (ze zijn huiseigenaar of deeltijds ingeschreven). We analyseren hier de kenmerken van de studentenwoning.

Zoals we hierboven al vermeldden, woont bijna de helft bij de ouders. De andere helft, of 49,3% van de studenten, woont dus in een 'studentenwoning' of in een 'eigen woning'. Als we dit aandeel extrapoleren komen we op ongeveer 46.800 studenten. In percentages is dit cijfer vergelijkbaar met de eerste enquête van 2013-2015.⁷

Als we de categorie studenten met een 'eigen woning' buiten beschouwing laten, geeft 33,7% van de ondervraagden aan dat ze in een studentenwoning verblijven tijdens de week.

Dit aandeel verschilt sterk volgens het type onderwijsinstelling:

- 23,2% van de hogeschoolstudenten woont in een studentenwoning;
- 37,1% van de universiteitsstudenten verblijft in een studentenwoning.
- Dit aandeel stijgt naar 51,8 in de kunsthogescholen, die veel internationale studenten aantrekken.

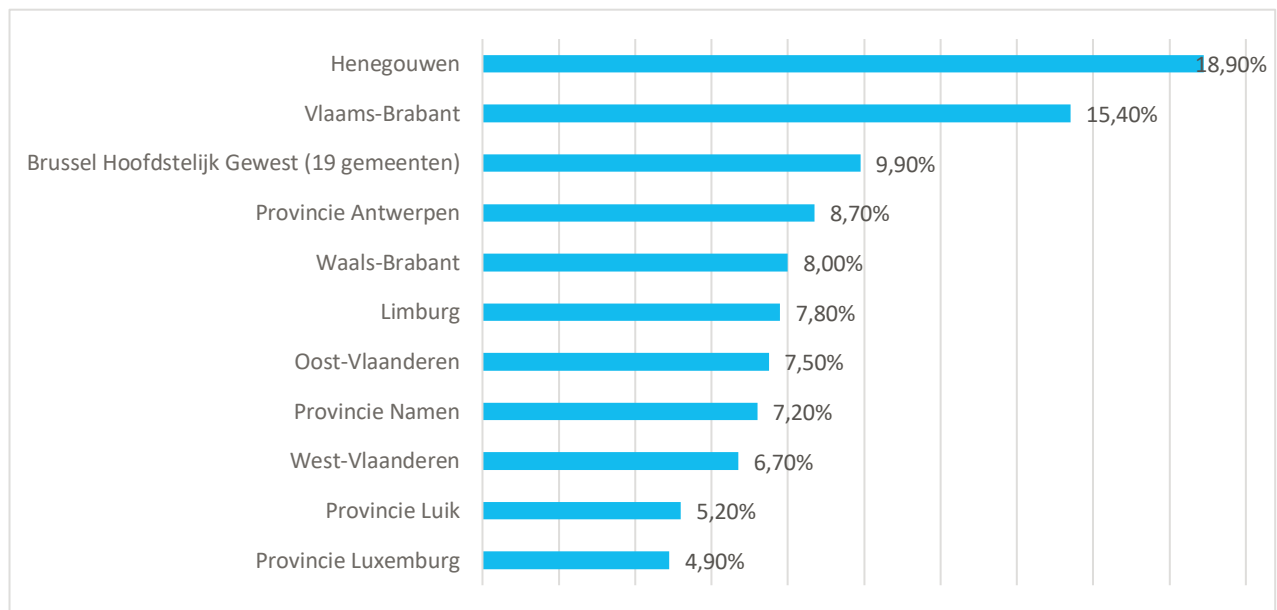
Van de internationale studenten woont 31% in een studentenwoning.

⁷ Ter informatie: in de eerste enquête bedroeg de extrapolatie 35.500 studenten in een studentenwoning of eigen woning. We stellen dus een netto stijging vast van 11.300 studenten.

Herkomst van de studenten die in een studentenwoning verblijven

18,9% van de studenten die in een studentwoning wonen, is afkomstig uit Henegouwen. De provincie Vlaams Brabant volgt met 15,4% van de studenten. De derde plaats van herkomst is het Brussels gewest met bijna 10%. Sommige Brusselse studenten verlaten het ouderlijke huis om in een studentenwoning te gaan wonen. De volgende figuur toont de spreiding naargelang de herkomst van de studenten die in een studentenwoning wonen:

FIGUUR 22: STUDENTENWONING- HERKOMST BELGISCH STUDENT

Ter info: de herkomst van de internationale studenten (meer bepaald hun nationaliteit) werd hierboven al beschreven (§ 4.2.1).

Van de respondenten die in een studentenwoning wonen, **behoudt een grote meerderheid (72,1 %) hun domicilie bij de ouders**. We stellen ook vast dat 53 % van hen in het weekend niet in hun studentenwoning doorbrengen.

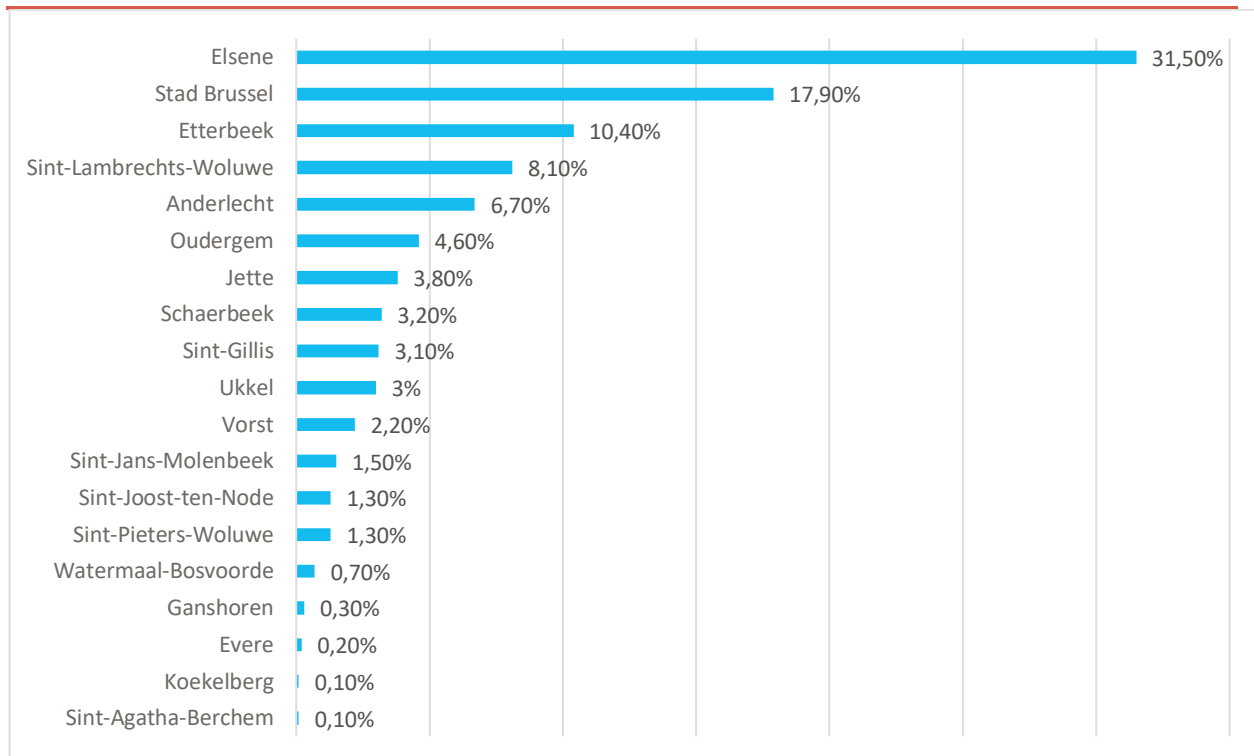

Locatie van de studentenwoningen

De studentenwoningen concentreren zich (zoals verwacht) in Elsene, Brussel-Stad en Etterbeek omdat de campussen van grote hogeronderwijsinstellingen daar gevestigd zijn (de ULB en de VUB hebben samen het grootste aantal inschrijvingen). Zij baten ook verschillende studentenresidenties uit. Deze drie gemeenten huisvesten 60 % van de respondenten die in een studentenwoning wonen. Ter herinnering (zie figuur 19): deze gemeenten huisvesten samen 43,5 % van de studenten als we rekening houden met het volledige panel.

Ten opzichte van de eerste enquête zien we een lichte stijging voor Elsene (van 27 % naar 31,5 %) en Brussel-Stad (van 13 % naar 17,9 %), een status quo voor Etterbeek en een daling voor Sint-Lambrechts-Woluwe (van 14 % naar 8,1 %).

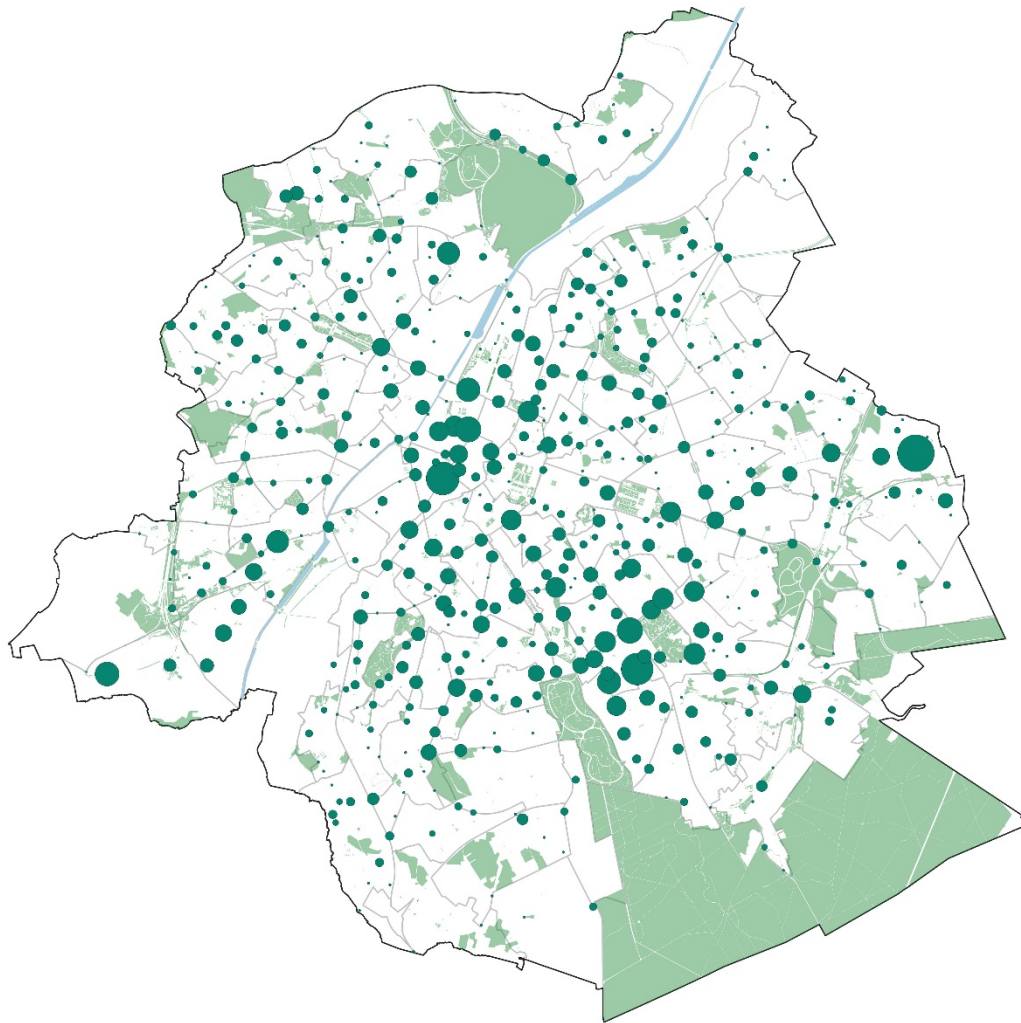
FIGURE 23: VERDELING VAN STUDNETENHUISVESTNG VOLGENS BRUSSELSE GEMEENTE

FIGUUR 24: KAART LIGGING STUDENTENWONING⁸

LOGEMENT ETUDIANT - 2020
Arrêt STIB le plus proche

STUDENTENWONING - 2020
Dichtstbijzijnde MIVB halte

Nombre d'étudiants - Aantal studenten

Espace vert - Groene ruimte

Canal - Kanaal

Quartiers - Wijken

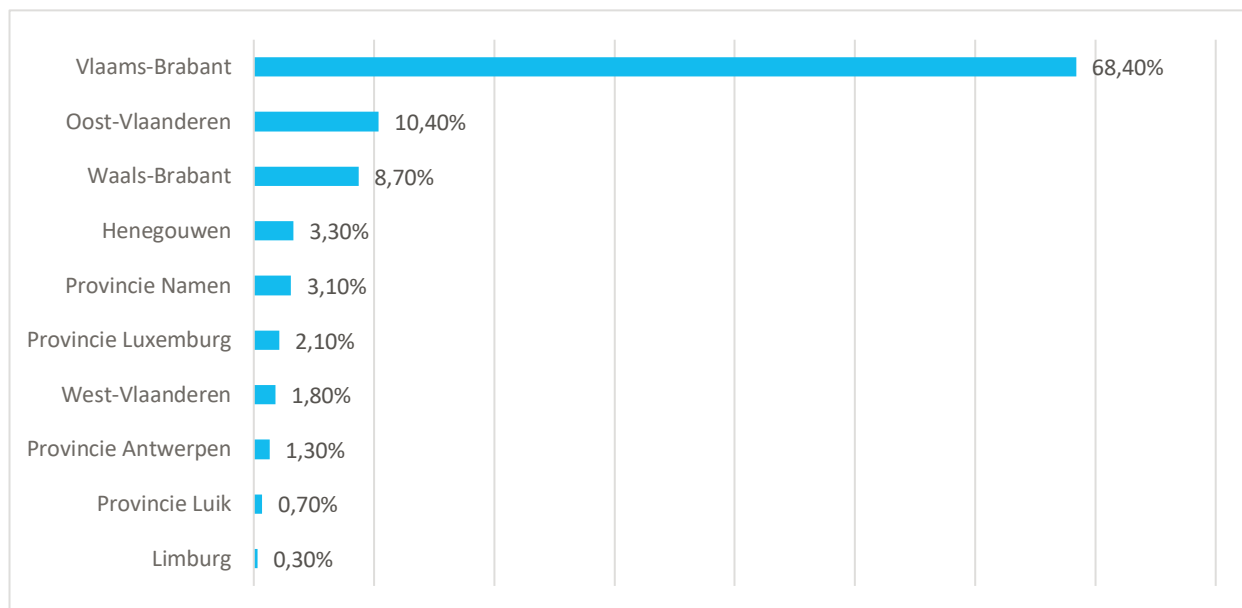
0 1 2 km

⁸ Deze kaart is gebaseerd op de antwoorden op de vraag 'Wat is de dichtstbijzijnde STIB-halte bij je woning?'

Een beperkt deel van de studenten wonen in een studentenwoning buiten het Brussels Gewest (6,6 % of 2.100 studenten). Dit zijn pendelaars die de ouderlijke woonst verlaten hebben maar die voor een studentenwoning buiten het Brussels Gewest kiezen. De meeste van hen (68,4 %) wonen in Vlaams-Brabant. De aantrekkingskracht van enkele typische studentensteden als Leuven zou aan de basis kunnen liggen van dit cijfer.

De complexiteit van de studentenhuysvesting verdient de nodige nuance. We kunnen ons vragen stellen over de aantrekkingskracht van Brussel (grootstedelijke problemen) en de hoge vastgoedprijzen voor studenten.

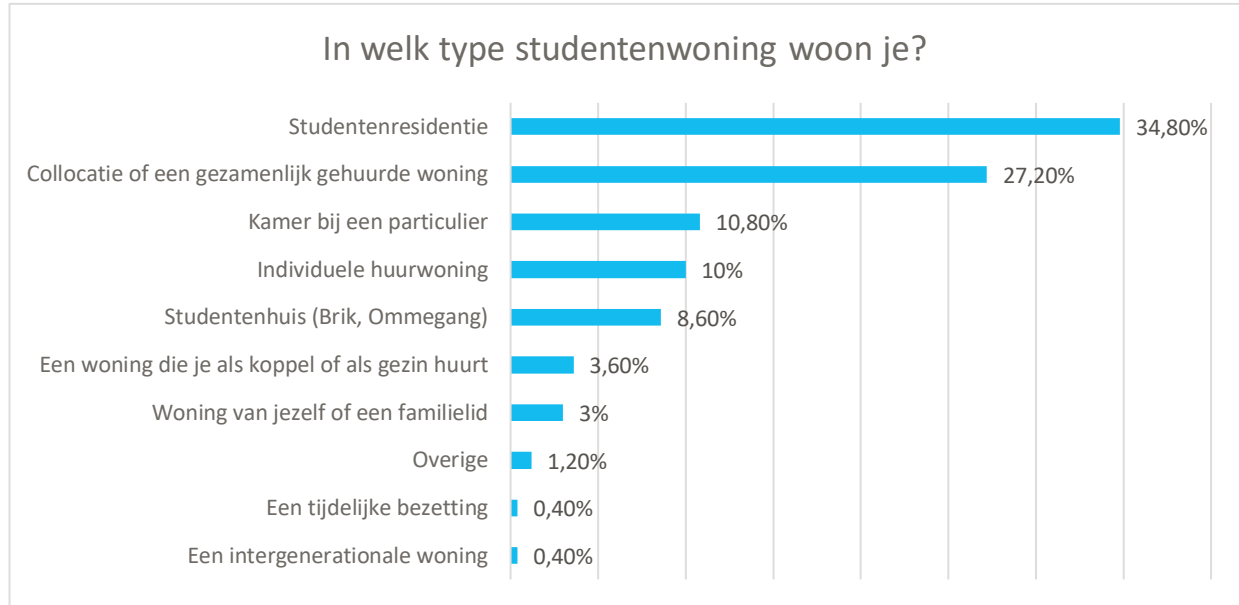
FIGUURE 25: STUDENTENWONING BUITEN HET BRUSSELS GEWEST

Soorten studentenhuysvesting

Studentenresidenties en gedeelde huurwoningen zijn de populairste vormen van huysvesting. Ze **zijn samen goed voor 62 % van de studentenhuysvestingsmarkt**. Dit cijfer stijgt tot 70,6 % als we de studentenhuizen Brik en Ommegang als een subtype van 'studentenresidentie' beschouwen (soms ook gedeelde huurwoningen).

FIGUUR 26: STUDENTENWONING VOLGENS TYPE

Er zijn een paar duidelijke verschillen met de eerste enquête. In de vragenlijst van 2013-2015 was er sprake van 'universiteitsresidentie'. 13 % van de respondenten in 2013-2015 woonde toen in een universiteitsresidentie. In deze enquête werd dit huysvestingstype uitgebreid naar 'studentenresidentie'. Die kunnen zowel door hogeronderwijsinstellingen zelf beheerd worden als door gespecialiseerde projectontwikkelaars. Van dit laatste type zijn er de laatste jaren veel op de markt gekomen.

Ook de verschillen tussen de netten en onderwijstypes zijn groot: bij studenten in Franstalige onderwijsinstellingen zijn gedeelde huurwoningen (36,8 %) en studentenresidenties (31,2 %) samen goed voor 68 % van de studentenhuysvesting.

De meerderheid (56,4 %) van de studenten in Nederlandstalige instellingen woont in studentenresidenties en/of in de studentenhuizen van Brik, wat kan wijzen op een verhoudingsgewijs beter en/of aantrekkelijker aanbod aan studentenresidenties in het Nederlandstalige onderwijs.

We kunnen nog toevoegen dat studenten aan Nederlandstalige instellingen vaker in een studentenwoning woont (38,5 %) vergeleken met 31,1 % van de studenten aan Franstalige onderwijsinstellingen. 42 % van de studenten aan Franstalige instellingen geeft aan dat ze moeilijkheden ondervonden bij de zoektocht naar huysvesting. Bij studenten aan Nederlandstalige instellingen was dat 30,4 %.

Een gedeelde huurwoning (medehuur) telt gemiddeld 4 studenten⁹. Deze vorm van studentenwoning is iets minder vertegenwoordigd ten opzichte van de eerste enquête tussen 2013 en 2015 – het aantal gedeelde huurwoningen daalde van 32 % toen naar 27 % nu.

De cijfers tonen ook dat een gedeelde huurwoning op de tweede plaats komt als ‘ideale studentenwoning’ voor het hele panel studenten (dus ook van de studenten die bij nog hun ouders wonen).

---

⁹ In het observatorium voor de huurprijzen van de Huisvestingsmaatschappij van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (enquête 2018, pg 43) wordt vermeld dat 11% van de Brusselse woningen in medehuur wordt gebruikt met gemiddeld 2,8 huurders.

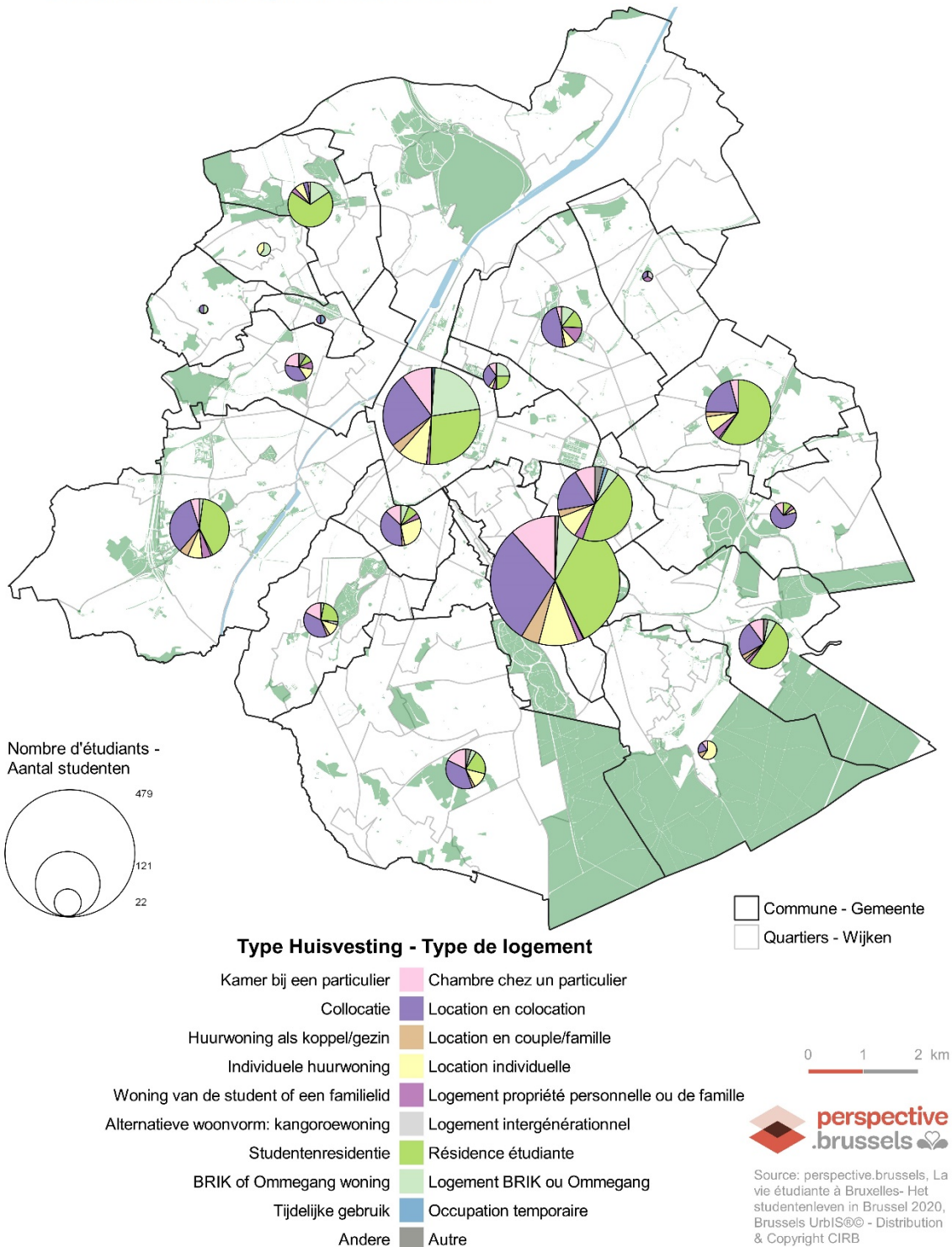
FIGUUR 27: KAART TYPE STUDENTENWONINGEN VOLGENS GEMEENTE

TYPES DE LOGEMENT ÉTUDIANT - 2020

Etudiants ne vivant pas chez leurs parents

TYPE STUDENTENWONINGEN - 2020

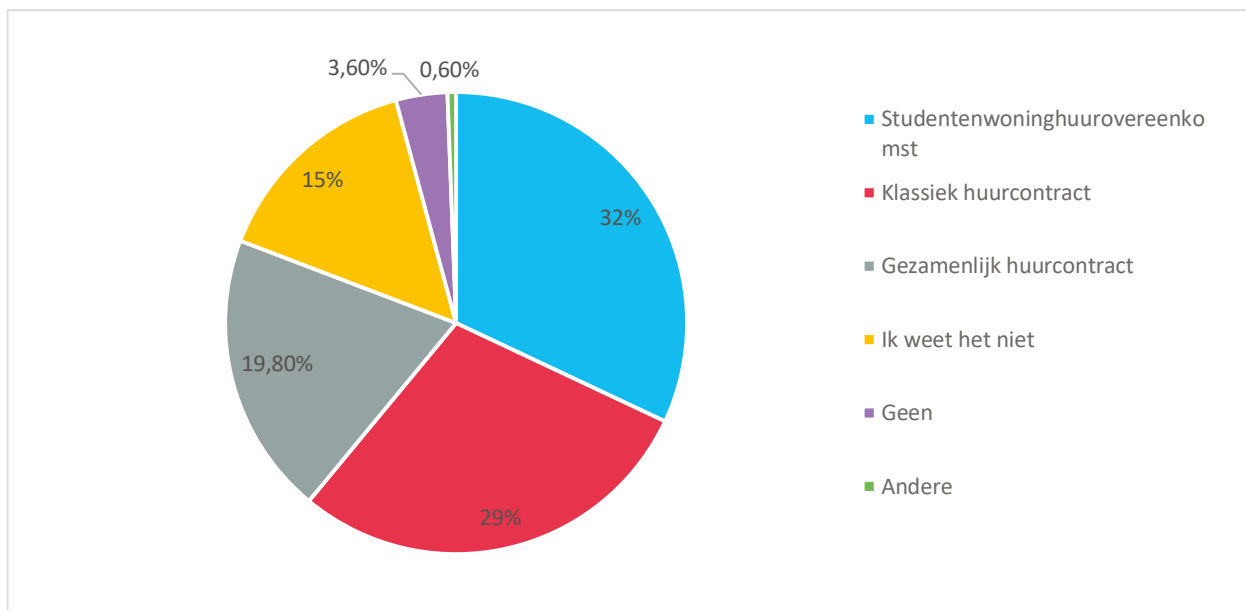
Studenten die niet bij hun ouders wonen

Huurovereenkomst en huurprijs van de studentenwoningen

Er zijn verschillende soorten huurovereenkomsten op de markt die beantwoorden aan de verscheiden huisvestingsvormen van de studenten. Toch **wordt de 'huurovereenkomst voor studentenwoningen', die het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2018 heeft ingevoerd, tot op heden het meest gebruikt**, op de voet gevolgd door de klassieke huurovereenkomst. We merken op dat 15 % van de respondenten niet weten welk soort huurovereenkomst ze hebben. Als zoveel studenten geen idee hebben van hun huurovereenkomst, moeten we de antwoorden op deze vraag met voorzichtigheid duiden omdat de verschillen tussen een 'huurovereenkomst voor studentenwoningen' en een klassieke huurovereenkomst subtiel zijn.

FIGUUR 28: TYPE HUUROVEREENKOMST VAN STUDENTENWONING

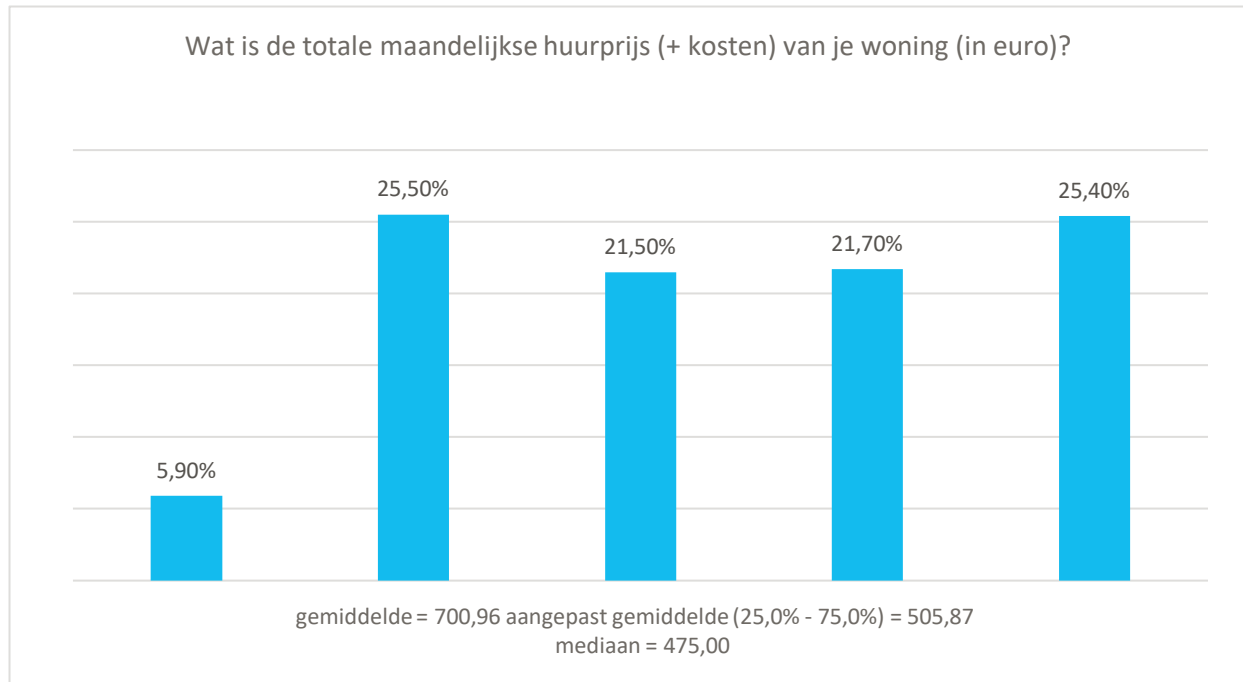

Van de respondenten die op de hoogte zijn van de voorwaarden van hun huurovereenkomst, geeft 66 % aan dat die een duur heeft van 12 maanden. Contracten met een contractduur van 12 of 10 maanden vertegenwoordigen 82,9% van de markt.

De mediane huurprijs van een studentenwoning (kamer, universiteitsresidentie, gedeelde huurwoning ...), inclusief kosten, bedraagt € 475.

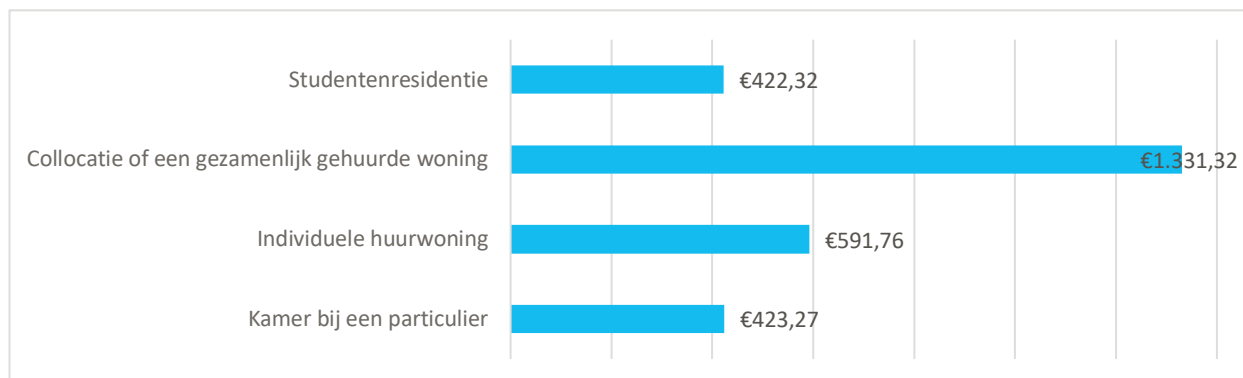
FIGUUR 29: MAANDELIJKSE HUURPRIJS (KOSTEN INBEGREPEN)

De gemiddelde huurprijs inclusief kosten (€ 700,96) lijkt hoog. De distributie van de huurprijzen wordt de hoogte in gedruwd door de gemiddelde huur van een gedeelde huurwoning (€ 1.331). Het gecorrigeerde gemiddelde¹⁰ voor deze specifieke subgroep is € 505,87. De mediane huurprijs bedraagt € 475, een stijging van € 75 ten opzichte van de enquête van 2013-2015.

De gemiddelde huurprijs voor de meest vernoemde studentenhuysvesting wordt hieronder weergegeven:

FIGUUR 30: GEMIDDELTE HUURPRIJS VOLGENS TYPE STUDENTENWONING

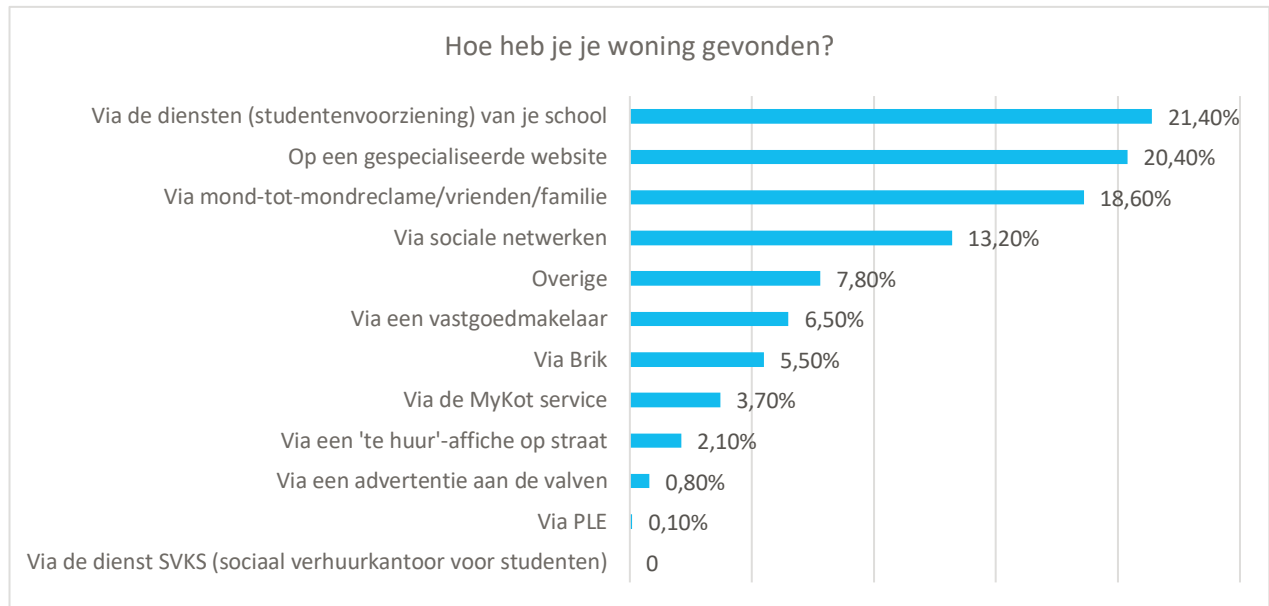
¹⁰ Het gecorrigeerde gemiddelde omvat 50% van de mediaanwaarden. Ter illustratie: op een steekproef van 100, worden de 25% hoogste en laagste waarden niet in rekening genomen: m (25% - 75%).

Huisvesting zoeken

Er zijn veel manieren om studentenhuysvesting te zoeken. De antwoorden op de vraag 'Hoe heb je jouw huysvesting gevonden?' zijn dus redelijk gevarieerd. Opmerkelijk is dat **32% van de studenten zegt zijn studentenwoning via informele kanalen zoals mond-tot-mondreclame of sociale media te hebben gevonden.**

FIGUUR 31: ZOEKTOCHT NAAR EEN STUDENTENWONING

10 % van ons panel bewoners van studentenwoningen vond hun huysvesting via gespecialiseerde diensten zoals Brik, MyKot en PLE (Plateforme logement étudiant).

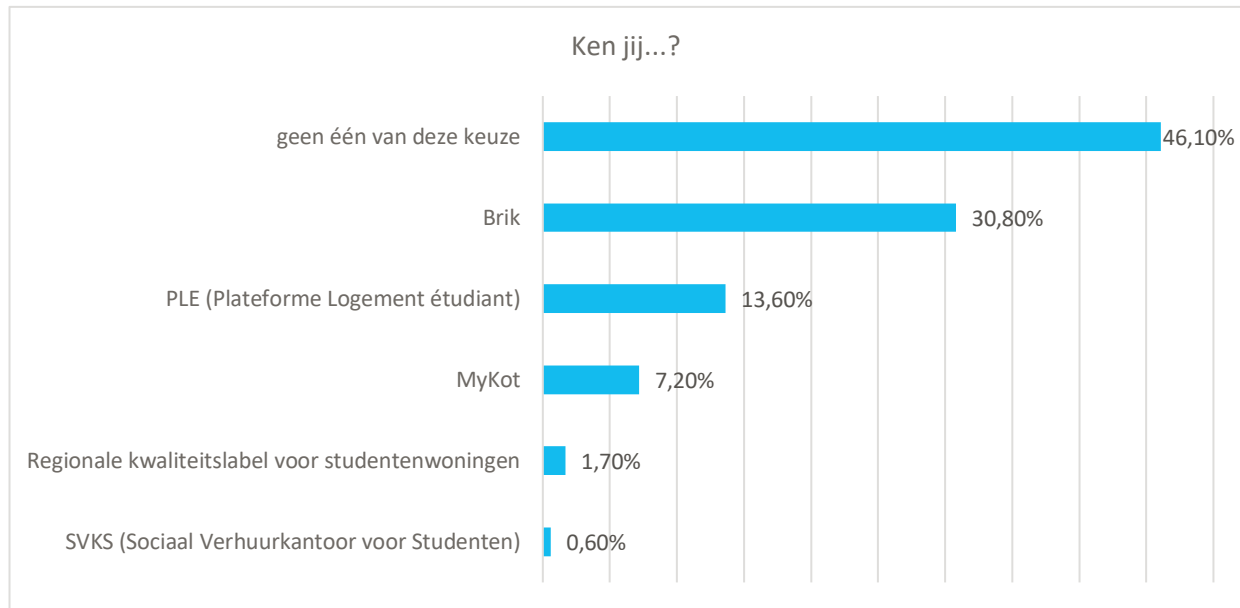
Een groot deel van de ondervraagden (46,1 %) is niet op de hoogte van de instrumenten om studentenhuysvesting te zoeken of om de kwaliteit van huysvesting of sociale huurwoningen te garanderen (zoals Brik, het gewestelijke kwaliteitslabel, PLE, het sociale verhuurkantoor voor studenten ...).

Dit cijfer verschilt afhankelijk van het gekozen onderwijsnet:

- > Aan Nederlandstalige zijde kent 68,7 % van de respondenten de servicedesk Brik. 15,1 % van de respondenten geeft aan over geen enkele van de instrumenten te kennen.
- > 67,1 % van de studenten aan Franstalige hogeronderwijsinstellingen kent geen enkele van deze instrumenten, maar 22,5 % kent MyKot waar ze een kot kunnen zoeken (samenwerking tussen PLE en Brik).

Het lijkt er dus op dat de communicatie beter kan, vooral aan Franstalige kant. Deze gegevens bevestigen dat een territoriale, meertalige aanpak door het Gewest nodig is. Dit is de hoofdopdracht van de nieuwe cel Studentenleven van perspective.brussels.

FIGUUR 32: KENNIS VAN BESTAANDE MAATREGELEN

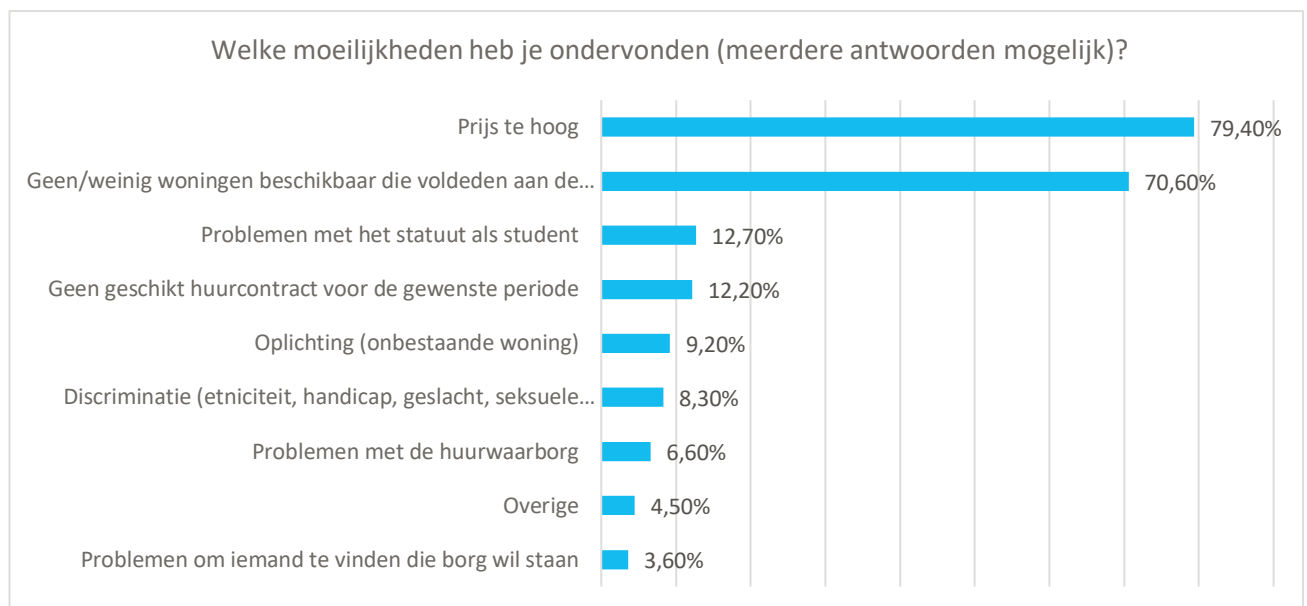
Moeilijkheden en verwachtingen

37 % van de studenten die een studentenwoning huren, had moeite om een woning te vinden. Deze score is 5 % beter vergeleken met de vorige enquête. Toch blijft het cijfer hoog, wat het belang toont van specifieke instrumenten zoals PLE (Plateforme logement étudiant), MyKot of het sociale verhuurkantoor voor studenten.

47,2 % van de internationale studenten ondervond problemen om een woning te vinden.

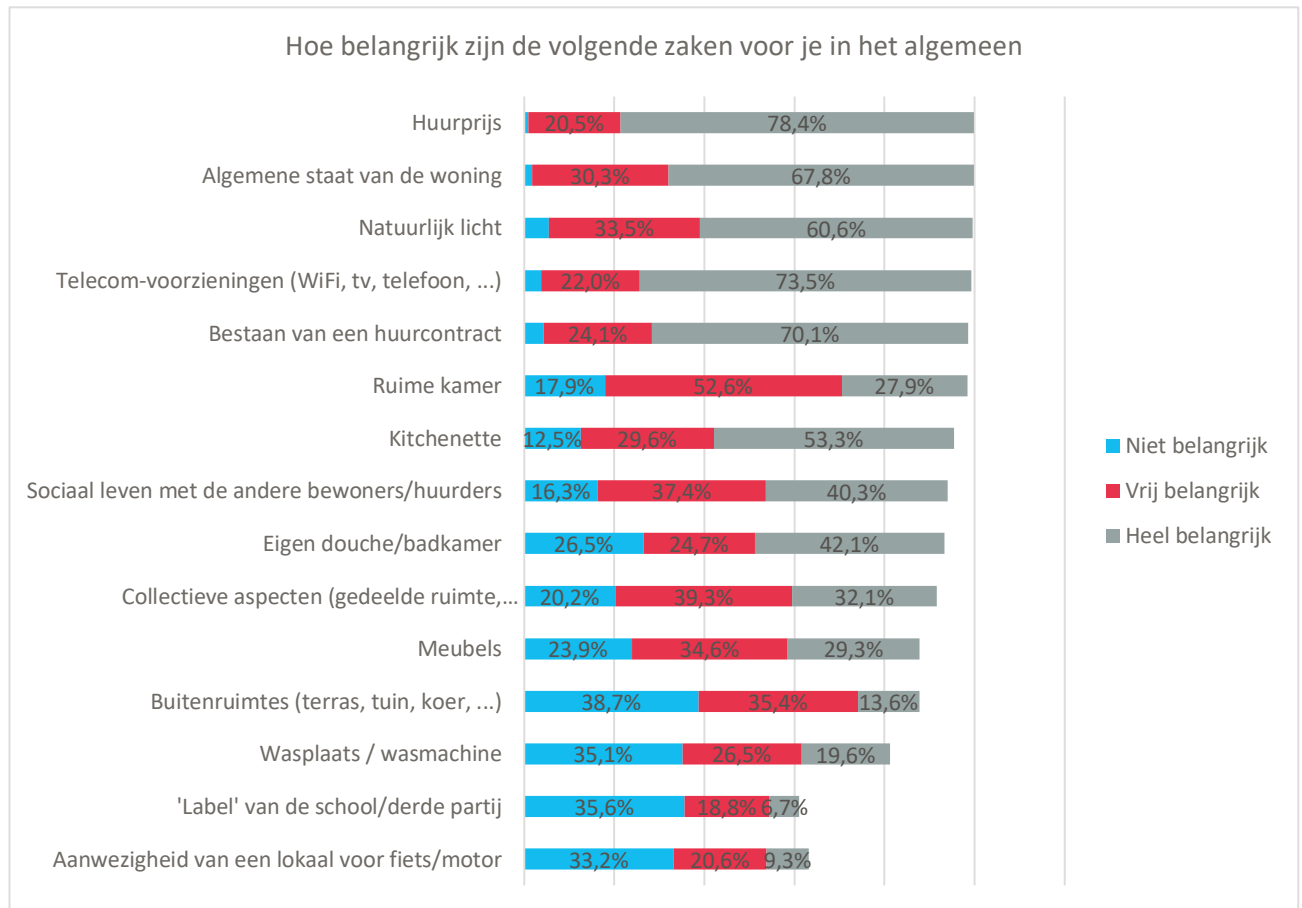
Studenten die moeilijkheden ondervonden om huisvesting te vinden, noemden **de hoge huurprijs en het gebrek aan woningen die aan hun criteria voldoen als grootste problemen.**

FIGUUR 33: MOEILIKHEDEN BIJ HET VINDEN VAN EEN WONING

De huurprijs, de aanwezigheid van telecomdiensten, de algemene staat van de woning en de huurovereenkomst zijn zeer belangrijke criteria in keuze van een studentenwoning. Lichtinval, een kitchenette en een individuele badkamer zijn ook heel belangrijk.

FIGUUR 34: ELEMENTEN VAN BELANG IN EEN STUDENTENWONING

Tevredenheid en problemen

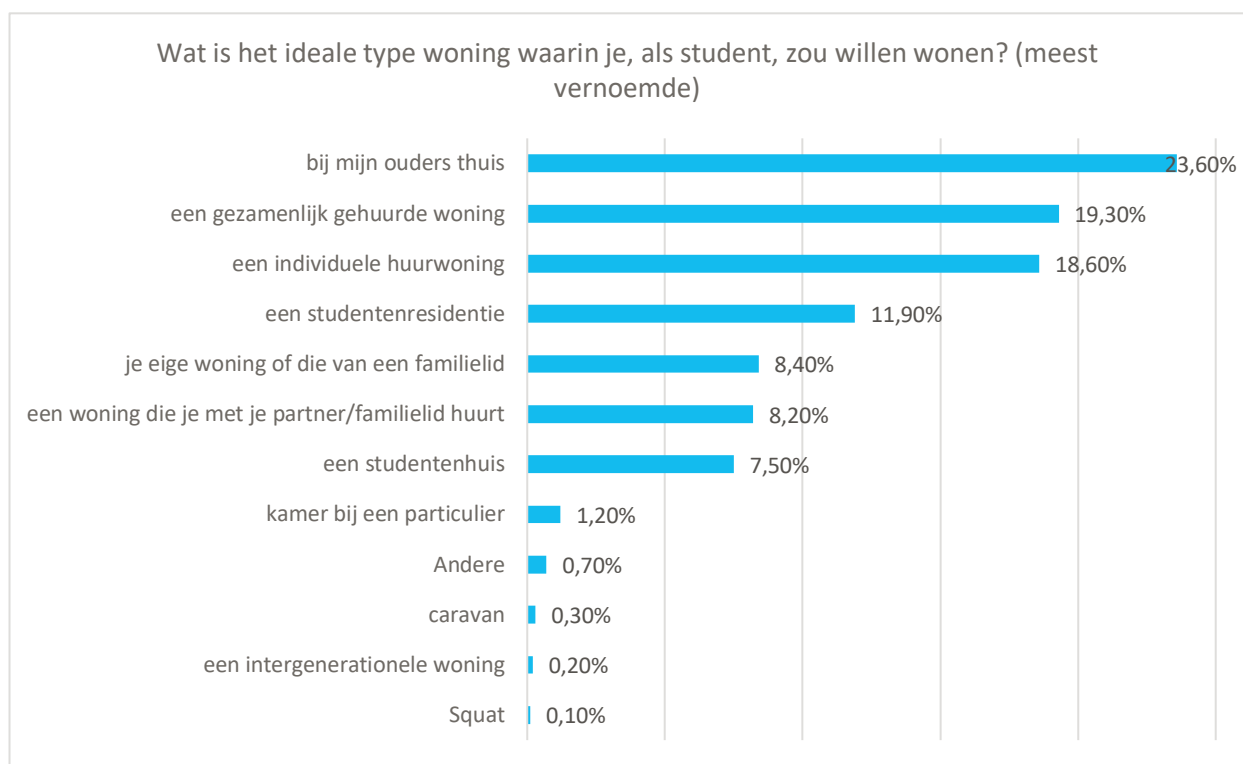
Een grote meerderheid (87 %) van de studenten is tevreden met zijn huisvesting maar 24,5 % van de studenten vindt de prijs-kwaliteitsverhouding problematisch. 17,2 % is 'helemaal niet tevreden' of 'niet erg tevreden' over het contact met de eigenaar/verhuurder.

De belangrijkste problemen in studentenwoningen zijn de geluidsisolatie en de warmte-isolatie. Ook de internetverbinding is een bron van problemen.

Ideale huisvesting

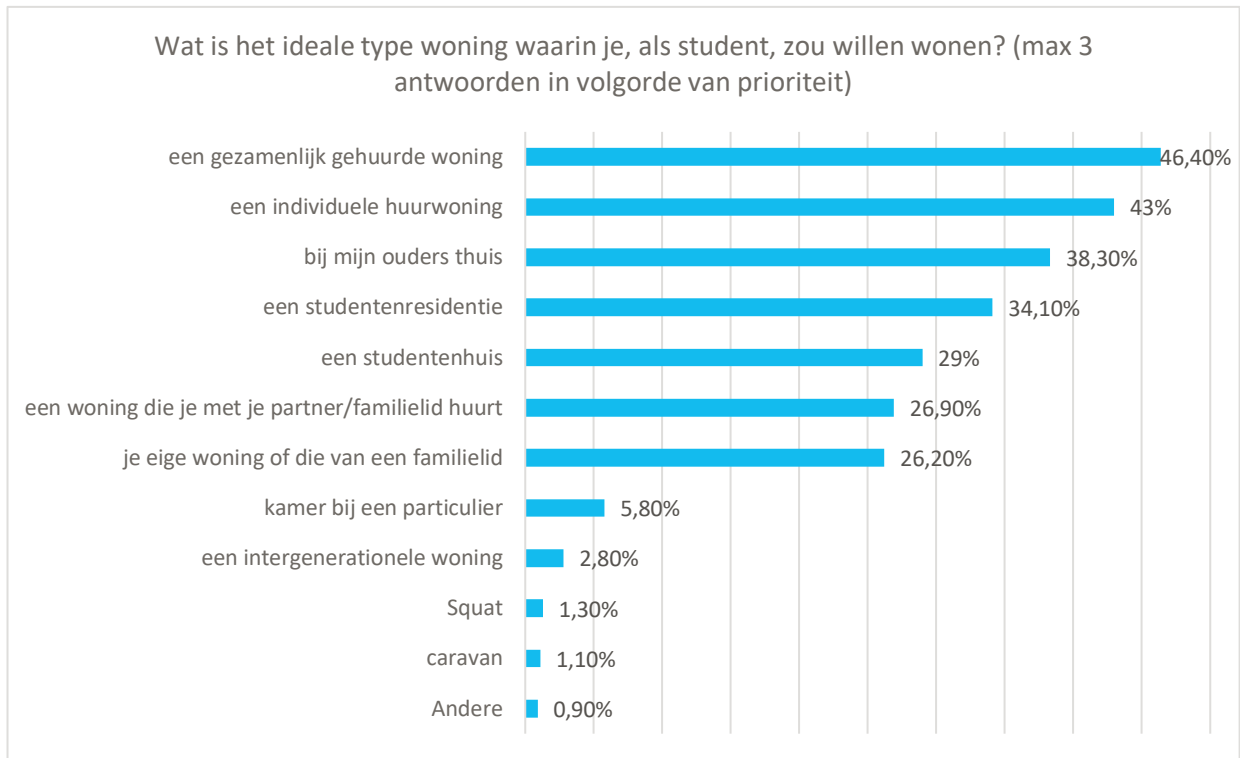
Ook al voert het ouderlijke huis de rangschikking aan als 'ideale huisvesting' volgens de ruwe data (eerste keuze in de rangschikking van de vraag in volgorde van prioriteit, zie figuur 34), toch zien we dat de meerderheid liefst buiten de familiekring woont. Het is ook duidelijk dat studenten elkaars gezelschap opzoeken, of het nu gaat om een gedeelde huurwoning, een studentenresidentie of een studentenhuis. Deze criteria komen overeen met 39 % van de antwoorden. Een kamer bij een particulier lijkt een keuze van de rede, want 11 % van de ondervraagde studenten heeft hiervoor gekozen, maar voor slechts 1,2 % van het volledige panel is dit de eerste keuze in termen van 'ideale huisvesting'.

FIGUUR 35: IDEALE STUDENTENWONING (MEEST VERNOEMDE)

De antwoorden die rekening houden met het prioriteitenlijstje van de student en hoe vaak elk huisvestingstype genoemd wordt, bevestigen deze analyse en voegen enkele nuances toe. Het ouderlijke huis komt hier pas op de derde plaats, ook al is het verschil met de twee eerste keuzes (gedeelde huurwoning of individuele huurwoning) niet zo groot.

FIGUUR 36: IDEALE STUDENTENWONING (AANTAL ANTWOORDEN PER TYPE)

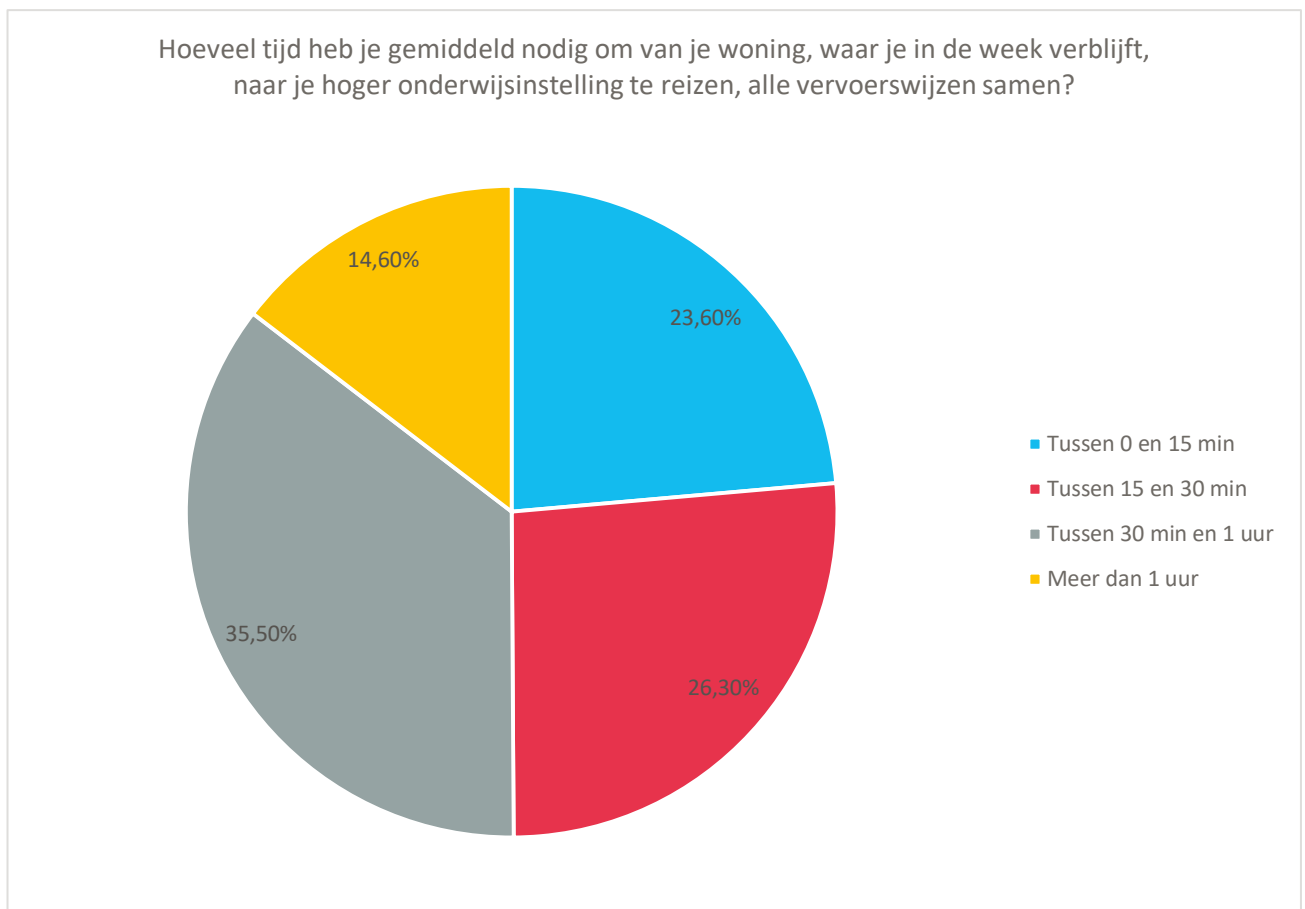

4.4. MOBILITEIT

Duur van het traject tussen woonplaats en de onderwijsinstelling

Meer dan 50 % van de studenten is minder dan een half uur onderweg van zijn woonplaats naar zijn studieplek. 14 % doet er meer dan een uur over en 35,5 % tussen 30 minuten en een uur.

FIGUUR 37: DUUR VAN HET TRAJECT TUSSEN WOONPLAATS EN DE STUDIEPLEK

Gebruikte vervoersmiddelen

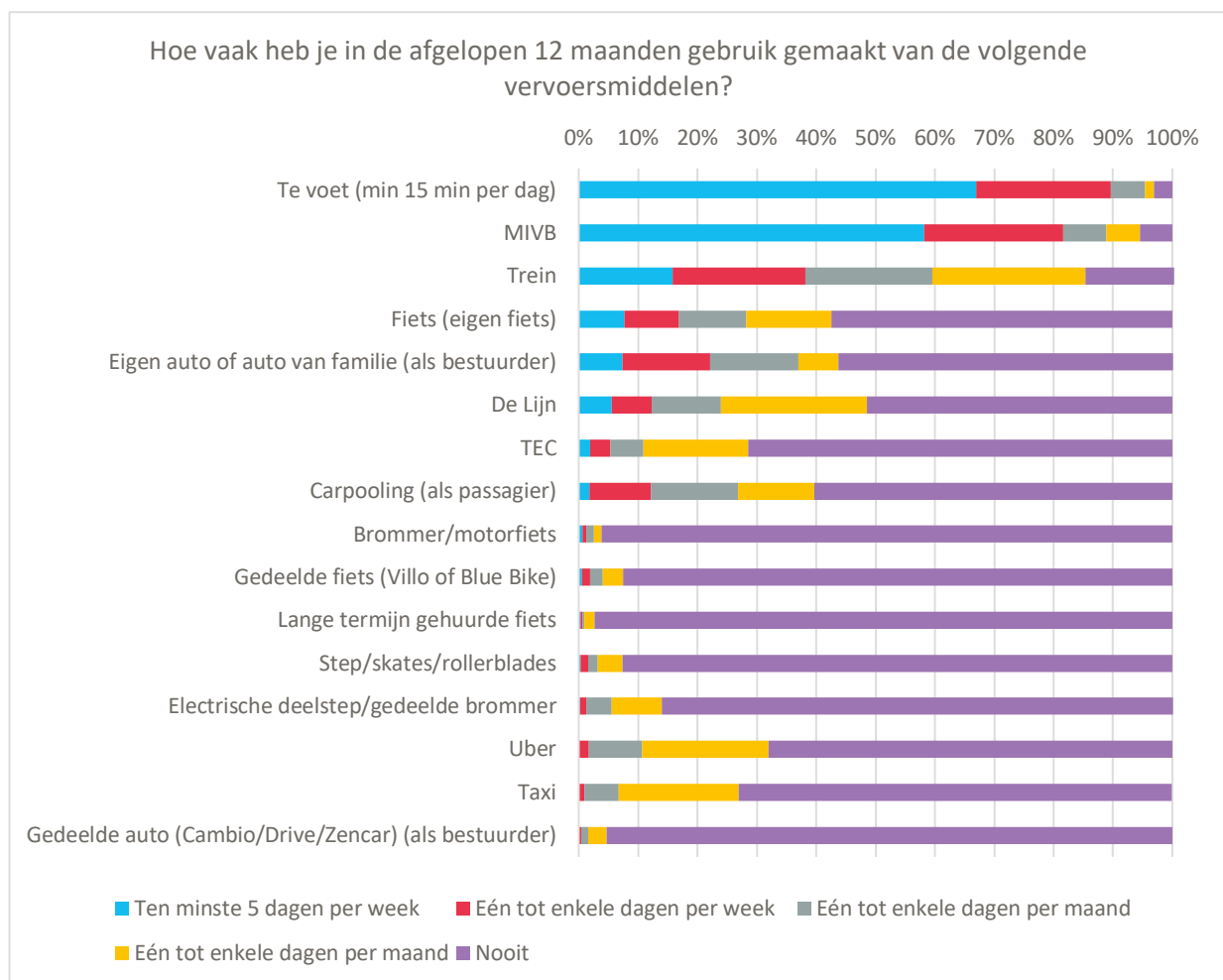
De meerderheid van de studenten verplaatst zich (minstens 5 dagen per week) voornamelijk te voet (68 %) en met het Brusselse openbare vervoer (60 %). Bijna 16 % van de studenten neemt minstens 5 dagen per week de trein. Te voet gaan wordt vaak met andere vervoersmiddelen gecombineerd. Taxi's en Uber worden maar 'een of een paar keer per jaar' gebruikt.

Studenten uit Vlaams-Brabant nemen het vaakst de trein (43 % minstens 5 dagen per week), gevolgd door studenten uit Waals-Brabant en Henegouwen. Ook 10 % van de Brusselaars gebruikt de trein om zich te verplaatsen.

48 % van de studenten uit Waals-Brabant neemt dagelijks een TEC-bus en 18 % van de studenten uit Henegouwen (minstens 5 dagen per week), gevolgd door de studenten uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (11 %) en de andere Waalse provincies.

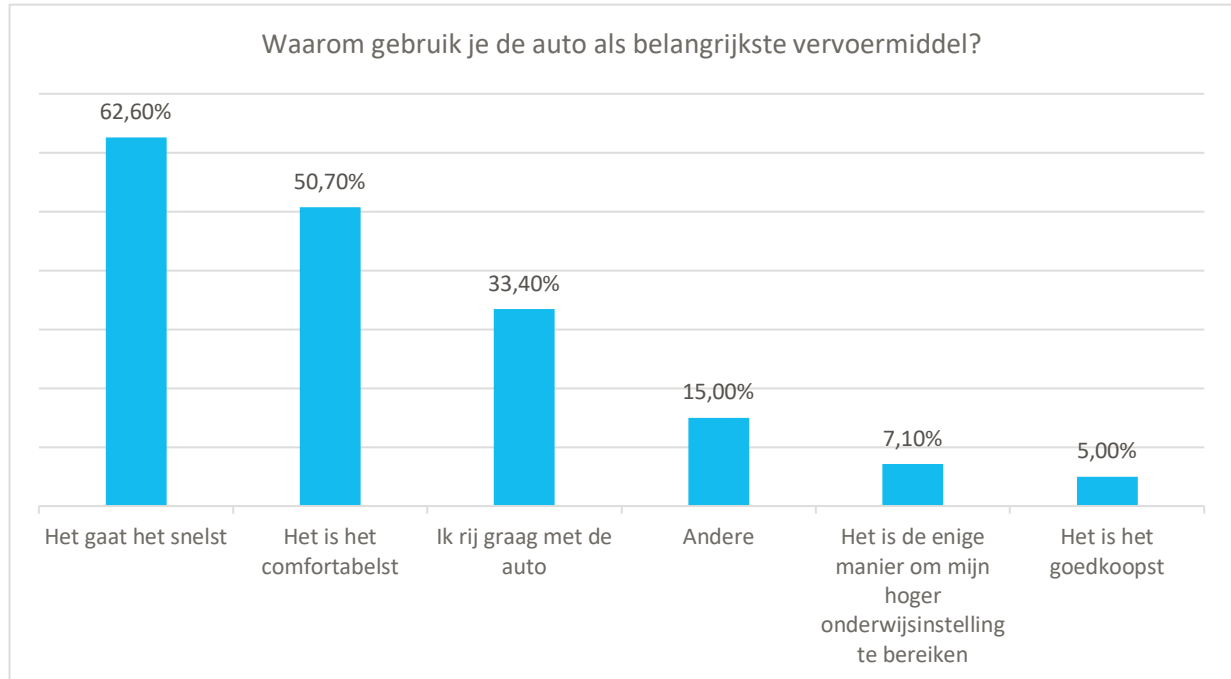
De wagen wordt ook vaker gebruikt (16,4 %) door studenten die buiten het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wonen. Vooral studenten uit Vlaams-Brabant (32 %), Waals-Brabant (15 %) en Henegouwen (11 %) gebruiken dagelijks de wagen, gevolgd door Oost-Vlaanderen (6 %) en de provincie Antwerpen (6,1 %).

FIGUUR 38: FREQUENTIE EN GEBRUIK VAN VERVOERSMODI

De auto

FIGUUR 39: REDENEN AUTOGEBRUIK

Vooraf studenten buiten het reguliere dagonderwijs (bachelor of master) bv. die een opleiding na hun bachelor volgen (bachelor-na-bachelor, gespecialiseerde bachelor, schakeljaar ...), doen vaker een beroep op de wagen.

62 % van de studenten die de wagen nemen om naar hun onderwijsinstelling te rijden, vindt de wagen de snelste en meest comfortabele optie.

Ze parkeren hun auto vooral op straat (54 %) of op de parking van de instelling (33,5 %) en bijna 20 % op een privéparking.

De fiets

7,7 % van de studenten verplaatst zich dagelijks en 9,2 % meerdere keren per week met de fiets.

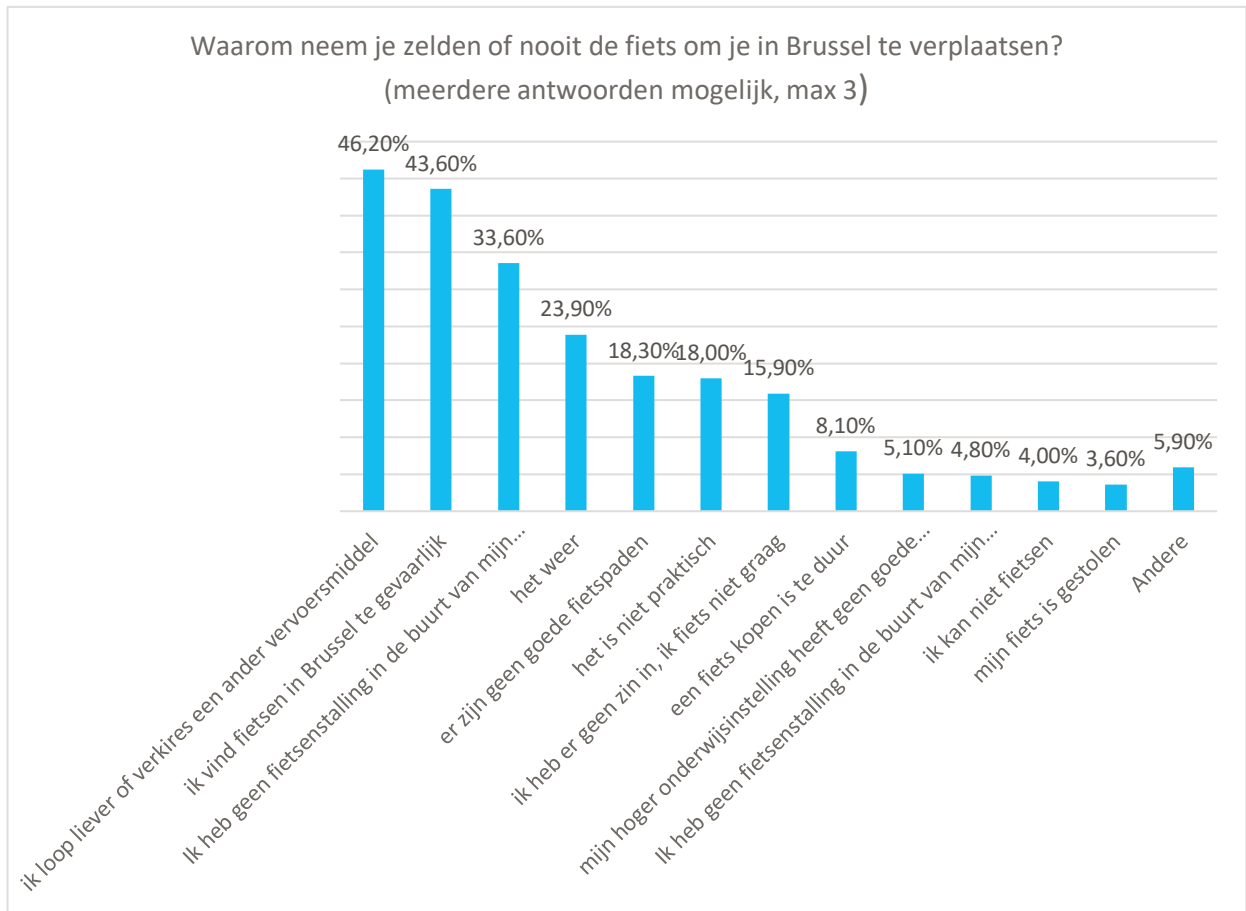
Daar staat tegenover dat 60 % van de studenten nooit een fiets gebruikt in Brussel. De redenen die ze hiervoor geven zijn:

- > Ze geven voorkeur aan andere vervoermiddelen (te voet, openbaar vervoer ...);
- > Ze vinden het te gevaarlijk om in Brussel te fietsen;
- > Het weer is niet geschikt om te fietsen;
- > De routes zijn niet aangepast aan fietsers;
- > Ze fietsen niet graag.

FIGUUR 40: REDENEN OM DE FIETS NIET TE GEBRUIKEN

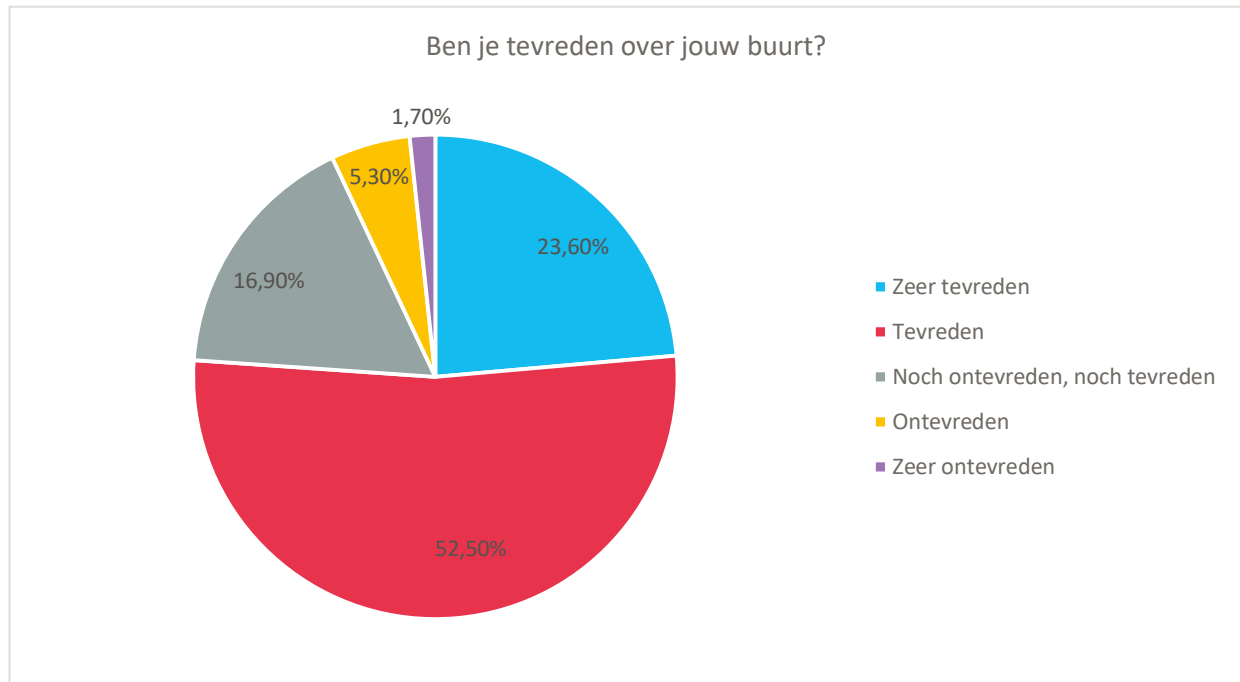

4.5. BUURT/STADSLEVEN

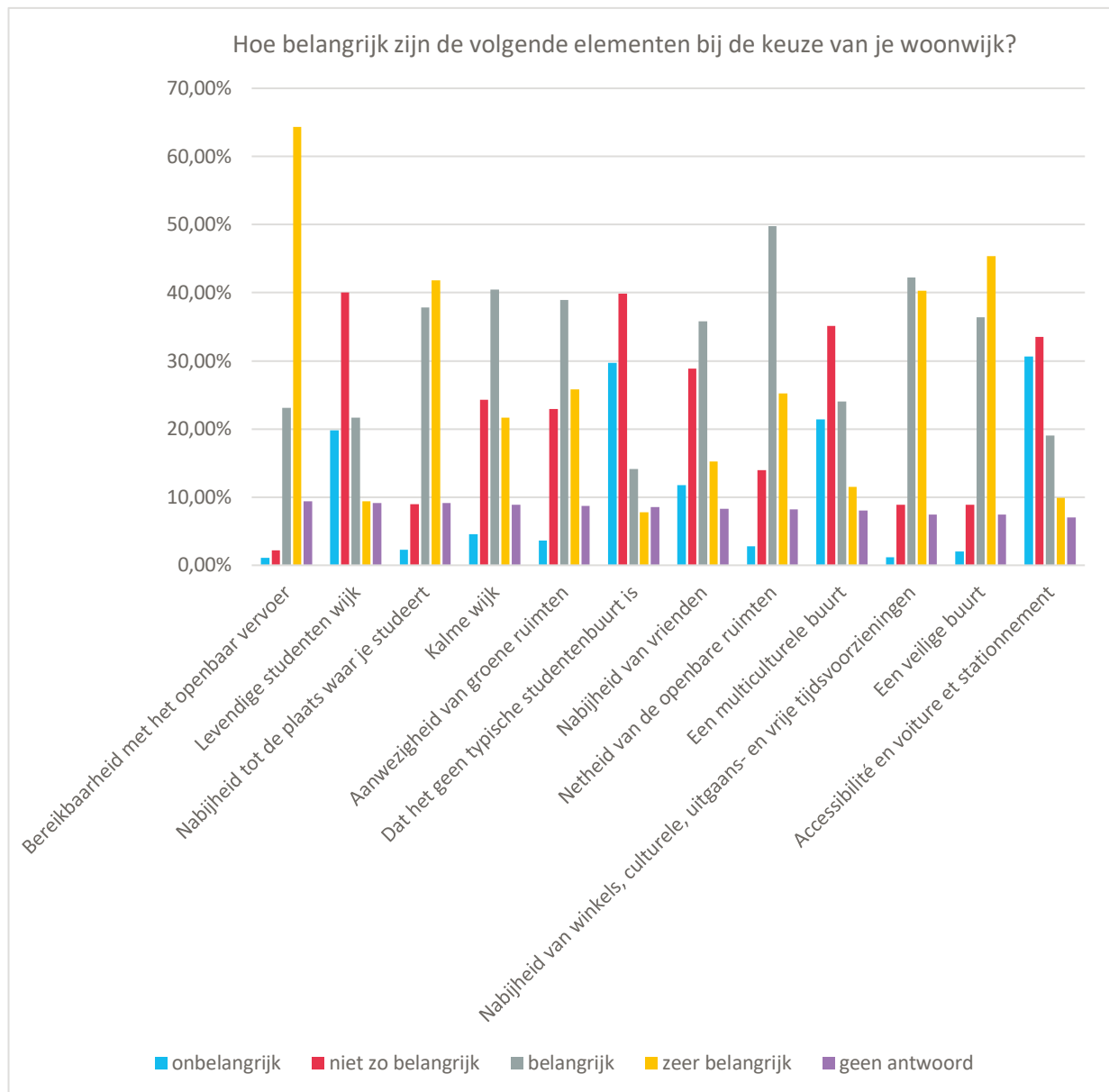
Tevredenheid over de buurt

52,5 % van de studenten zegt tevreden te zijn met de buurt waar ze wonen en 23,6% is zelfs zeer tevreden. Minder dan 10% is ontevreden over hun wijk.

FIGUUR 41: TEVREDENHEID

FIGUUR 42: ELEMENTEN IN DE KEUZE VAN ZIJN WOONWIJK

Er zijn verschillende redenen waarom de respondenten zich in bepaalde buurt vestigen.¹¹ De bereikbaarheid met het openbaar vervoer en de nabijheid van de onderwijsinstelling zijn voor studenten belangrijk, maar ook de nabijheid van winkels, cultuurvoorzieningen, feestlocaties en vrijetijdsbesteding.

Een rustige en veilige buurt, de netheid van de openbare ruimte en de aanwezigheid van groen worden ook als belangrijk beschouwd.

¹¹ Dit was een vraag met drie mogelijke antwoorden. 'Geen antwoord' komt overeen met het aantal studenten die dit element niet belangrijk achten in de keuze van hun wijk.

4.6. SPORTACTIVITEITEN

Frequentie van de sportactiviteiten

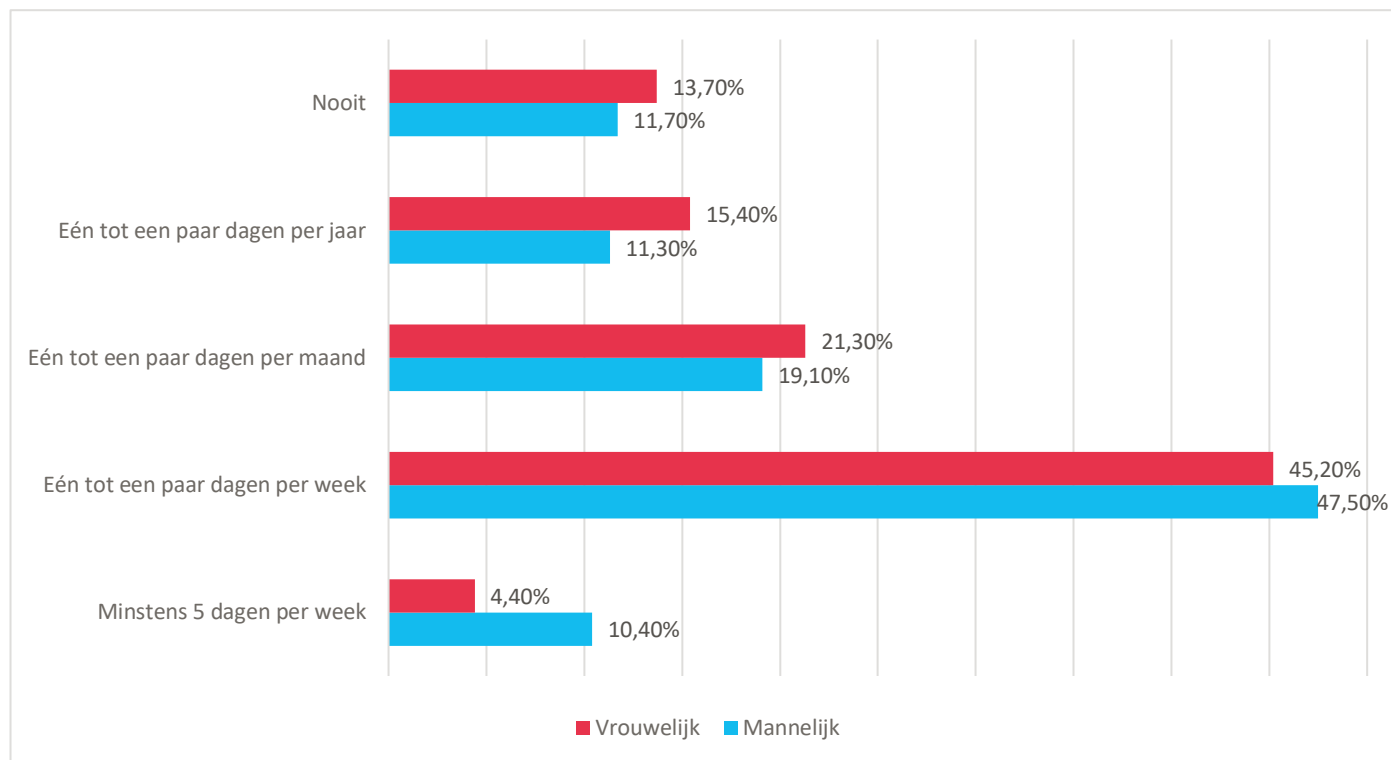
73,5 % van de ondervraagde studenten beoefent sport gaande van ‘één tot een paar dagen per maand’ tot ‘minstens vijf dagen per week’.

Van het totaal aantal respondenten (4.643) doet 46,2 % één tot enkele dagen per week aan sport (bijna net zoveel mannen als vrouwen). 20,3 % van de studenten doet één tot enkele dagen per maand aan sport. Universiteitsstudenten (49,2 %) doen proportioneel meer aan sport dan hogeschoolstudenten (42 %). De meeste hogescholen beschikken namelijk niet over hun eigen sportinfrastructuur.

De redenen waarom 26,4 % van de studenten zelden (één tot enkele dagen per jaar) of nooit aan sport doet, zijn: tijdsgebrek (62,6 %), te duur (26,7 %), ‘houdt niet van sport’ (26,2 %) en ‘niet op de hoogte van het sportaanbod in Brussel’ (18,2 %).

Weinig studenten doen minstens 5 dagen per week aan sport (minder dan 10 % van de steekproef).

FIGUUR 43: SPORT FREQUENTIE NAAR GESLACHT

Type sportvoorzieningen

Van de studenten die regelmatig gebruikmaken van sportfaciliteiten (van 5 dagen per week tot enkele dagen per maand) geeft 37,8 % de voorkeur aan fitness. Dit is een relatief groot aandeel. Iets meer dan 20 % van de regelmatige sporters kiest voor het zwembad en openbare buiteninfrastructuur. Minder dan 5 % gaat naar een klimzaal, een atletiekstadion of speelt squash of indoortennis.

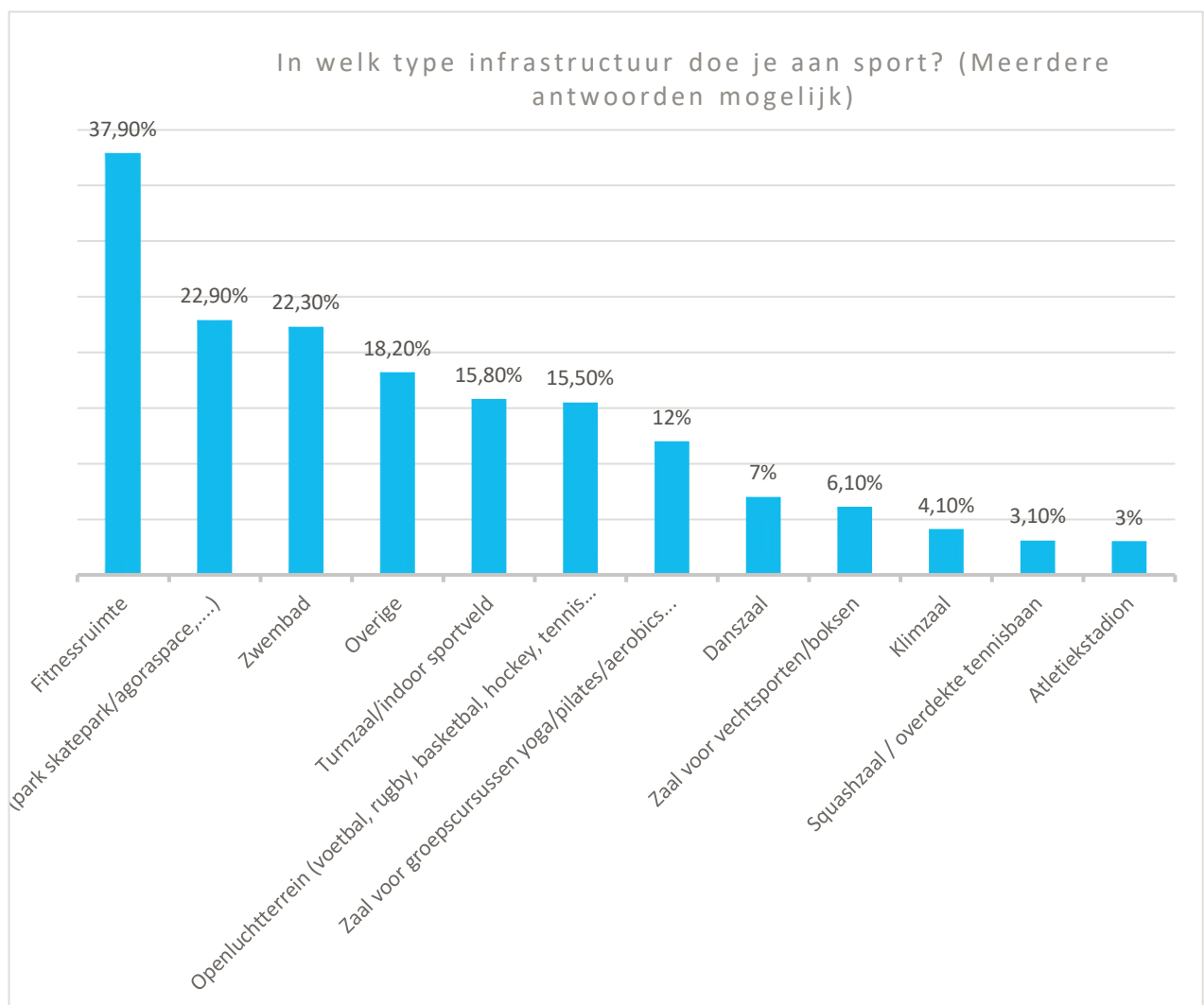
18,2 % van de studenten geeft aan dat ze op een andere plaats sporten dan in een sportfaciliteit (thuis, in een park, joggen op straat).

De fitness wordt het meest bezocht door de studenten. Dit percentage kan waarschijnlijk naar boven worden bijgesteld, want onder 'andere' (18,2 %) antwoordden vele studenten 'Basic Fit'. Deze gegevens worden bevestigd door de hoge populariteit van 'privé-infrastructuur zonder link met de onderwijsinstelling'. Die zijn goed voor 37,6 % van de sportfaciliteiten die in Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden bezocht. Daarnaast worden de sportinfrastructuur van de onderwijsinstelling (33,5 %) en de gemeentelijke sportinfrastructuur (25,1 %) ook frequent gebruikt.

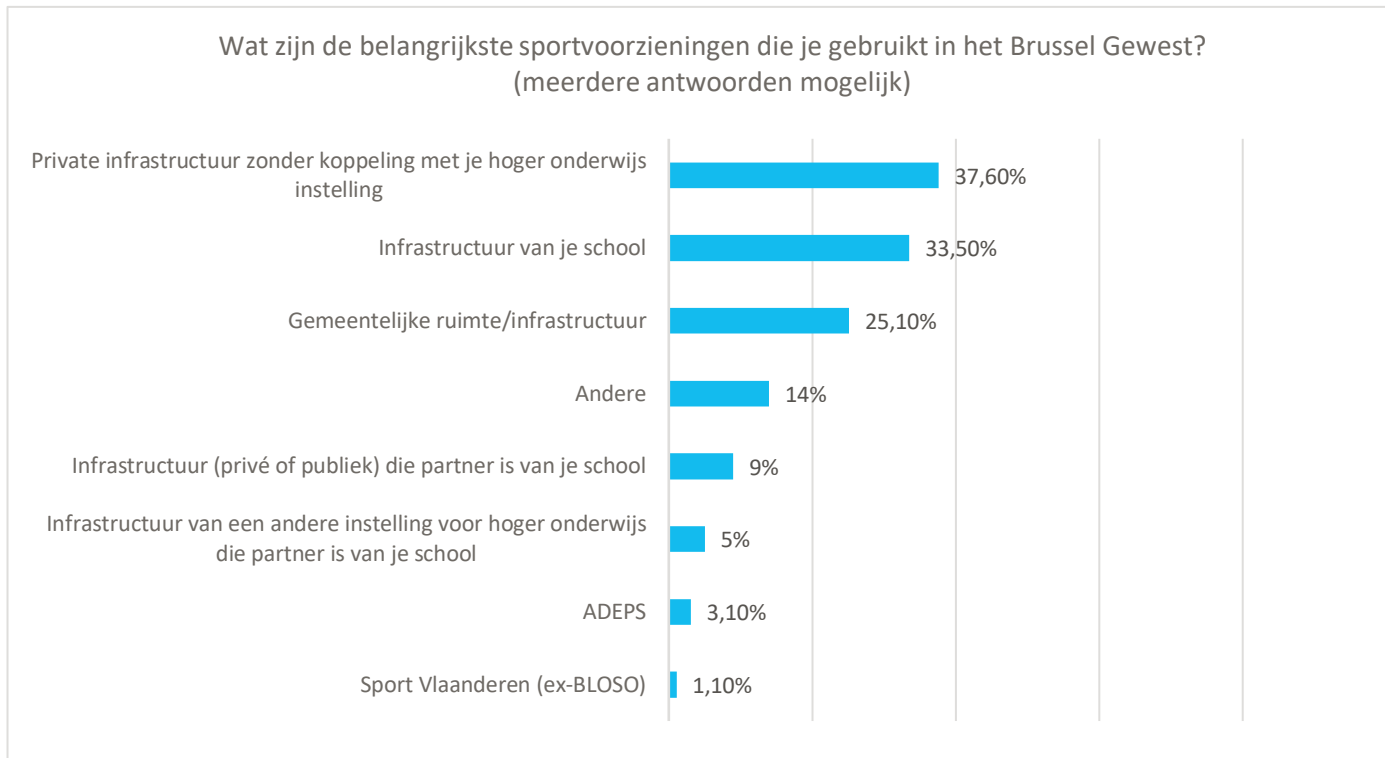
91 % van de studenten die sporten, gaat naar een of meer voorzieningen in het Brussels Gewest.

73,5 % van de respondenten zegt regelmatig aan sport te doen (goed voor 3.414 respondenten). 3.121 daarvan doet dit in een sportinfrastructuur in het Brussels Gewest. We merken ook op dat 27 % van de sportbeoefenaars niet in het Brussels Gewest wonen maar er wel sporten.

FIGUUR 44: TYPE GEBRUIKTE SPORTINFRASTRUCTUUR

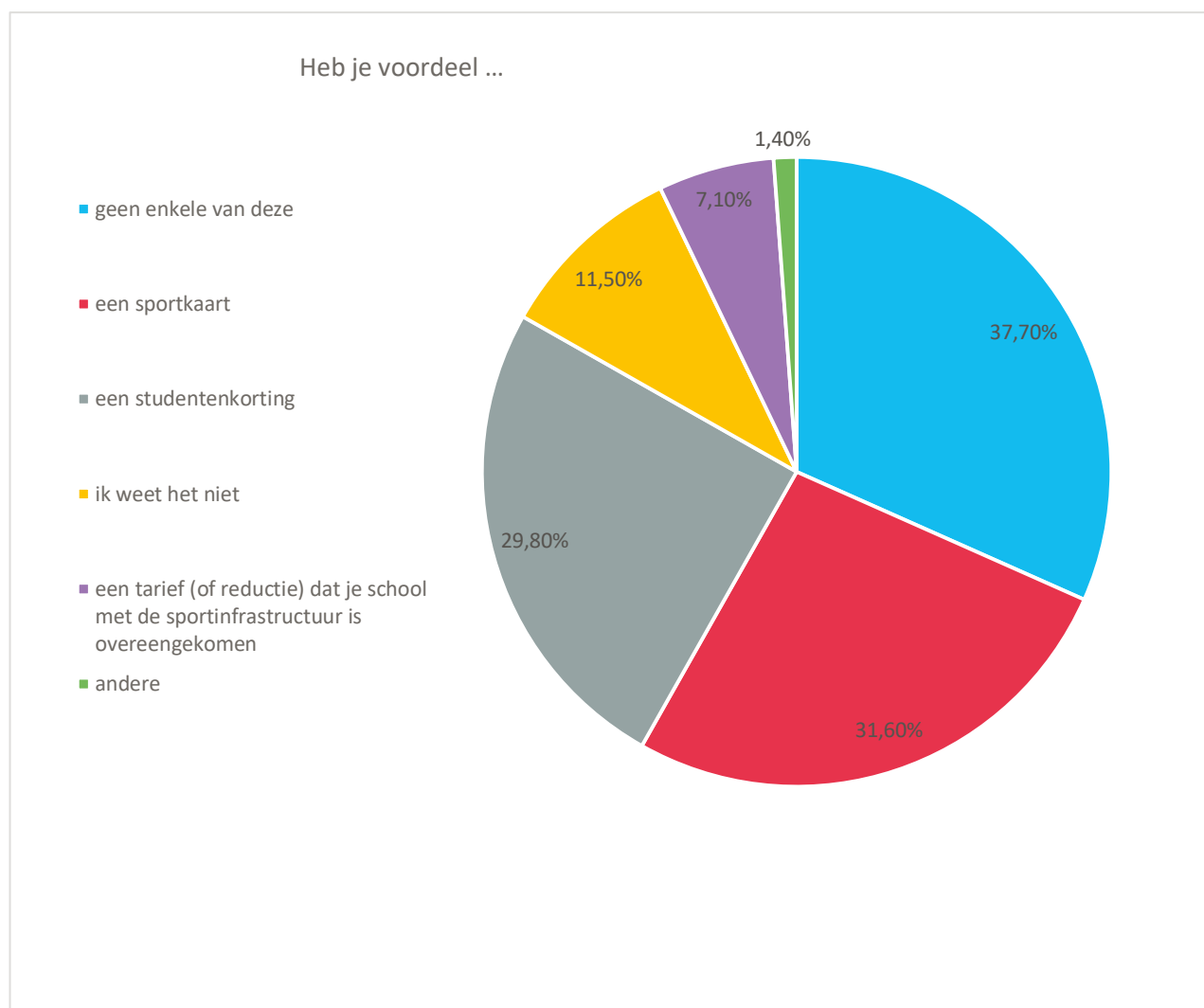
FIGUUR 45: TYPE SPORTVOORZIENING HET MEEST GEBRUIKT

Toegankelijkheid van de sportvoorzieningen

31,6 % is in het bezit van een sportkaart en 29,8 % geniet een studentenkorting. We merken op dat 37,7 % geen enkel kortingstarief geniet.

FIGUUR 46: REDUCTIES

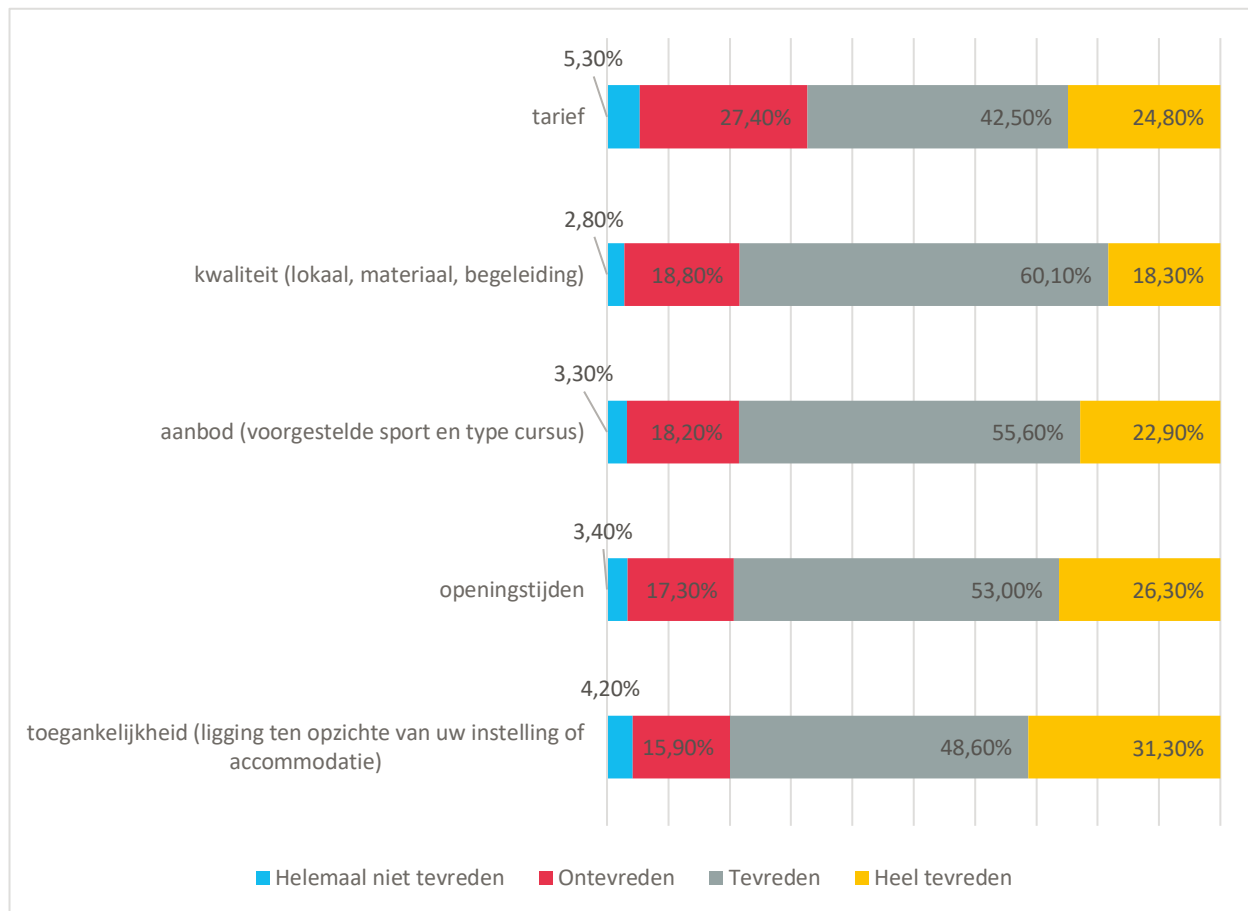

Tevredenheid van de sportvoorzieningen

60,2 % van de studenten is eerder tevreden met de voorhanden sportinfrastructuur.

Het merendeel van de studenten is tevreden over de sportvoorziening die ze bezoeken, op alle niveaus (toegankelijkheid, openingstijden, aanbod, kwaliteit en prijs). Hoewel de kwaliteit van de toestellen voor 60,1 % voldoende is, is de prijs een bron van ontevredenheid voor 32,7 % van de respondenten.

FIGUUR 47: TEVREDENHEID

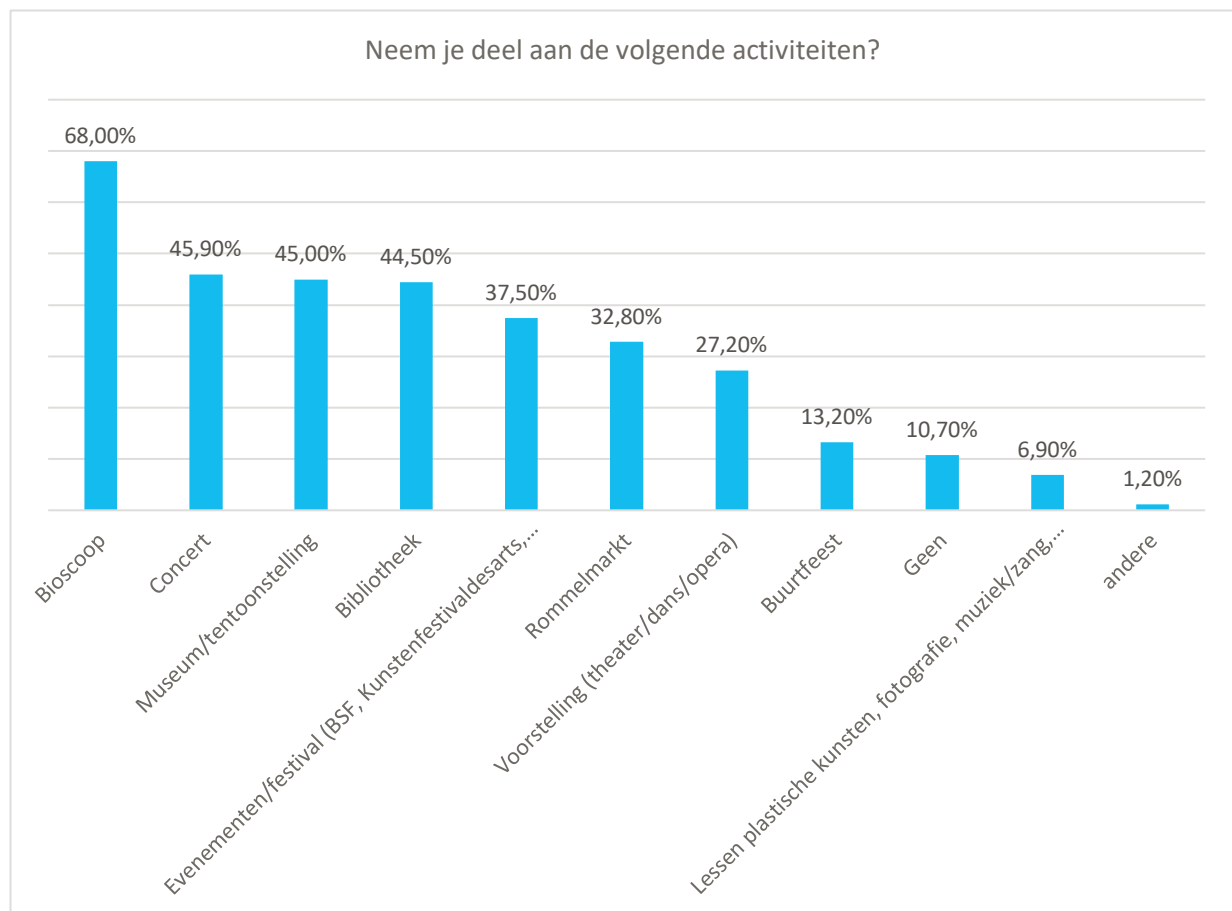

4.7. CULTURELE ACTIVITEITEN

Studenten dragen bij aan het sociale en culturele leven van het Gewest door hun deelname aan een grote waaier aan culturele of feestelijke evenementen.

Type culturele activiteiten

FIGUUR 48: DEELNAME

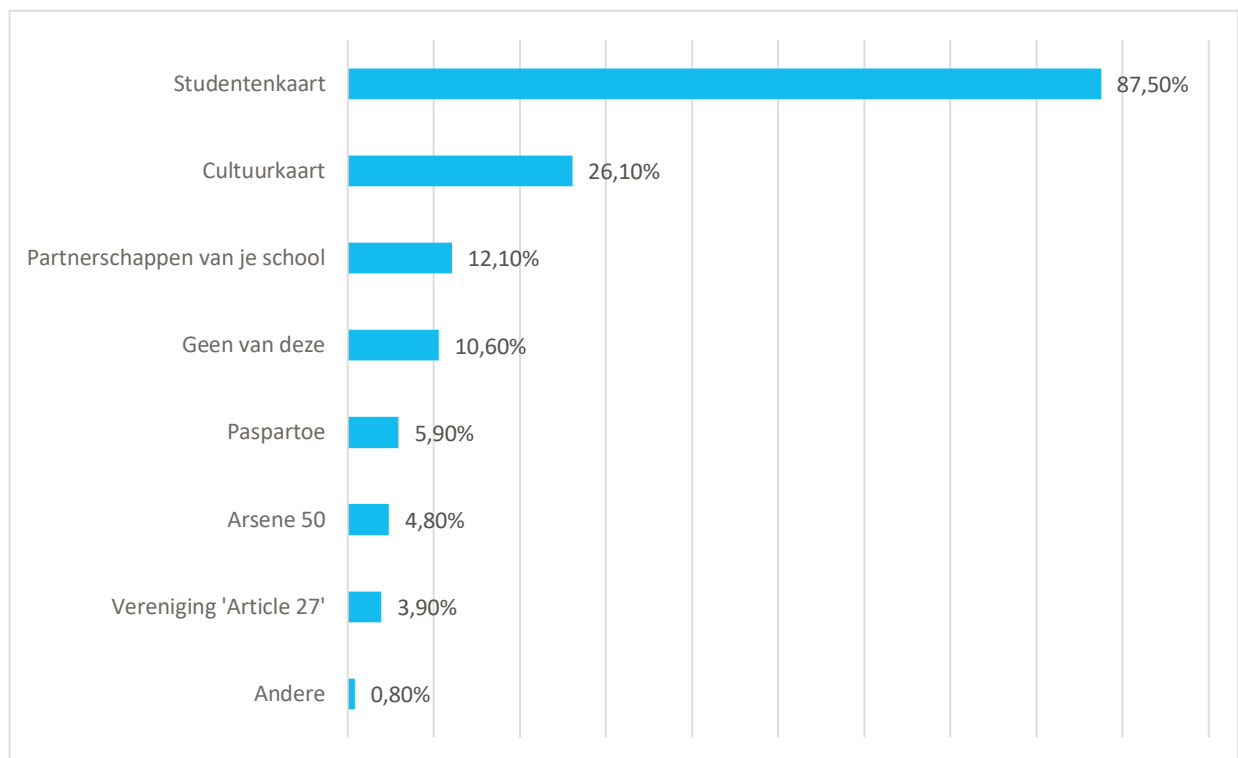
Een grote meerderheid van de studenten gaat naar de bioscoop (bijna 70 %) en neemt deel aan culturele activiteiten zoals concerten, museum- en bibliotheekbezoeken, festivals, evenementen, rommelmarkten, kermissen, markten. Ongeveer 33 % van de studenten gaat naar live voorstellingen. 7,5 % volgt kunstlessen en slechts 10 % verklaart niet aan culturele activiteiten deel te nemen.

Studenten aan kunstscholen bezoeken vaker een tentoonstelling of museum (82 %) en 18 % van hen neemt deel aan kunstlessen.

Toegankelijkheid culturele activiteiten

87,5 % van de studenten weet dat ze kortingen krijgen met hun 'studentenkaart' voor artistieke/culturele activiteiten, wat het meest gangbaar is, gevolgd door de cultuurkaart (26 %). 10 % heeft nog nooit van de kortingen gehoord.

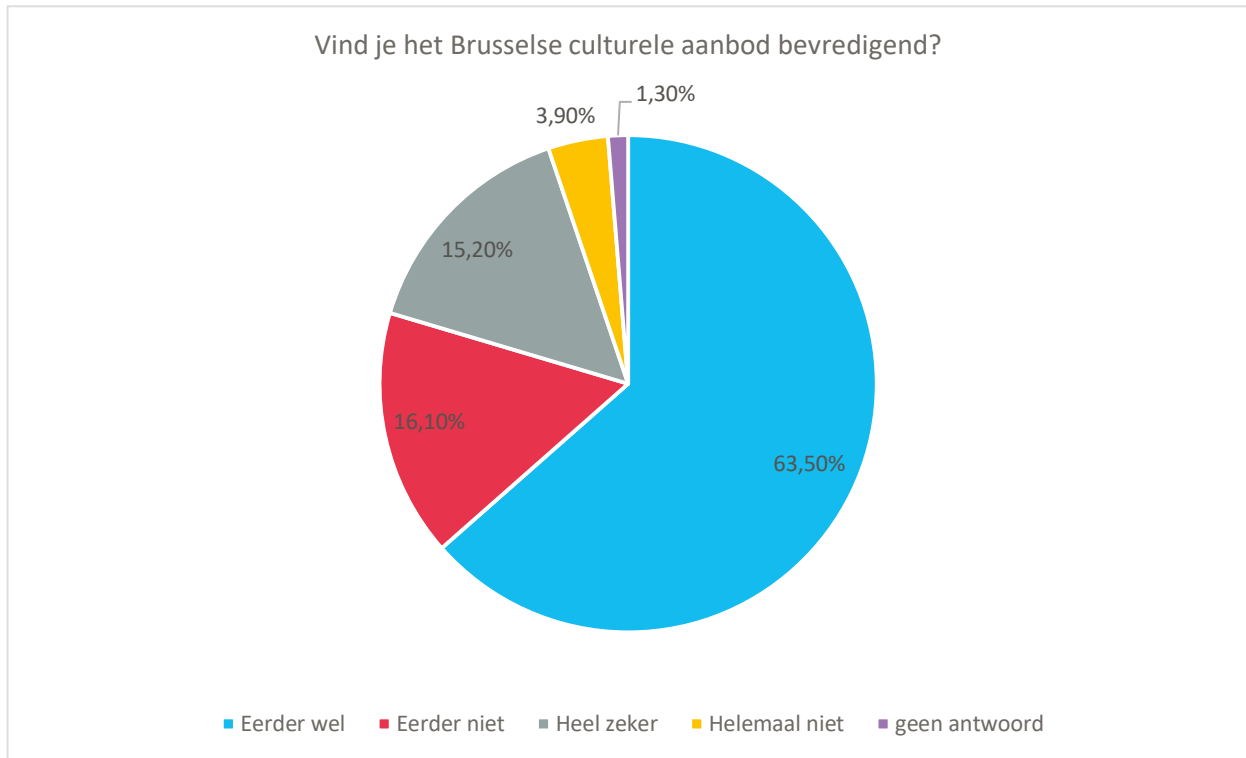
FIGUUR 49: KENNIS VAN DE REDUCTIETARIEVEN

Tevredenheid van het cultuuraanbod

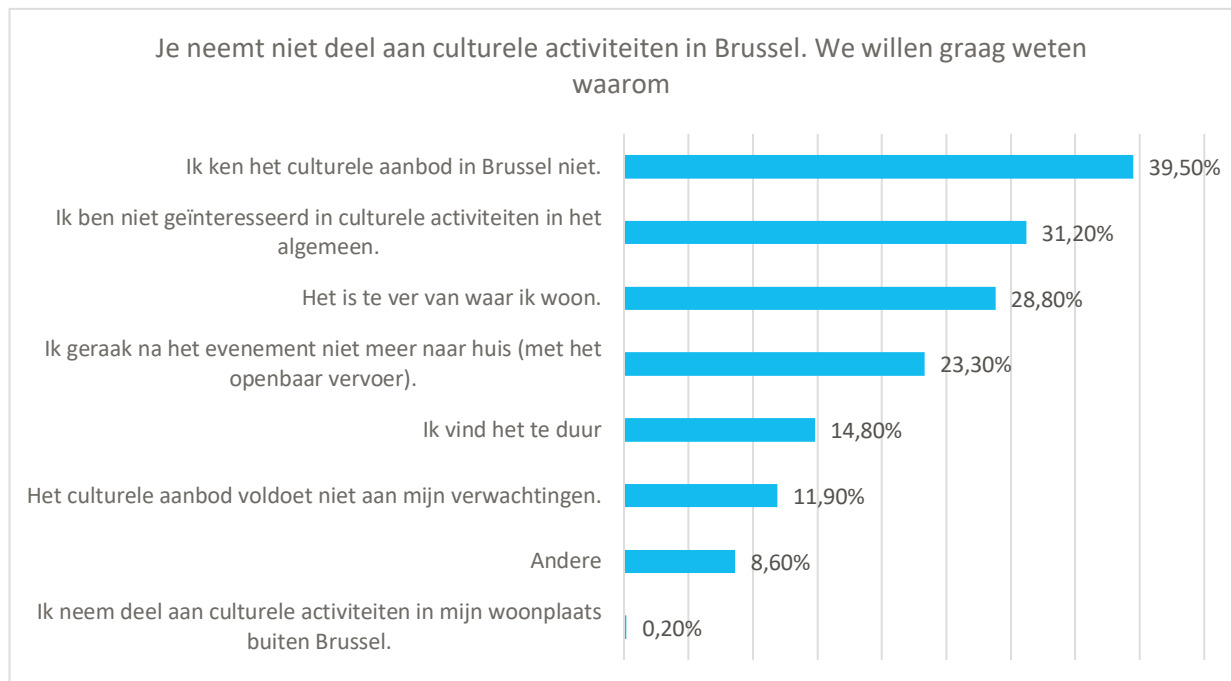
80 % van de studenten is redelijk of totaal tevreden met het cultuuraanbod in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. 15,2 % van de bevroagde studenten is eerder niet tevreden en 4 % helemaal niet tevreden.

FIGUUR 50: TEVREDENHEID

De redenen waarom studenten niet deelnemen aan het cultureel aanbod zijn divers: ongeveer 40 % kent het aanbod niet, 31 % is niet geïnteresseerd in cultuur, 28 % vindt dat de culturele activiteiten zich te ver van hun woning afspelen en 23 % zegt niet terug naar huis te geraken na een evenement. Enkel 15 % vind het cultuuraanbod te duur.

FIGUUR 51: REDENEN VAN NIET-DEELNAME

12 % van de studenten aan kunsthogescholen organiseert zelf een cultureel evenement, 75 % zelfs meerdere keren per jaar. Deze activiteiten worden meestal in een privézaal georganiseerd (van een vereniging, cinema, restaurant, galerij, museum, studio, theater ...) of in een zaal die de onderwijsinstelling ter beschikking stelt (38 %). Sommige activiteiten vinden plaats in de openbare ruimte (24 %) of in gemeentelijke zalen (24 %).

60 % van deze activiteiten zijn **tentoonstellingen, concerten of live optredens (37 %), filmvertoningen (18,8 %) of animatie voor jongeren of kinderen (18,8 %)**.

Studenten zijn ook actief in verschillende organisaties:

- > organisaties verbonden aan hun hogeronderwijsinstelling in het Brussels Gewest zoals een studentenraad (+/-10%) of een studentenvakbond (1%)
- > Heel wat studenten blijven actief in de organisaties van hun oorspronkelijke woonplaats waar ze in het weekend naar terugkeren. Het gaat dan over sportclubs (11 %) en jeugdbewegingen (10 %). 55 % van de studenten die in een studentenwoning wonen, gaat in het weekend 'naar huis'.

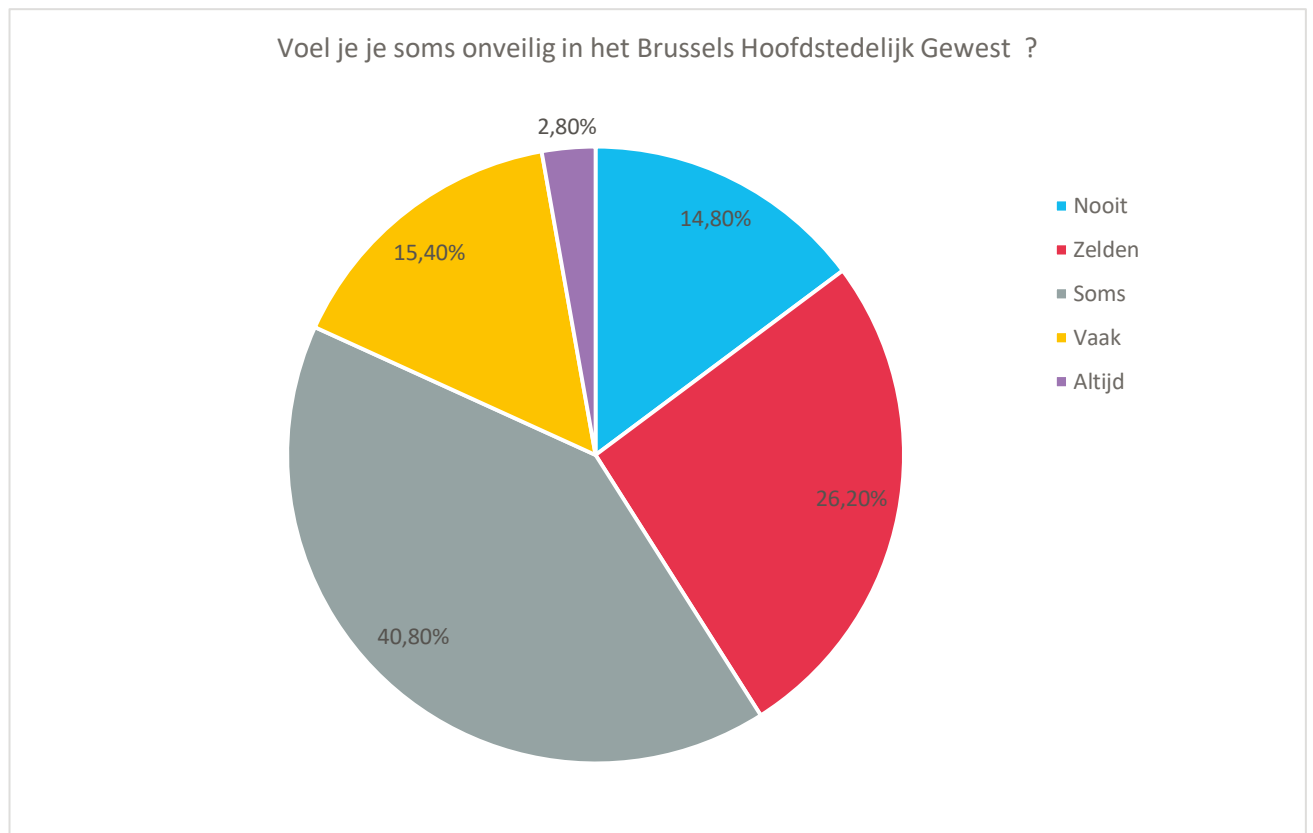

4.8. ONVEILIGHEIDSGEVOEL

41 % van de ondervraagde studenten voelt zich 'soms' onveilig. Dit cijfer is bijna niet gewijzigd vergeleken met de eerste enquête (43 %). Bij vrouwen is dit 48 %. En 19 % voelt zich vaak onveilig. 31,4 % van de mannen voelt zich soms onveilig en 10 % 'vaak'.

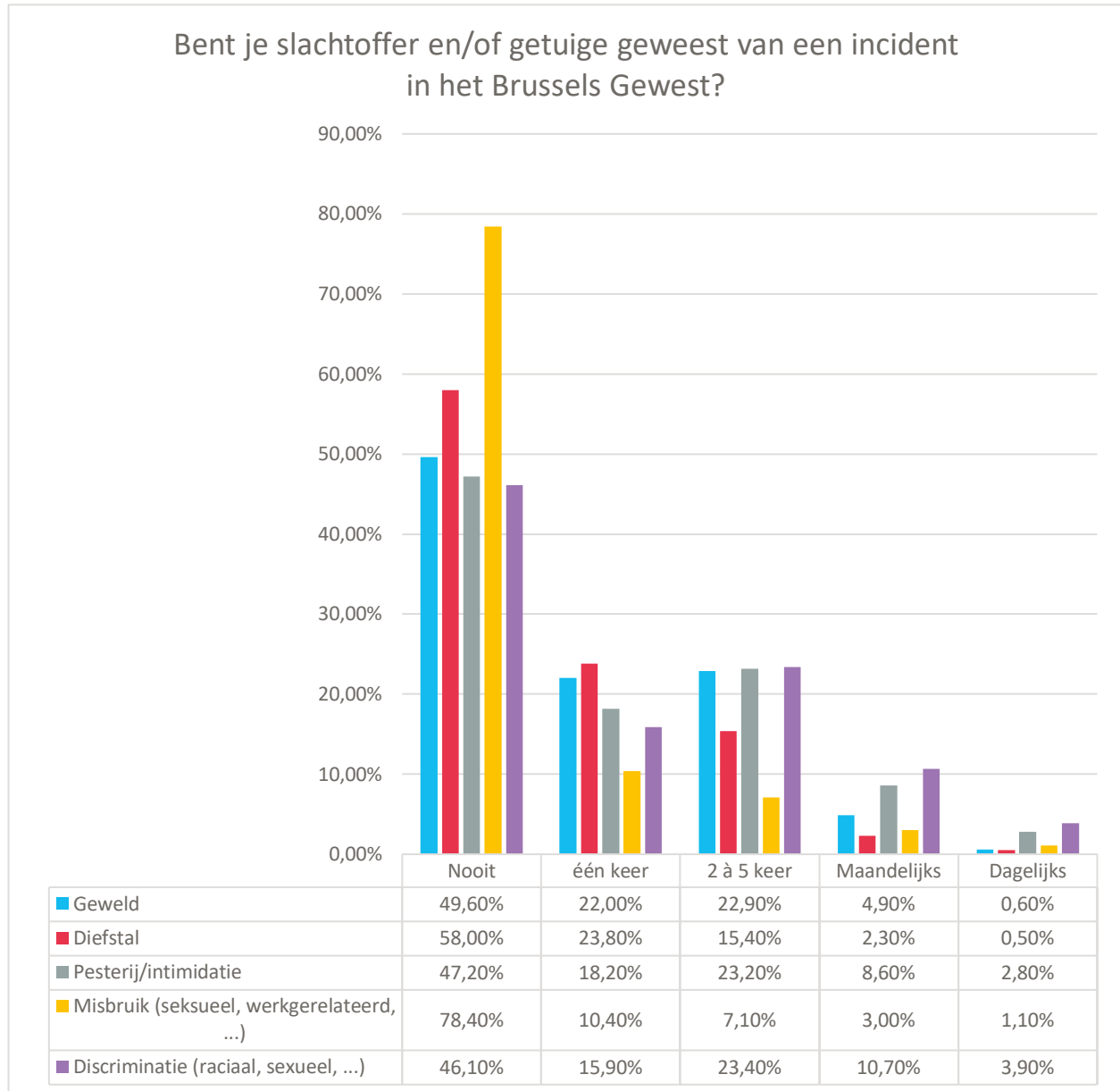
36 % van de internationale studenten en 43 % van de Belgische studenten voelt zich soms onveilig.

FIGUUR 52: ONVEILIGHEIDSGEVOEL

Hoewel de helft van het volledige panel nog nooit het slachtoffer of getuige is geweest van geweld, toch zegt **11 % van hen dat ze maandelijks te maken krijgen met rassendiscriminatie of seksuele discriminatie**.

FIGUUR 53: SLACHTOFFER OF GETUIGE VAN EEN INCIDENT

Onveiligheidsgevoel volgens geslacht

Het verschil tussen mannen en vrouwen is het grootst voor 'pesterijen/intimidatie'. 10,6 % van de vrouwen geeft aan dat dit maandelijks voorvalt, 3,8 % zelfs dagelijks. Bij de mannelijke respondenten bedraagt dit cijfer respectievelijk 5,9 % (maandelijks) en 1,4 % (dagelijks).

Onveiligheidsgevoel: verduidelijking

56 % van het panel heeft deze niet-verplichte, open vraag beantwoord. Dit responspercentage alleen al is opvallend: de ondervraagde studenten willen hun onveiligheidsgevoel graag uitdrukken en verduidelijken.

We analyseerden drie woordwolken, een per taal van de vragenlijst. Die tonen duidelijk dat de student zich in de volgende situaties onveilig voelt:

- 's avonds, 's nachts, op donkere plaatsen;
- als ze alleen zijn;
- omdat ze een vrouw zijn;
- op het openbaar vervoer;
- tegenover daklozen (voor Engelstaligen).

Een paar zinnen om de resultaten te illustreren:

“A certaines heures, je ne me sens pas à l'aise quand je marche seul dans la rue.”

“'s Nachts als vrouw alleen.”

“Alleen als ik 's avonds alleen in het donker naar huis moet.”

“Brussel is een grote stad.”

“'s Avonds op weg naar huis.”

“Niet meer dan in andere grote steden.”

“Ça dépend des quartiers et de l'heure.”

“Comme dans toutes les villes, qu'on finit tard le soir, qu'il fait noir et qu'on doit rejoindre le parking.”

“Dans les transports et dans la rue, le soir surtout.”

“En tant que femme, l'insécurité est une réalité quotidienne.”

“Bruxelles est une ville très touristique, avec beaucoup de pickpockets et parfois des personnes agressives verbalement.”

“Harcèlement, regards drague”

“Many homeless people and harassment.”

“Quand je rentre tard et seule.”

“C'est très sécurisé en général, mais en centre-ville il y a parfois des gens agressifs.”

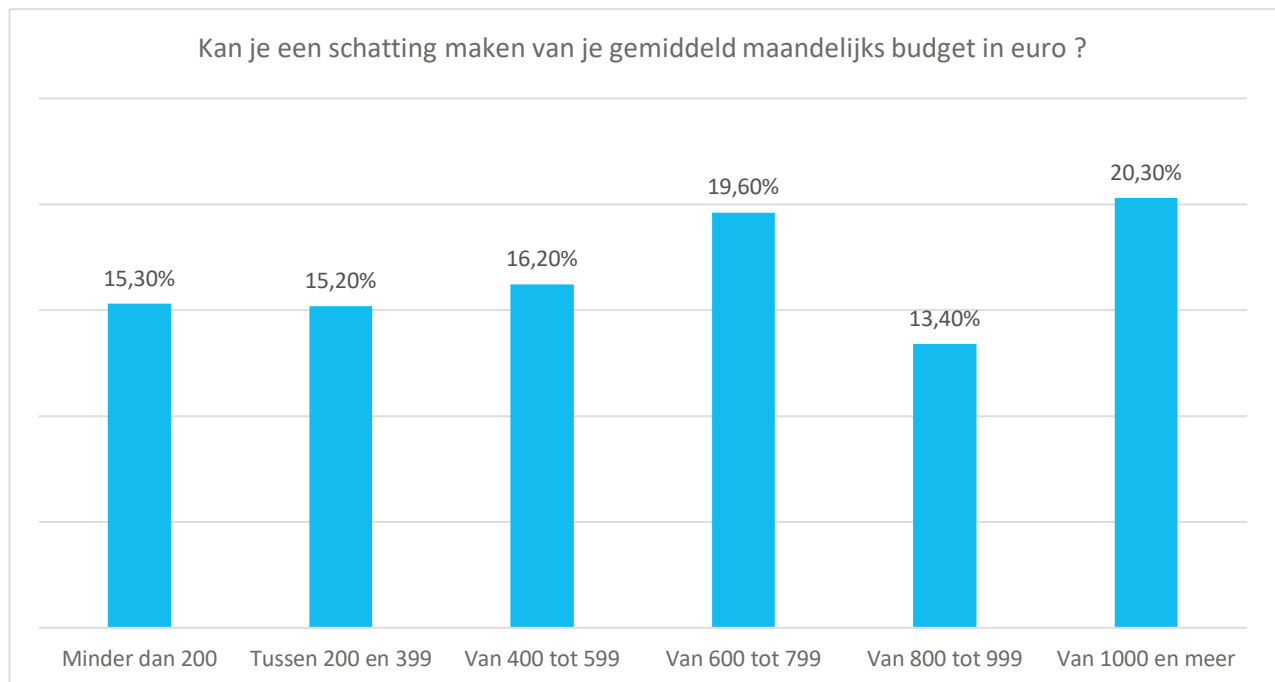
4.9. BUDGET EN CONSUMPTIE

Budget

Gemiddeld bedraagt het budget van een student € 676. Het gemiddelde maandelijkse budget omvat alle kosten die een student maakt voor:

- Huur en woonkosten;
- Voeding;
- Uitgaan en vrije tijd;
- Openbaar vervoer;
- Internet/telecom;
- Kleding;
- Schoolkosten;
- ...

FIGUUR 54: GEMIDDELD MAANDELIJKS BUDGET VAN DE STUDENT (IN EURO)

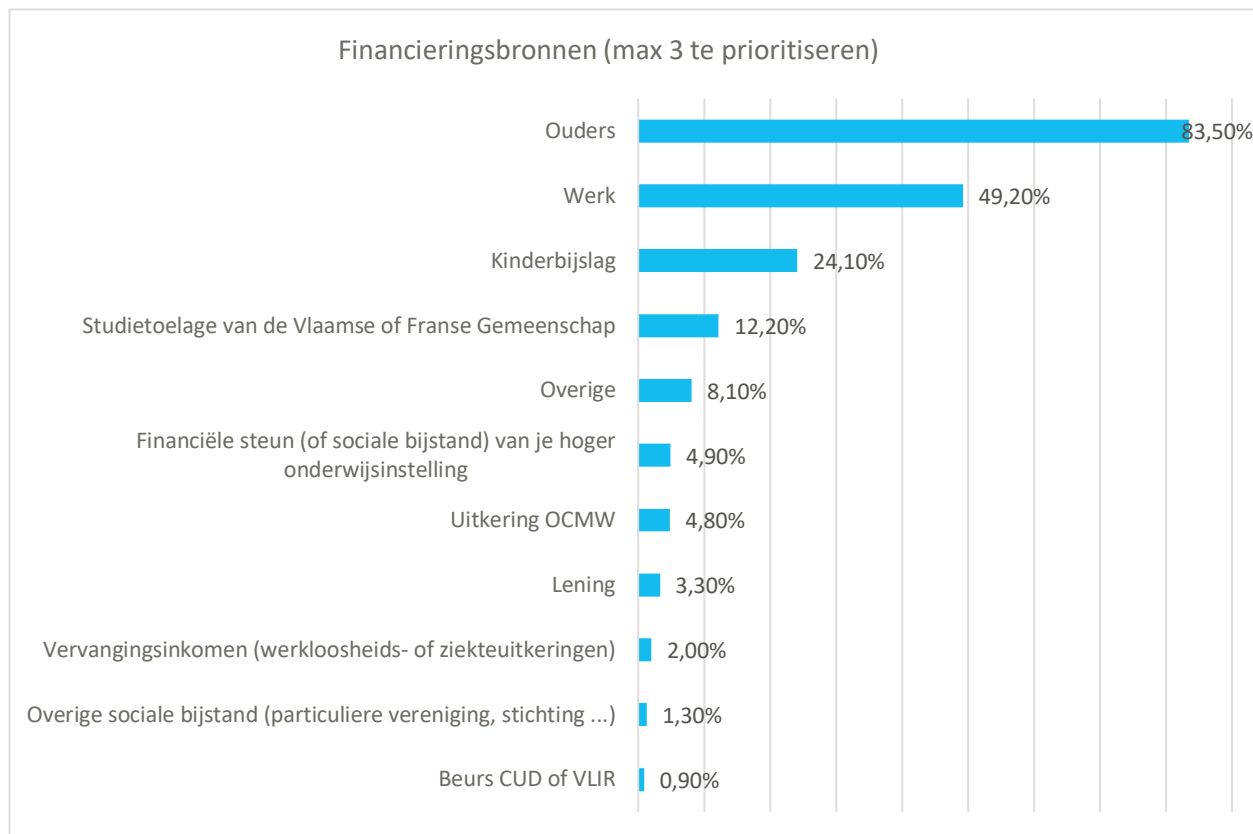
We stellen vast dat 30 % van de studenten die de vragenlijst hebben beantwoord, een gemiddeld maandbudget van minder dan € 400 heeft. 30 % van de studenten heeft een gemiddeld budget van meer dan € 800 per maand.

Studenten aan een kunsthogeschool besteden gemiddeld € 100 van hun maandelijkse budget aan artistieke benodigdheden. Bijna 60 % van de kunststudenten spendeert tussen de € 40 en de € 142 per maand aan artistieke benodigdheden, 47 % minder dan € 62 en 53 % meer dan € 62/maand.

Financiering van de hogere studies

De belangrijkste financieringsbronnen zijn de ouders en een studentenjob. Gezinstoelagen en studiebeurzen zijn ook belangrijke geldbronnen.

FIGUUR 55: FINANCIERINGSBRONNEN

4.10. TEWERKSTELLING

De tewerkstelling van studenten is een graadmeter van hun actieve bijdrage aan de economie van het Brussels Gewest. Maar de tewerkstellingsgraad toont ook dat studenten vaak extra geld nodig hebben om de eindjes aan elkaar te kunnen knopen. In onze eerste enquête had 33 % van de studenten een job naast hun studies.

44,6 % van de ondervraagde studenten werkt terwijl ze studeren. Dat wil zeggen dat ongeveer 42.300 studenten werken. Dit cijfer (44,6 %) betekent een stijging van 11,6 % vergeleken met de eerste enquête. Dat kan te maken hebben met het wettelijke kader voor studentenwerk dat veranderd is. Sinds januari 2017 is de nieuwe federale regelgeving van kracht die het mogelijk maakt voor studenten om meerdere dagen te werken verspreid over het hele jaar, in plaats van het werk te concentreren in de vakantieperiodes. Deze aanpassing alleen verklaart niet de volledige toename van het aantal werkende studenten. We veronderstellen dat de financiële druk op de studenten toeneemt. De preciaire situatie van studenten stond al centraal in de enquête van BDO-SONECOM uit 2018¹², die focuste op de Fédération Wallonie-Bruxelles. In deze studie verwijzen de auteurs eveneens naar het Eurostudent-consortium¹³ dat stelt dat in de Europese landen iets meer dan de helft van de studenten tijdens hun studies werkt. Een enquête (met een andere methodologie) uit 2020 van de Fédération des Etudiants Francophones toont eveneens aan dat 50 % van de studenten werkt tijdens hun studies.¹⁴

¹² De 'Etude sur les conditions de vie des étudiants de l'enseignement supérieur de la Fédération Wallonie-Bruxelles - Rapport final' (Studie over de levensomstandigheden van studenten in het hoger onderwijs van de Fédération Wallonie-Bruxelles – eindverslag) toont (blz. 51 ofwel tabel hieronder) dat 72 % van de studenten ingeschreven aan Franstalige onderwijsinstellingen in het Brussels Gewest een job hadden (verschillende duur). Volgens onze resultaten zouden 41,7 % van de studenten in het Franstalige hoger onderwijs werken. Dat is een verschil van 30 % dat gedeeltelijk te verklaren valt door de verschillende steekproef en methodologie. Het toont de complexiteit van dit thema bij deze populatie.

Tableau : Répartition de la fréquence de l'exercice d'un job étudiant par Province.

Exercice ou non d'un job Région/Province	Non	Oui		
		Toute l'année	Année scolaire	Congés scolaires
Région flamande	19%	46,8%	7,8%	26,4%
Région de Bruxelles-Capitale	28%	36,9%	20,3%	14,7%
Brabant wallon	27,1%	45,2%	14,0%	13,7%
Hainaut	36,5%	36,2%	7,2%	20,2%
Liège	28,6%	36,9%	10,7%	23,8%
Luxembourg	12%	35,9%	12,8%	39,4%
Namur	24,2%	40,3%	11,2%	24,2%
Hors Belgique	33,9%	18,6%	6,6%	41%

¹³ BDO-SONECOM, blz. 179

¹⁴ 'L'impact des mesures contre le Covid-19 sur les étudiants de la Fédération Wallonie-Bruxelles' (De impact van Covid-19-maatregelen op de studenten in de Fédération Wallonie-Bruxelles), blz. 19

FIGUUR 56: STUDENTENJOB

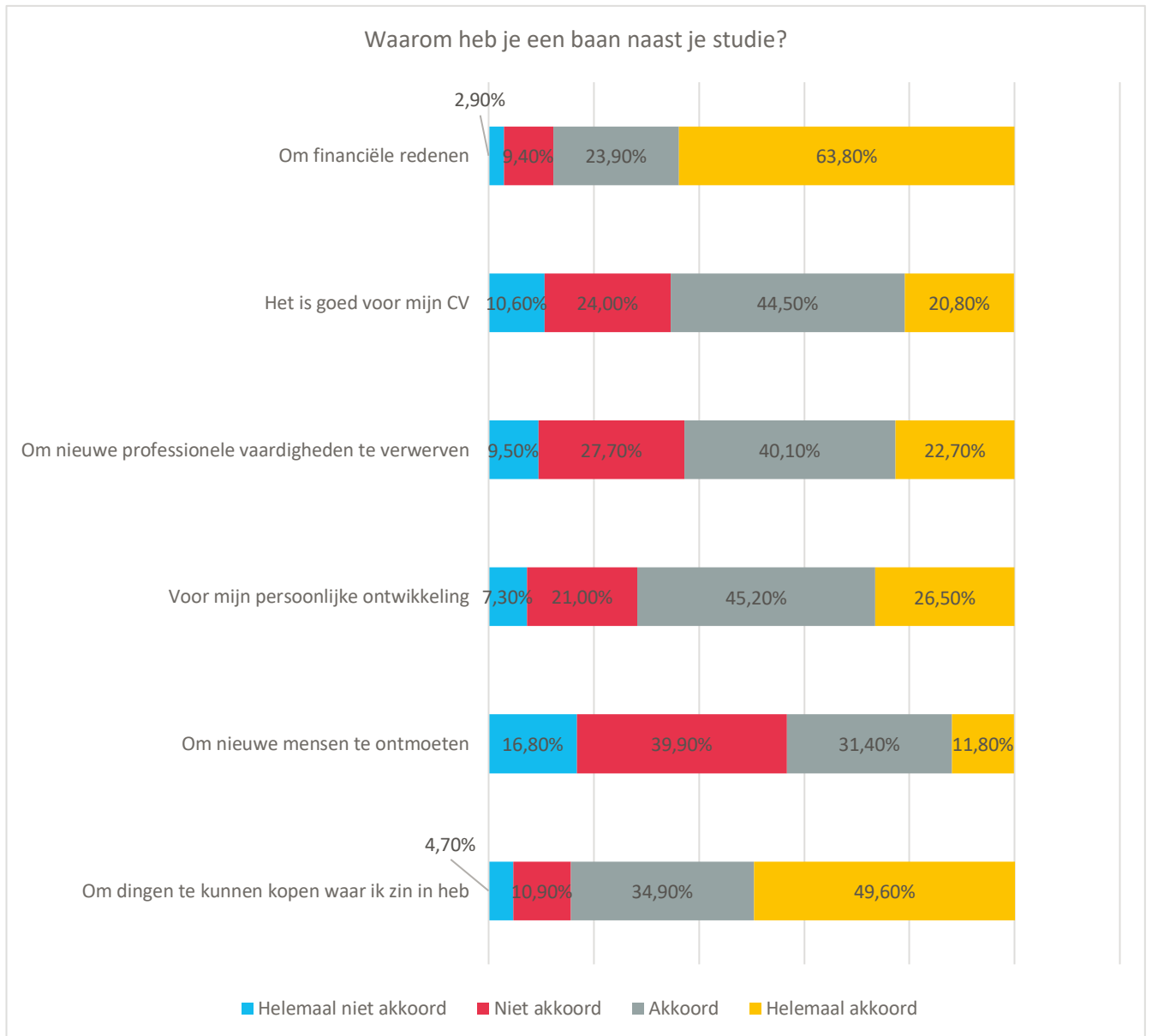
Reden om studeren en werken te combineren

Terwijl een grote meerderheid van bijna 88 % aangeeft dat ze om financiële redenen werken, vindt 65 % een job goed voor hun cv. Onder de werkende studenten denkt 34 % dat dit een obstakel vormt voor zijn studies. 28 % studenten aan Nederlandstalige instellingen is die mening toegedaan en 38 % van de studenten in het Franstalige net.

De onderstaande tabel toont de nuances van de antwoorden:

FIGURE 57: REDENEN STUDENTENJOB

Locatie werkplek

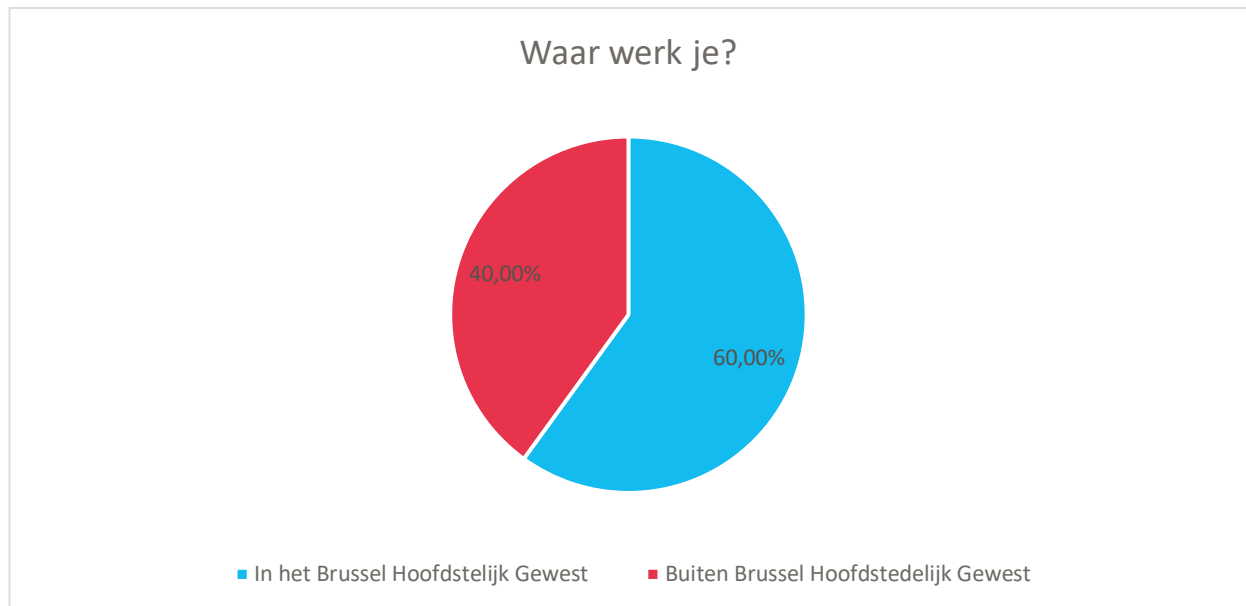
60 % werkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dat zijn 25.400 studenten die in het Brussels Gewest werken als we de cijfers extrapoleren naar alle studenten van het Gewest¹⁵.

Het aandeel verschilt naargelang het type onderwijs: iets meer dan 50 % van de hogeschoolstudenten en 63,3 % van de universiteitsstudenten.

39 % van de studenten aan Nederlandstalige instellingen (alle netwerken samen) werkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, terwijl dit bijna 74 % bedraagt voor studenten aan Franstalige instellingen.

Van de studenten die in het in het Brussels Gewest werken, woont 32 % in een ander gewest. Met andere woorden, 68 % van de studenten die in het Brussels Gewest werken, woont in het Brussels Gewest. Anderzijds zien we dat 27,4 % van de studenten die in Brussel wonen, in een ander gewest werkt.

FIGUUR 58: LOCATIE STUDENTENJOB

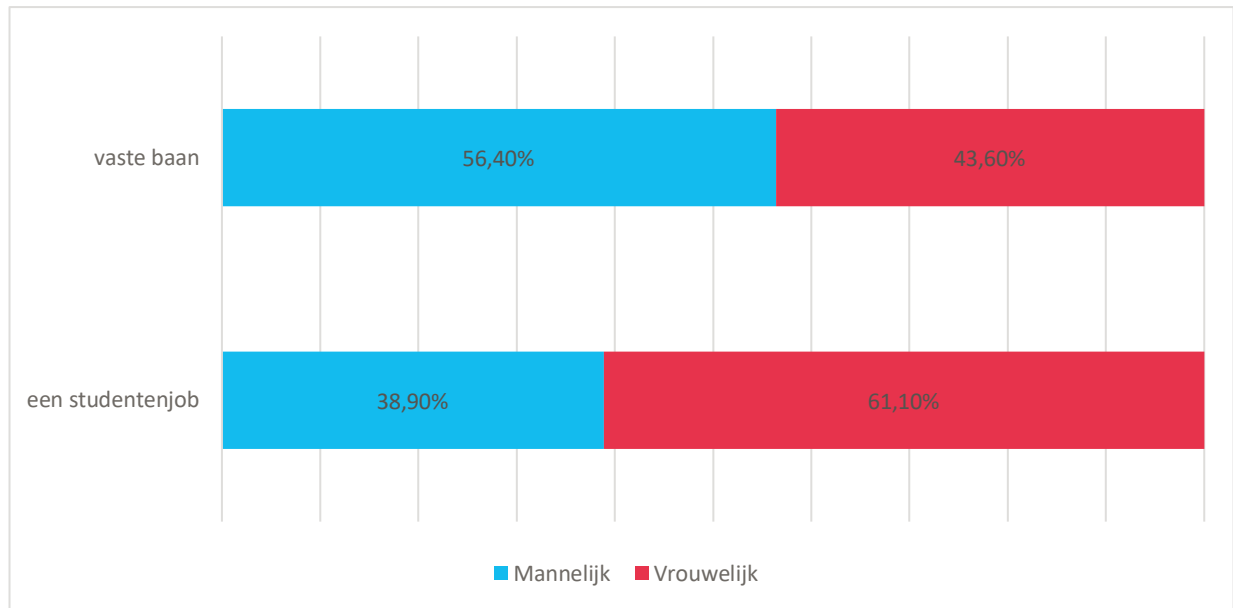

¹⁵ Met de extrapolatie komen we op 27.800 studenten op een totale populatie van 104.000 studenten (alle hogeronderwijsinstellingen inbegrepen, behalve volwassenenonderwijs/sociale promotie).

Type contract en duur studentenjob

85,6 % van de werkende studenten heeft een studentenjob, 14,4 % heeft een reguliere baan. Er zijn verschillen tussen mannen en vrouwen: 61 % van de vrouwelijke studenten heeft een studentenjob en 56,4% mannelijke studenten hebben een reguliere baan.

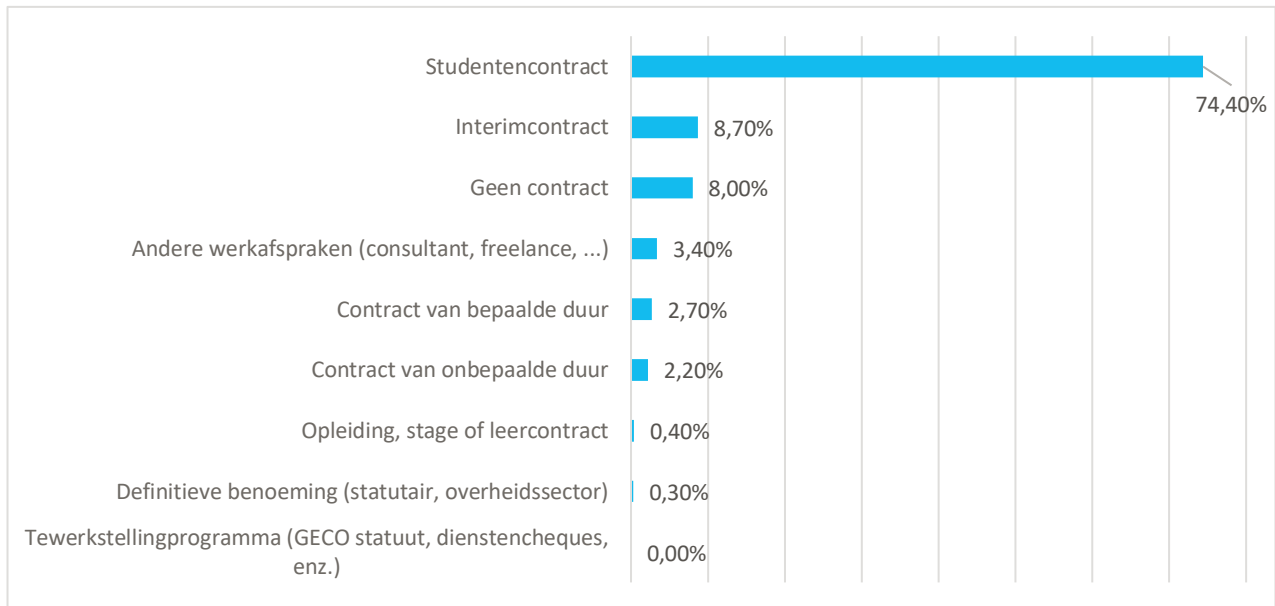
FIGUUR 59: TYPE STUDENTENJOB NAAR GESLACHT

De nieuwe regels voor de aanwerving van studenten heeft geen invloed gehad op de periode waarin studenten werken. We stellen vast dat **64,5 % van de jobstudenten het hele jaar door werkt**, tegenover 61% in de vorige enquête. 14,6 % van de studenten werkt tijdens de vakantie. 74,4 % van hen heeft een studentencontract, terwijl **8 % aangeeft zonder contract te werken**.

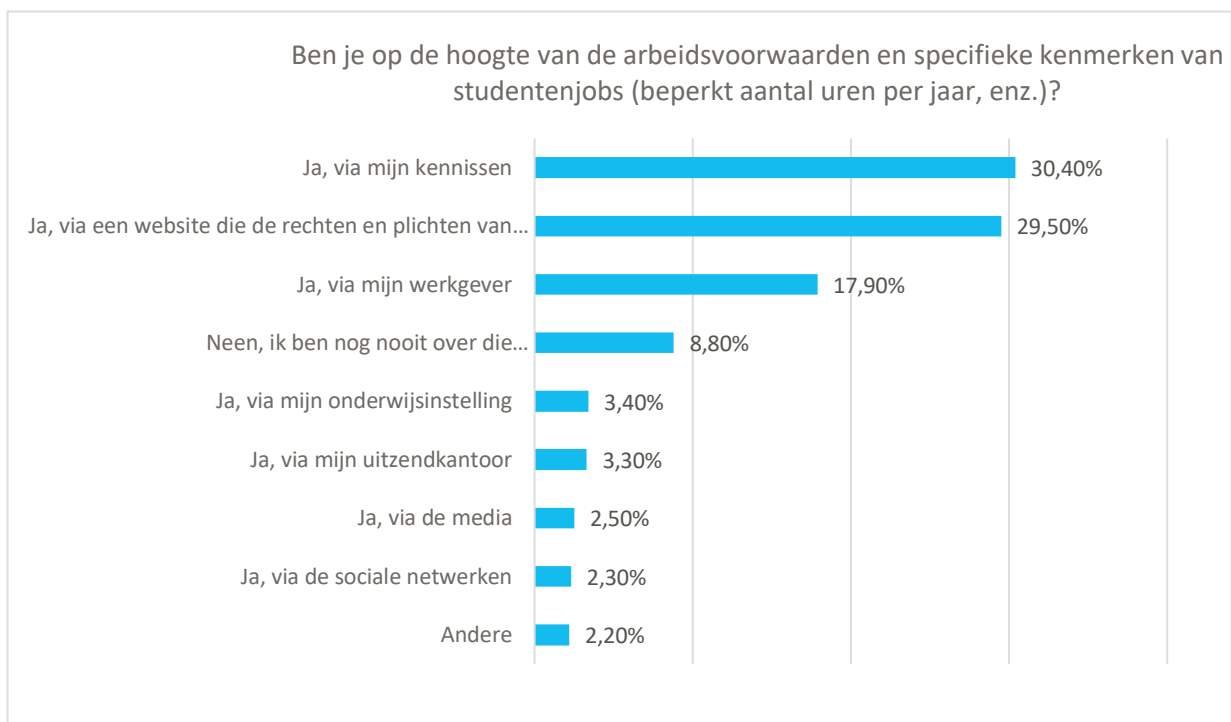
FIGUUR 60: TYPE CONTRACT

67,6 % van de werkstudenten werkt minder dan 15 uur per week. 10 % van hen verklaart voltijds in dienst te zijn.

Een klein deel (bijna 9 %) van deze werkstudenten zegt dat ze de specifieke kenmerken van een 'studentenjob' (aantal uur per jaar) niet kennen. Diegenen die op de hoogte zijn van de regels hebben die van kennissen, vrienden, familie en gespecialiseerde websites vernomen.

FIGUUR 61: KENNIS ARBEIDSVOORWAARDEN

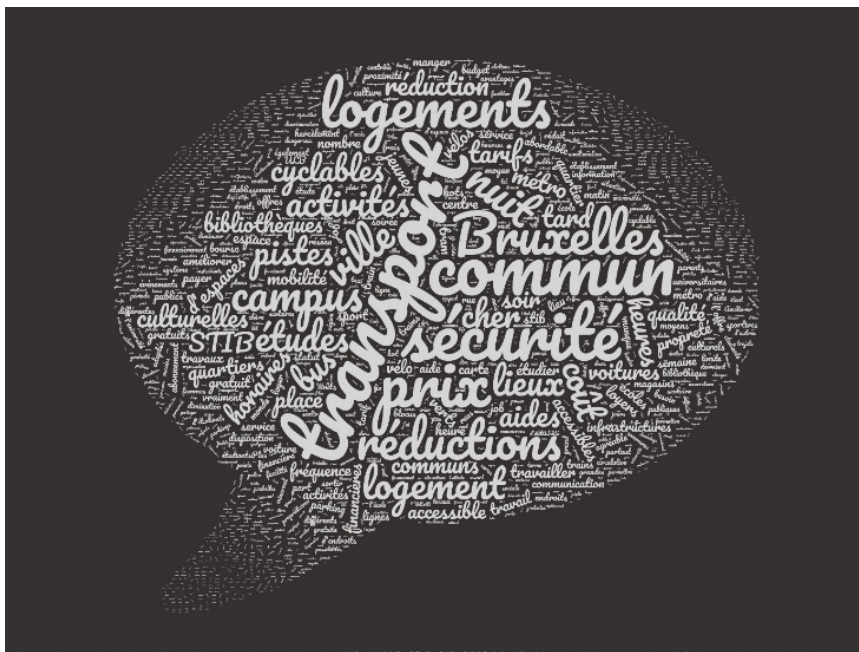
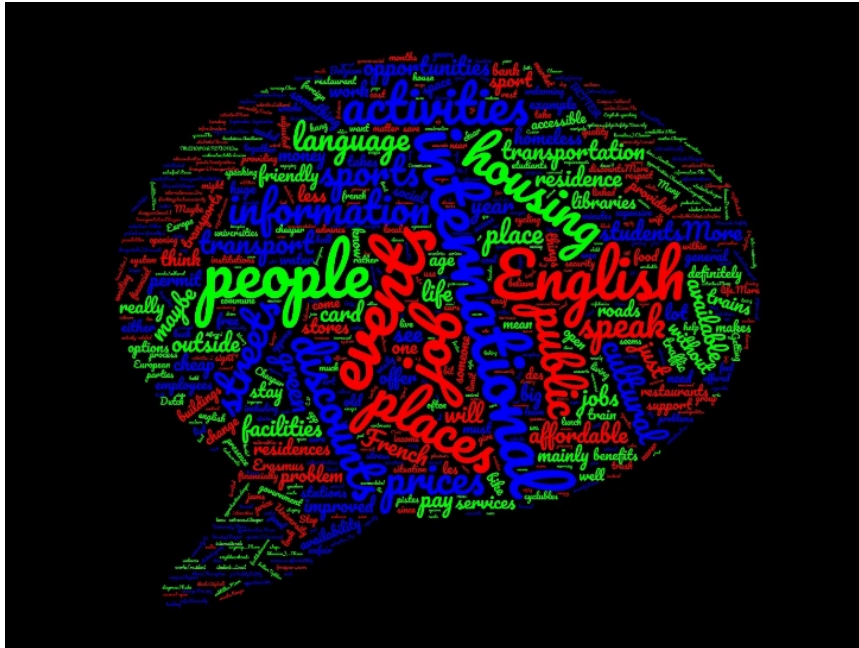
De meest voorkomende studentenjobs zijn: verkoper, ober, kassier, magazijnier of babysitter. Toch zien we een grote verscheidenheid aan banen die studenten uitvoeren, zoals administratief medewerker, verpleegkundige of zorgverlener, schoonmaker enz.

Het is niet moeilijk voor een student om een job te vinden: slechts 21,5 % verklaart dat ze hierbij problemen ondervonden. 55 % van de werkstudenten hebben hun job gevonden via vrienden, familie of sociale media - via informele kanalen dus. Spontane sollicitaties zijn goed voor 20,4 % van de jobs en de diensten van de onderwijsinstellingen vertegenwoordigen 4,9 % van de antwoorden.

FIGUUR 62: STUDENTJOB VINDEN

We hebben een paar antwoorden geselecteerd die de aanbevelingen van de studenten illustreren, per taal:

ENGLISH

Cheaper public transport for students.

More discounts for students.

More activities for students.

To make all the events available in Facebook and that there is a page that has a calendar.

Nederlands

Gratis openbaar vervoer.

Ik vind het eigenlijk goed zoals het is.

Brussel zal voor mij altijd gelijk zijn criminaliteit en onveiligheid.

Meer activiteiten georganiseerd op en door de campus.

Meer groen, minder vuil.

Frans

Un accès au logement plus simple.

Une augmentation des aides aux étudiants.

J'aimerais que Bruxelles soit une ville plus propre.

Une suppression de l'âge maximal pour les réductions étudiantes. J'aurais 26 ans pour ma deuxième année de master, le tarif de mon abonnement STIB, train ou certains lieux culturels sera 10 fois plus cher, alors que je serais toujours aussi pauvre.

Sécurité, accessibilité aux logements.

Rendre l'accès à l'information plus facile pour les étudiants internationaux.

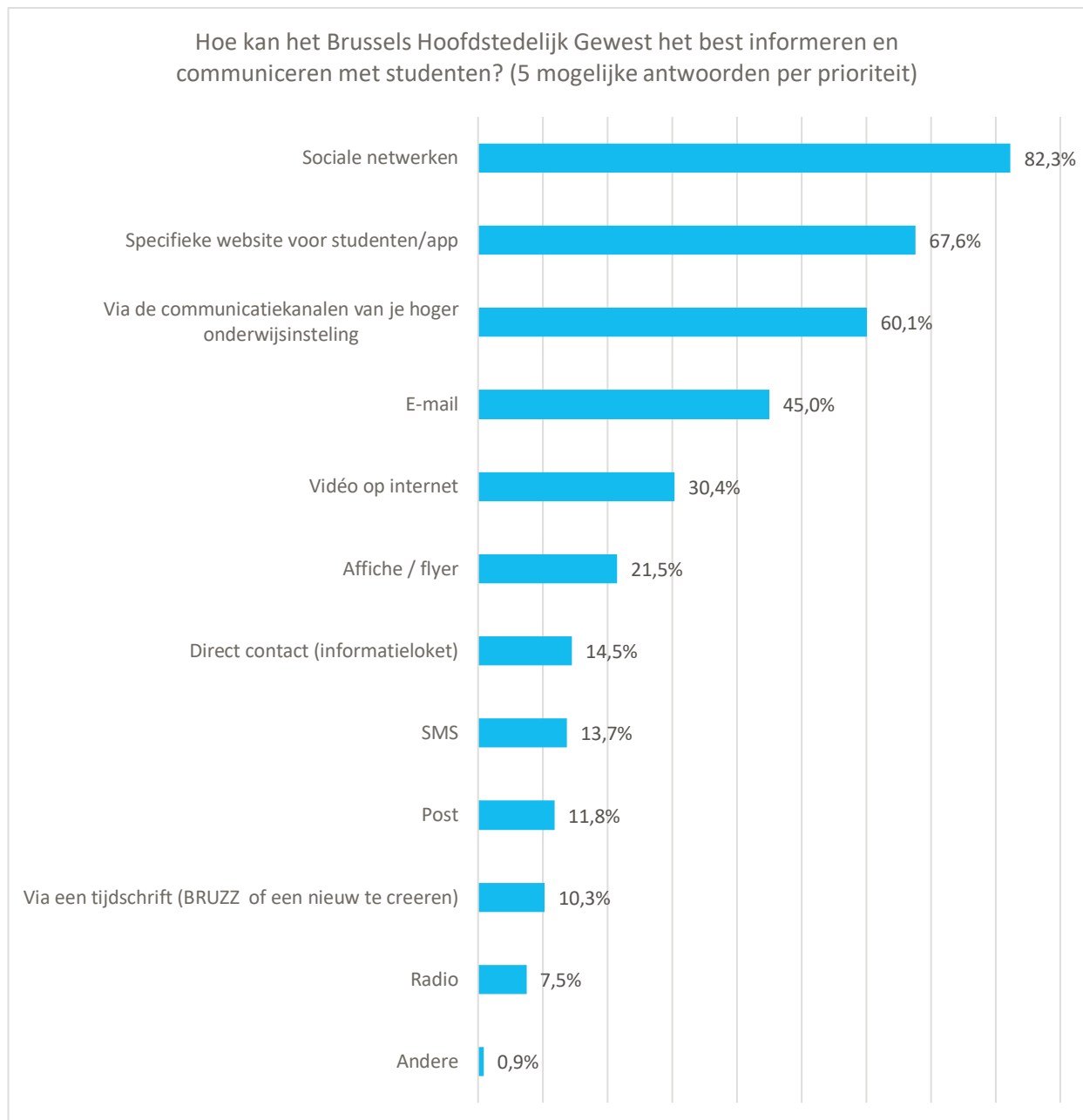
Les transports en commun plus accessibles, plus de pistes cyclables.

Studenten beter informeren

We vroegen het volledige panel hoe het Gewest zijn communicatie kan verbeteren met de huidige en toekomstige studenten. Studenten willen via verschillende kanalen geïnformeerd worden door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: 82 % via sociale media, 67 % via een specifieke website voor studenten, 60 % via de communicatiekanalen van hun instelling.

FIGUUR 63: COMMUNICATIE NAAR STUDENTEN

Na de studies in Brussel blijven of niet?

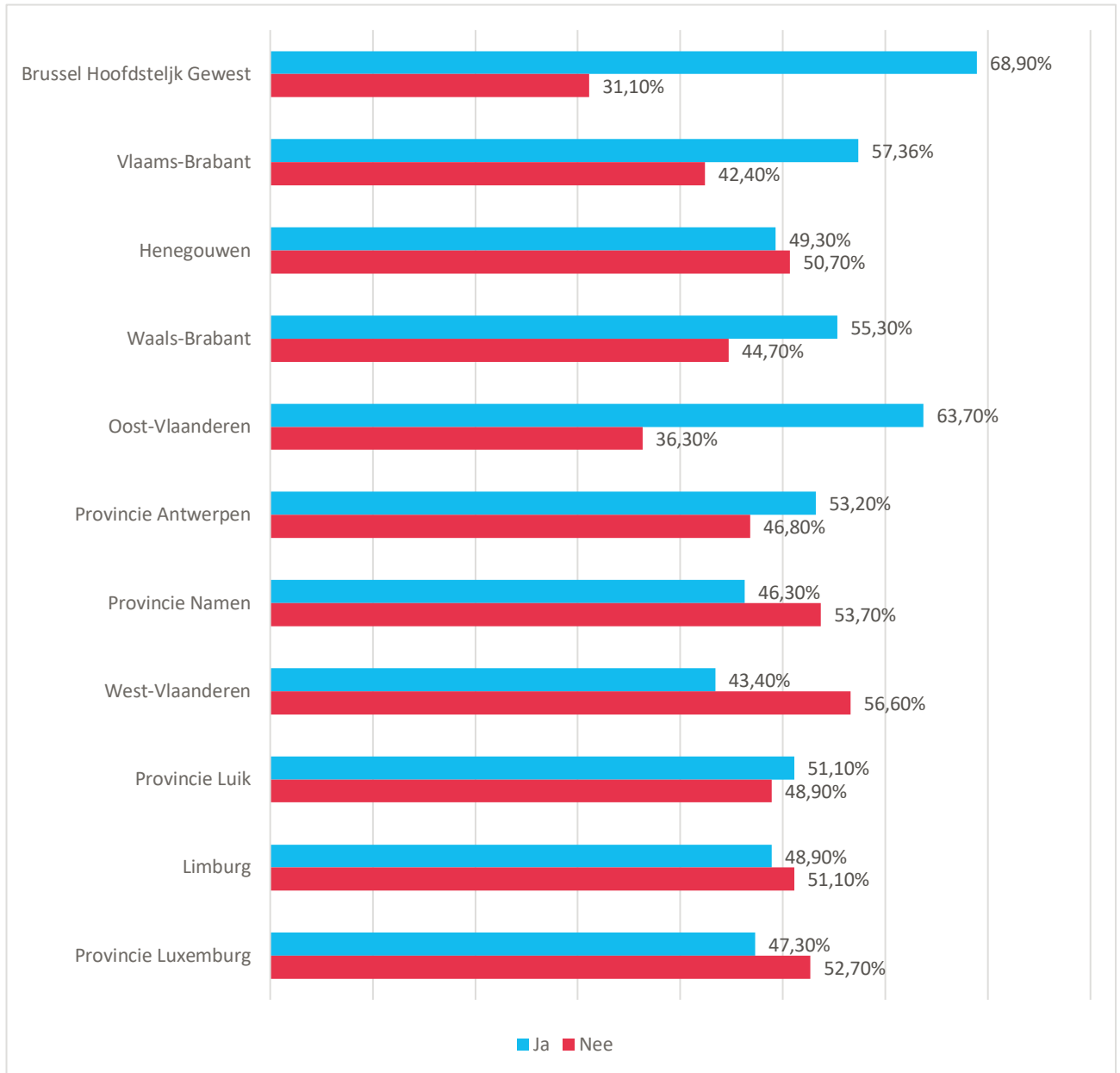
56 % van de ondervraagden is van plan om na hun studies in het Brussels Gewest te blijven wonen. Deze score betekent een stijging van 5 % ten opzichte van de vorige enquête. De studenten geven hiervoor verschillende redenen: sommigen vinden de stad aangenaam, er hangt een goede sfeer of er zijn meer carrièremogelijkheden. Anderen geven de voorkeur aan het platteland of vinden het Gewest te vuil, te duur, te gevaarlijk ... Voor sommigen is Brussel hun geboortestad en willen daarom graag in het Brussels Gewest blijven.

FIGUUR 64: IN HET BRUSSELS HOOFSTEDELIJK GEWEST BLIJVEN OF NIET NA ZIJN STUDIES

Gezien 67,5 % van de respondenten vóór hun studies niet in Brussel woonde, is het interessant om dit antwoord te analyseren op basis van de plaats van herkomst. Bij de inwoners van andere Belgische provincies is de interesse om in Brussel te blijven wonen het grootst bij de West-Vlamingen (63,5 %). We zien ook dat 31,1 % van de Brusselaars, die vóór hun studies al in het Gewest woonden, op het einde van hun academische loopbaan uit het Gewest willen vertrekken. Internationale studenten zijn meer verdeeld over de vraag.

FIGUUR 65: IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST BLIJVEN WONEN VOLGENS HERKOMST

5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Er is nog maar weinig onderzoek gevoerd naar het Brusselse studentenleven. Een specifieke demografische en sociologische analyse ontbreekt. Deze thematiek moet nog verder uitgediept worden, vooral omdat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ongetwijfeld het grootste aantal hogeronderwijsinstellingen, -studenten en -personeel van het land op zijn grondgebied concentreert. Brussel is ook internationaal aantrekkelijk als studentenstad. Deze tweede enquête over het studentenleven in Brussel wil het gebrek aan kennis aanpakken. Het is een nieuwe stap in de richting van een 'Observatorium van het Brusselse studentenleven'.

De cel Studentenleven binnen perspective.brussels werd in 2019 opgericht. Met deze enquête wil de cel nieuwe inzichten verwerven in de voornaamste uitdagingen en behoeften van studenten. Het eerste vijfjarige actieplan (2020-2025) van de cel Studentenleven omvat al een aantal initiatieven die hieraan tegemoet komen (een gewestelijke website gericht naar de studenten, een betere toegang tot studieplekken, studentenhuisvesting monitoren ...).

Dit actieplan werd door de Gewestregering goedgekeurd en wacht momenteel op de nodige financiële middelen om het uit te voeren. De conclusies en aanbevelingen van deze tweede enquête stippelen de koers uit waarmee Brussel haar sleutelrol kan behouden en de dynamiek van het Brusselse studentenleven kan verbeteren. We hopen dat deze analyse de reflecties en acties voedt om de studentenstad van morgen mee vorm te geven.

5.1. NATIONALE EN INTERNATIONALE AANTREKKINGSKRACHT

Belangrijkste vaststellingen

- > **67,5 % van de ondervraagde studenten woonde vóór zijn studies niet in het gewest.**
Dit roept vragen op over de toegang tot het hoger onderwijs en de veerkracht van de Brusselse jeugd. **Waarom studeren niet meer Brusselse jongeren verder in hun eigen stad? Het antwoord op deze vraag is ongetwijfeld complex en vereist een meer gedetailleerde analyse** van de demografische aspecten van het Gewest, zijn nationale en internationale aantrekkingskracht, maar ook van de sociale en financiële situatie van zijn inwoners ...
- > Brussel, open stad: het Gewest ontvangt **20 % internationale studenten. We moeten dus bijzondere aandacht besteden aan de informatie en communicatie naar deze doelgroep toe die naar de hoofdstad afzakt.**
- > 56 % van de ondervraagde studenten wil ook na zijn studies in het Brussels gewest blijven. Dat is 5 % meer dan in de vorige enquête.

Aanbevelingen

- > We moeten de toegang tot het hoger onderwijs analyseren van jonge Brusselaars, meer bepaald in welke Brusselse hogeronderwijsinstellingen ze studeren.
- > We moeten nieuwe Belgische en internationale studenten beter voorbereiden, onthalen en omkaderen. **Vzw Brik** ontwikkelt tools en evenementen zoals het 'Brussel Brost'-festival. **We moeten**

deze ervaring gebruiken voor (toekomstige) Brusselse studenten, ongeacht het net (Franstalig, Nederlandstalig) en in samenwerking met de nieuwe cel Studentenleven van het Gewest.

- > Om het aandeel studenten te bestendigen of te vergroten dat na zijn studies in het gewest wil blijven, zal het Gewest zich moeten blijven inzetten om de levenskwaliteit van de verschillende wijken voor al zijn inwoners te waarborgen.

5.2. COMMUNICATIE DOOR HET GEWEST

Belangrijkste vaststellingen

- > Dit onderzoek toont dat de communicatie naar de Brusselse studenten beter kan (geïntegreerd, meertalig, plaatsgebonden, over de netwerken heen) over thema's als:
  - **studentenhuisvesting:** 37 % van de studenten die studentenhuisvesting huren, vond moeilijk een woning. Bij de internationale studenten was dat 47 %.
  - **administratieve procedures:** 67,3 % van de internationale studenten had meer informatie nodig over administratieve procedures. Een derde van hen ontving hierover geen informatie voor zijn aankomst in België.
  - **cultuuraanbod:** bijna 40 % van de studenten die niet deelneemt aan culturele activiteiten kent het bestaande cultuuraanbod niet.

Aanbevelingen

- > De resultaten van de enquête geven aan dat we de communicatie over studeren in Brussel moeten versterken en harmoniseren. We kunnen hiervoor een website, een app, mailingen en evenementen inzetten.

5.3. INTERNATIONALE STUDENTEN

De enquête van 2019/2020 verdiept de kennis van de internationale studentenpopulatie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dit onderwerp kwam niet aan bod tijdens de eerste enquête.

Belangrijkste vaststellingen

- > Brussel heeft een goede reputatie bij internationale studenten dankzij de kwaliteit van het onderwijs en de specifieke opleidingen, maar ook dankzij de aantrekkingskracht van het Gewest als stad;
- > De Franse taal (70 % van de studenten) en toelatingsvoorwaarden voor het hoger onderwijs in België trekken een grote meerderheid van de internationale studenten aan;
- > De toegang tot huisvesting is moeilijker voor studenten uit andere landen. Bovendien is deze groep vaker het slachtoffer van misbruik op huisvestingsmarkt;
- > Gemeenten spelen een belangrijke rol in de administratieve procedures voor internationale studenten, maar deze procedures zijn vaak een bron van ontevredenheid;

- > De overgrote meerderheid van de internationale studenten wil via sociale media, websites of evenementen geïnformeerd worden: vaak hadden ze een gebrek aan informatie (bv. Over huisvesting, procedures, leefomgeving ...).

Aanbevelingen

- > Een performante, structurele, **gewestelijke onthaalvoorziening** creëren voor alle studenten om dit gebrek aan informatie te verhelpen: slechts de helft van de internationale studenten nam deel aan een georganiseerd onthaal (brochures, specifieke welkomstdag, welkomstpakket ...). Mogelijke formats zijn **welkomstdagen, informatiesessies en/of gewestelijke welkomstpakketten**. Deze elementen moeten **gekoppeld worden aan een proactief en gecoördineerd informatiebeleid om toekomstige internationale studenten beter te informeren**;
- > **Begeleiding voor huisvesting** zoals dat in sommige onderwijsinstellingen al gebeurt. Dit moet het voor internationale studenten gemakkelijker maken om huisvesting te vinden;
- > De **gemeentelijke administratieve procedures vergemakkelijken** (verwerkingstermijnen harmoniseren, duidelijker communicatie). Dit is essentieel om de procedures, huisvesting en tevredenheid van de internationale studenten te verbeteren;
- > De enquête toont dat **het actieplan van de gewestelijke cel Studentenleven uitgevoerd moet worden**. Dit plan bevat al verschillende van deze elementen.

5.4. HUISVESTING

Belangrijkste vaststellingen

- > Een van de **maatregelen** uit het Studentenhuisvestingsplan uit de vorige regeerperiode was de huurovereenkomst voor studentenwoningen. Die werkt goed en wordt correct gebruikt. Dit contract is een succesverhaal. Veel studenten (46 %) zijn daarentegen niet op de hoogte van andere initiatieven zoals het huisvestingslabel, het Plateforme logement étudiant (PLE) of MyKot. Ook heeft meer dan 37 % van de studenten die een studentenwoning huren moeilijkheden ondervonden bij hun zoektocht naar huisvesting.
- > Gedeelde huurwoningen zijn een succes bij studenten (ze maken 27 % van de studentenwoningen uit en voor 46 % is het de 'ideale woning'). Dit betekent dat een groot deel studenten concurreert met gezinnen op de huisvestingmarkt.
- > **De prijs van studentenhuisvesting in Brussel maakt de woningen minder toegankelijk**. 80 % van de studenten die moeilijk een studentenwoning vindt, geeft aan dat de prijs te hoog was. 24,5 % van de studenten vindt de kwaliteit-prijsverhouding van zijn woning problematisch.

Aanbevelingen

- > **Betere communicatie en informatietools over studentenhuisvesting om gemakkelijker huisvesting te vinden**.
- > **Een beleid dat meer inzet op de studentenhuisvesting die studenten zoeken** aangepast aan hun levensstijl en groepsgeest (gemeenschappelijke ruimten, gedeelde huurwoningen,

studentenresidenties ...). Het beleid moet er ook over waken dat Brusselse gezinnen ook nog betaalbare gezinswoningen vinden.

- > **Een gezamenlijke inspanning van het Gewest, de gemeenten en de hogeronderwijsinstellingen moet zorgen voor betaalbare en kwaliteitsvolle studentenhuisvesting.** Tegelijkertijd moeten we beducht blijven voor vastgoedspeculatie op deze specifieke markt, die een belangrijke investering of voor projectontwikkelaars aan het worden is.
- > **De studentenhuisvesting monitoren** zoals opgenomen in het Studentenhuisvestingsplan en bevestigd in het actieplan van de cel Studentleven. Dit **moet leiden tot een nauwkeurigere analyse van deze strategische markt voor het Gewest.** Dergelijke monitoring moet eerst het bestaande aanbod inventariseren. Zo kunnen we het studentenhuysvestingsbeleid beter afstemmen op de vraag. Dit is alleen mogelijk als we meer gegevens hebben over de studentenhuysvesting, zoals het adres van de studentenwoning op het moment van de inschrijving aan de hogeronderwijsinstelling.

5.5. BUDGET EN TEWERKSTELLING

Belangrijkste vaststellingen

- > De levensduurte in Brussel wordt aangehaald als bron van problemen of ongerustheid voor studenten. Ze vragen meer studentenkorting en 45 % van de internationale studenten is ontevreden over de levensduurte in het Brussels Gewest.
- > **Steeds meer studenten werken naast hun studies om hun maandbudget aan te vullen (+11,6 % ten opzichte van de enquête 2013-2015).** De studententewerkstelling draagt bij aan de dynamiek van de stad, maar heeft ook een impact op de slaagkansen van de studenten.
- > Deze vaststelling komt bovenop een economische en financiële context waarin sommige Brusselaars het moeilijker vinden om verder te studeren. Ook voor studentenhuysvesting moeten de studenten diep in de buidel tasten (steun van de ouders vragen, werken).
- > De gezondheids crisis zal zeker gevolgen hebben voor studentenwerk, meer bepaald voor het soort werk dat ze doen.

Aanbevelingen

- > Om het risico op studentenarmoede te verminderen, kan een specifieke gewestelijke toelage voor studenten in het hoger onderwijs soelaas bieden.
- > We moeten de gevolgen van de pandemie onderzoeken om gepaste maatregelen te nemen voor de uitdagingen waarmee jobstudenten tijdens de gezondheids crisis te maken krijgen.

5.6. MOBILITEIT EN RELATIE MET DE BUURT

Belangrijkste vaststellingen

- > **Openbaar vervoer is belangrijk voor studenten** (60 % gebruikt de MIVB vijf keer per week). Het blijft het vervoermiddel bij uitstek voor de ondervraagde studenten. **De student is een actieve weggebruiker. 68 % van hen verplaatst zich dagelijks te voet, maar slechts 8% gebruikt de fiets dagelijks.**
- > De studenten zijn **over het algemeen tevreden over de buurt waar ze wonen**; 50 % is tevreden en 25 % is zelfs zeer tevreden.

Aanbevelingen

- > Een goed functionerend openbaar vervoer in het gewest, ook s 'avonds en s' nachts, dient een aandachtspunt te blijven voor de overheid.
- > Het gebruik van de fiets kan aangemoedigd worden door meer gemarkeerde en veilige fietspaden aan te leggen.
- > De campussen en schoolomgevingen moeten op een kwaliteitsvolle en aangename manier ingericht worden voor zachte en actieve weggebruikers.

